

УЧИТЬ ДАРОМ!

Абібулма Сеїт-Джеліль

КРИМСЬКОТАТАРСЬКА ШВИДКО
2000 СЛІВ НА КОЖЕН ДЕНЬ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2022

УДК 811.512.1
С28

Серія «Учись даром!» заснована 2013 року

Художник-оформлювач *О. А. Гугалова-Мешкова*

Сеїт-Джеліль А. Ш.

С28 Кримськотатарська швидко. 2000 слів на кожен день / Абібулла Сеїт-Джеліль; худож.-оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. — Харків: Фоліо, 2022. — 190 с.: іл. — (Учись даром!).
ISBN 978-966-03-6165-2 (Учись даром!).
ISBN 978-966-03-9807-8.

УДК 811.512.1

ISBN 978-966-03-6165-2
(Учись даром!)
ISBN 978-966-03-9807-8

© А. Ш. Сеїт-Джеліль, 2022
© О. А. Гугалова-Мешкова,
художнє оформлення, 2022
© Видавництво «Фоліо», марка
серії, 2013

Любі друзі!

Із задоволенням представляємо вашій увазі навчальний посібник «Кримськотатарська швидко. 2000 слів на кожен день». Посібник буде корисний тим, хто вивчає кримськотатарську мову з початкового рівня. Він містить матеріал в межах розповсюджених тем спілкування як підлітків, так і дорослих співрозмовників.

Кожен урок включає такі компоненти:

• **Техніка читання, вимова**

· Тренувальні вправи

• **Слова з теми**

· Тренувальні вправи

• **Граматичний довідник**

· Тренувальні вправи

• **Мовленнєві моделі**

· Тренувальні вправи

• **Розмова за темою**

· Тренувальні вправи

• **Консолідуючі вправи**

Починаючи працювати з посібником, з перших уроків ви маєте змогу засвоювати значну кількість лексичних одиниць кримськотатарської мови, які спочатку подаються як окремі слова, а потім поступово протягом уроку вплітаються в словосполучення, речення і тексти. Весь лексичний матеріал посібника супроводжується перекладом на українську мову, що дає значні можливості працювати з посібником не тільки з допомогою вчителя, а й самостійно, легко контролюючи, наскільки добре ви запам'ятали значення слів і речень.

Граматичні явища пояснюються українською мовою у форматі живого спілкування вчителя з учнем. У поясненнях містяться відповіді, як долати загальні навчальні труднощі, що дуже часто виникають у тих, хто вивчає кримськотатарську граматику. Весь лексичний і граматичний матеріал подається невеликими порціями і чергується з вправами, для засвоєння певної групи слів чи граматичної структури. Кожен урок при цьому закінчується консолідуючими вправами, в яких комбінується вся лексика і граматики поточного уроку. Таким чином, є змога регулярно закріплювати набуті знання, що є необхідним для успіху у вивченні іноземної мови. Варто також звернути увагу, що поряд із тренувальними вправами посібник містить продуктивні завдання, в яких пропонується формулювати власні висловлювання кримськотатарською мовою. Отже, навіть на початковому рівні ви маєте можливість розвивати у себе вміння реального іншомовного спілкування. Опрацьовувати матеріал посібника рекомендується у тому порядку, в якому його подано, виконуючи всі вправи. Радимо також кількаразово повторювати слова і правила для їх кращого засвоєння.

Бажаємо успіху у вивченні кримськотатарської мови!

I. KÖRÜŞÜV VE SAĞLIQLAŞUV

ПРИВІТАННЯ І ПРОЩАННЯ

1. КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ АЛФАВІТ

Aa /a/	Ğğ /ɣw/	Nn /ne/	Şş /ʃe/
Bb /be/	Hh /h/	ñ /ɲe/	Tt /te/
Cc /dʒe/	İi /w/	Oo /o/	Uu /u/
Çç /tʃe/	İi /i/	Öö /ø/	Üü /y/
Dd /de/	Jj /ze/	Pp /pe/	Vv /ve/
Ee /e/	Kk /ke/	Qq /qʷ/	Yy /je/
Ff /fe/	Ll /le/	Rr /re/	Zz /ze/
Gg /ge/	Mm /me/	Ss /se/	

Вимова кримськотатарських звуків Кримськотатарські приголосні

/p/	paali	схожий на український звук /п/. Наприкінці деяких двоскладових слів перед голосними стає дзвінком: <i>kitap — kitabı</i>
/b/	bayram	схожий на український /б/
/t/	toy	схожий на український /т/. Наприкінці деяких слів перед голосними стає дзвінком: <i>maqsat — maqsadı</i>
/d/	deve	схожий на український /д/
/k/	kün	схожий на український /к/. Зустрічається тільки поруч з м'якими голосними. Наприкінці багатоскладових слів перед голосними стає дзвінком: <i>terek — teregi</i>

/k/	keç	схожий на український в слові «кіт»
/q/	qar	схожий на сполучення /кх/. Зустрічається здебільшого поруч із твердими голосними. Наприкінці багатоскладових слів перед голосними стає дзвінком або подовжує їх: ауақ — ауақı /ајаві/ /аја̄:/
/g/	gül	схожий на український /г/. Зустрічається тільки поруч з голосними переднього ряду
/f/	fil	схожий на український /ф/. В розмові широко розповсюдженого степового діалекту замінюється на /p/
/v/	vaqıt	схожий на український /в/ в слові «вітер»
/w/	suv	схожий на англійський звук в слові 'show'. Зустрічається в основному між голосними та наприкінці слів
/s/	say	схожий на український звук /с/
/z/	zal	схожий на український звук /з/ в слові «зала»
/ʃ/	şan	схожий на український звук /ш/
/x/	han	схожий на український звук /х/ в слові «хата». Зустрічається здебільшого з твердими голосними в словах іншомовного походження
/h/	Alla, Allah	сприймається як шум, чутний при енергійному видиху. Зустрічається в запозиченнях з арабської та перської мов. На письмі, як правило, випадає. У промовлянні випадіння іноді веде подовження голосної, що знаходиться поруч

/ʒ/	jurnal	схожий на український звук /ж/. Зустрічається тільки в запозичених словах
/tʃ/	çay	схожий на український звук /ч/
/dʒ/	can	схожий на англійський звук в слові 'jam'
/j/	yer	схожий на український звук /й/. В розмові широко розповсюдженого степового діалекту на початку слів замінюється на /dʒ/
/ʁ/	ağa, sağ	схожий на український звук /г/. Наприкінці слів та перед глухими приголосними асимілює до них
/m/	men	схожий на український звук /м/
/n/	ne	схожий на український звук /н/
/ŋ/	soñ, keñ	трохи схоже на англійське сполучення /-ng/, але при вимові задня частина спинки язика має смикатися з маленьким язичком (з голосними заднього ряду). На початку слова не зустрічається
/N/	keñez	схоже на англійське сполучення /-ng/, але при вимові задня частина спинки язика має смикатися з середньою частиною м'якого піднебіння (з голосними переднього ряду). Зустрічається в середині слова
/l/	laf	схожий на український звук /л/
/l'/	lâle	схожий на український звук /л'/
/r/	raat	схожий на український звук /р/
/r·/	baar	схожий на український звук /р'/

Кримськотатарські голосні

/i/	iş, bita, kiy	схожий на український звук /i/. Зустрічається в абсолютному початку слова й у відкритих складах; а також перед /й/, продовженим, без нього
/i/	bir	вимовляється коротко, щось середнє між українськими звуками /i/ та /и/
/e/	demir	схожий на український звук /e/
/ε/	ve	трохи схожий на український звук /e/, але при вимові кримськотатарського /ε/ язик лежить пласко в ротовій порожнині, кінчик язика знаходиться за нижніми зубами
/a/	ana	схожий на український звук /a/. Зустрічається у всіх складах з майже однаковим промовлянням
/ʼa/	lâkin	схожий на звук /a/. Зустрічається тільки після м'яких та напівм'яких приголосних
/o/	o	схожий на український звук /o/
/ø/	söz	схожий на німецький/турецький голосний /ö/. Зустрічається в першому складі або передає м'якість наступному приголосному
/u/	suv	схожий на український звук /у/
/y/	süt	схожий на німецький/турецький/французький голосний /y/. Зустрічається не далі другого складу

/u̇/	oğlum	делабіалізований звук /u/, який в розмові у другому і далі складах переходить до короткого /ш/; близький до випадіння
/ẏ/	künü	делабіалізований звук /ü/, який в розмові у другому і далі складах переходить до короткого /ї/; близький до випадіння
/ш/	ışık	трохи схожий на український звук /и/. Промовляється напружено, але більш уриваним способом, коротко

Вправа 1.1. Прочитайте алфавіт спочатку від Aa да Zz, потім від Zz до Aa.

Вправа 1.2. Назвіть підкреслені літери.
Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff Gg Ğğ Hh İi Jj Kk Ll Mm
Nn ñ Oo Öö Pp Qq Rr Ss Şş Tt Uu Üü Vv Yy Zz

Вправа 1.3. Напишіть літери в алфавітному порядку.
Zz Kk Ee Xx Dd Öö Vv ñ Aa Uu Bb Tt Mm İi Rr Ğğ Qq Üü Pp Cc Ss
Oo Nn Ll İi Şş Hh Yy Gg Ff Çç

2. СЛОВА З ТЕМИ

ekindi (vaqtı)	/ek'ındı/	час після полудня
-ım/-im	/'ım/	граматична форма афікса присудковості (1-ша особа однини)
ve	/ve/	i
-dır/-dir/- tır/-tir	/'dır/ /'tır/	граматична форма афікса присудковості (3-тя особа)

meşğül, -im	/mɛʒvɯ ʼlʼim/	(я) зайнятий
aydı, sağlıqnen qal!	/a ʼjdi/ /savlı ʼ qnen/ /qal/	бувай (вживається в неофіційних ситуаціях. Форма 'Sağlıqnen qal' перекладається як «До побачення» у 2-й особі однини)
kün	/kun ʼ/	день
aqşam	/aɟʃam/	вечір
acayıp	/aɟʒajıp/	чудовий, дивовижний
yahşı	/jaxʃu/	добрий
Sağlıqnen qal(iñiz)!	/savlı ʼ qnen/ //qal/iñiz//	до побачення (вживається в офіційній і неофіційній ситуації спілкування)
Sağlıqnen barıñiz!	/savlı ʼ qnen/ //ba ʼ r/iñiz//	до побачення (відповідь на попередню репліку)
meraba(iñiz)	//mɛ ʼ raba/iñiz/	привіт (вживається як вітання в офіційних і неофіційних ситуаціях)
Selâm aleyküm!	/selʼa ʼ m/~`alejkim/	Мир вам!/ Здрастуйте! (репліка для тих, хто вітається першим)
Aleyküm selâm!	/a ʼ lejkim/~sel` am/	Мир вам!/ Здрастуйте! (репліка для тих, хто вітається у відповідь)

selâm	/sel'am/	агов! привіт (<i>Вигук для привертання уваги</i>), іноді використовується в неформальних ситуаціях як «Hello»)
aleyküm selâm	/a'lejkim/~sel'am/	вітання як відповідь на попередню репліку
nasıl	/na'sıl/	як
-siñ/-siñ	/'siñ/	граматична форма афікса присудковості (2-га особа)
keççe	/ketʃε/	пізніше
hanım	/hanım/	пані, панна; ханум (ввічлива форма звертання)
körüşmek, tanışmaq	/korıʃmek/ /tanıʃmaq/	зустрітися, познайомитися
saba	/saba/	ранок
güzel	/guzel/	гарний
yoq	/jodʃ/	ні
yaşşı	/ja'xʃi/	добре, гаразд; ок
rastkemek, körmek	/raskemek/ /kor ^(t) mek/	зустріти, (по)бачити
efendi, bey	/efendi/ /bej/	ефенді, пан (ввічлива форма звертання)

tezden	/tezdɛn/	незабаром, скоро
teşekkür etmek	/teʃɛky´retm`ɛk/	дякувати
teşekkür	/teʃɛky´r/	подяка
olmaq, bulunmaq	/olmaq/ /bulunmaq/	бути, знаходитися
em (de)	/e´mdɛ/	також
pek	/pɛk/	дуже
e, ebet/elbet	/e/ /ebet/ /elbet/	так, звичайно
sen, siz	/sɛn/ /süz/	ти, ви
saña, sizge	/saNa/ /süzge/	тобі, вам

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської:

Selâm, saba, ekindi, aqşam, asaуip, güzel, yahşı, teşekkür etem, körüşmek, baqmaq

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української:

Мати, пізніше, незабаром, ні, так, сер, пані, добре, дуже, зайнятий.

Вправа 2.4. Розгадайте слова і запишіть їх правильно.
salın ev me şiahy şekükret elzgü knü

3. ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ

men	/men/	я
sen	/sen/	ти
o	/o/	він, вона, воно
biz	/biz/	ми
siz	/siz/	ви
olar	/olar/	вони

Зверніть увагу!

- Займенники однаково позначають осіб жіночої, чоловічої або середньої статі, тому що в кримськотатарській мові відсутня категорія роду..
- Після займенника третьої особи однини завжди ставиться кома.
- Цим займенником ('O') також позначають вказівний займенник «той».

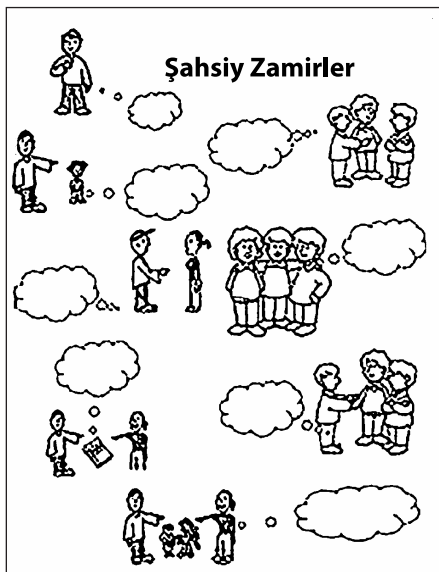
Вправа 3.1. Напишіть відповідний особовий займенник множини.

Men - _____ **Sen** - _____ **O** - _____

Вправа 3.2. Знайдіть особові займенники серед поданих слів.

ey	o	ebet	ve	ok	baq
sen	ol	kün	siz	men	dir
biz	men	ne	olar	bey	yoq

Вправа 3.3. Напишіть особовий займенник для кожної картинки.

4. АФІКС ПРИСУДКОВСТІ

Відмінювання афікса присудковості

Me ´nim	-im/-im/-m	Bi ´zmiz	-mız/-miz
Se ´nsiñ	-siñ/-siñ	Si ´zsiz	-sı(ñi)z/-si(ñi)z
O ´dır, Ola ´rdır		-dır/-dir/-tır/-tir -dır/dir/-tır/-tir	

Зверніть увагу!

- Афікс присудковості використовується для позначення та характеристики людини, его заняття, професії, стану, але в українському реченні може не використовуватися, наприклад: *Men studentim*. — Я є студент / Я студент.
- При заперечній формі афікс присудковості приєднується до заперечної частки **degil**, наприклад: *O, student degildir*.
- В розмові афікс присудковості 3-ї особи може бути відсутнім, а його наявність може свідчити про ймовірність, вірогідність, порівняйте: *Sen acayıpsiñ*. — Ти чудовий(-а)/ дивовижний(-а). *Olar acayıpler*. — Вони чудові/дивовижні (до людей). *Olar acayıptirler*. — Вони, мабуть, чудові/ дивовижні. *Pek yahşı degil*. — Не дуже добре (гарно). *Pek yahşı degildir*. — Мабуть, не дуже добре (гарно). Порівняйте також: *O, student(tir)*. — Він студент, *Sen studentsiñ*. — Ти студент та *Sen studenttirsıñ*. — Ти, мабуть, студент.
- У випадку з дієсловами використання афікса присудковості також свідчить про ймовірність, вірогідність, наприклад: *Olar körüşeler*. — Вони зустрічаються. *Olar körüşedirler*. — Вони, мабуть, зустрічаються.

Вправа 4.1. Напишіть напам'ять форми афікса присудковості.

Men _____	Biz _____
Sen _____	Sen _____
O _____	Olar _____

Вправа 4.2. Прочитайте речення і підкресліть форми афікса присудковості.

Men meşğulim. Ö, güzeldir. Yahşısıñ. Er şey yahşıdır.

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

İşleriñ(iz) nasıl?	Як твої (ваші) справи?
Men bir qararım.	Зі мною все гаразд.
İşlerim yahşı.	В мене все добре.
Men pek yahşım.	В мене все дуже добре.
Ya sen (siz)?	А як ти (ви)?
(Daa) körüşirmiz.	Побачимося.
Sabalar hayır! / Saba şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий ранок.
Kün şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий день.
Aqşam şerifiñiz hayırlı olsun!	Добрий вечір.
Sağ ol(uñız).	Дякую (тобі/вам).
Körüşkenimiz yahşı (oldı).	Добре з тобою/вами побачитися.
Körüşkenim(iz)den memnünim.	Радий тебе/вас бачити
Men de.	(Тобі / вам) так само

Вправа 5.1. Поєднайте слова з двох груп у фрази.

1. yahşı olur edi bir qararım memnünim Men körüşirmiz Men pek

2. yahşım Daa Körüşkenimden Men Körüşken olsaq de

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово.

_____ yahşım.	Men ____ _____.
Men pek _____.	__ sen?
(____) körüşirmiz.	_____, yahşı olur
Saba _____	edi.
olsun!	Kün şerifiñiz _____
Sağ _____.	_____!
Körüşkenimizden _____.	Men ____.
_____ñiz nasıl?	Aqşam şerifiñ _____! _____!

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

Радий тебе/вас бачити. Дякую. Доброго дня. Побачимось.
В мене все дуже добре. Зі мною все гаразд. Тобі/вам так само.
Добре з тобою/вами побачитися. Добрий вечір. Добрий ранок.
А як ти (ви)? В мене все добре. Як справи?

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

<p>— Selâm Mayk! — Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl? — Sağ ol, men bir qararım, ya sen? — Pek yahşı. Men de yahşım. Körüşirmiz.</p>	<p>— Привіт, Майк! — Привіт, Ганно! Як справи? — Зі мною все гаразд, дякую, а як ти? — Чудово. Добре. Побачимось.</p>
<p>— Kün şerifiñiz hayırlı olsun! — Sizge de hayırlı olsun Djeyn! İşleriñiz nasıl? — Men bir qararım, sağ oluñ. — Pek yahşı.</p>	<p>— Доброго дня, пане! — Доброго дня, Джейн! — Зі мною все гаразд, дякую. — Це добре.</p>
<p>— Sabalar hayır, Tom! — Hayırlı olsun, Bob! — İşler nasıl? — Pek yahşı. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)? — Mende de er şey yahşı. Sağ ol.</p>	<p>— Доброго дня, Том! — Доброго дня, Боб! — Як справи? — Чудово. Дякую. Як у Вас справи? — В мене все добре. Дякую.</p>
<p>— Selâm Meri! — Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşı. — Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl? — Meşgülim. Ya sen? — Mende er şey yahşı. — Pek yahşı. Körüşkence!</p>	<p>— Привіт, Мері! — Привіт, Дженіфер! Рада тебе бачити. — Я тебе теж. Як справи? — Зайнята. А ти? — В мене все дуже добре. — Добре. Бувай!</p>

Вправа 6.1. Поставте речення в правильному порядку.

Sağ ol, men bir kararım, ya sen?
Pek yahşi. Men de yahşım. Körüşirmiz.
Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl?
Selâm Mayk!

Mende de er şey yahşi. Sağ ol.
Hayırlı olsun, Bob!
İşler nasıl?
Sabalar hayır, Tom!
Pek yahşi. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)?

Mende er şey yahşi.
Meşğülim. Ya sen?
Selâm Meri!
Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl?
Pek yahşi. Körüşkence!
Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşi.

Вправа 6.2. Перекладіть кримськотатарською.

— Sabalar hayır, Tom!
— *Добрий ранок, Боб!*
— İşler nasıl?
— *Чудово. Дякую. Як у тебе справи?*
— Mende de er şey yahşi. Sağ ol.

— Selâm Meri!
— *Привіт, Дженіфер. Добре з тобою побачитися.*
— Men de öyle tüşünem. İşleriñ nasıl?
— *Зайнята. А ти?*
— Mende er şey yahşi.
— *Добре. Бувай!*

- Selâm Mayk!
 — *Привіт, Ганно! Як справи?*
 — Sağ ol, men bir qararım, ya sen?
 — *Чудово. Добре. Побачимся.*

Вправа 6.3. Відтворіть діалоги.

- — Aleyküm selâm Cenifer. Körüşkenimiz yahşı.
 —
 — Meşğülim. Ya sen?
 —
 — Pek yahşı. Körüşkence!
 —
 — Aleyküm selâm Ğanna! İşleriñ nasıl?
 —
 — Pek yahşı. Men de yahşım. Körüşirmiz.
 —
 — Hayırlı olsun, Bob!
 —
 — Pek yahşı. Sağ ol. Ya seniñ işleriñ (nasıl)?
 —

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Напишіть слова в алфавітному порядку.

Selâm, sabalar, kün, aqşam, kündüz, yahşı, pek, memnünim, qarar,

sağ ol, görüşmek, körmek, sen, görüşürmiz, acayıp, keççe.

Вправа 7.2. Прочитайте слова в транскрипції, потім напишіть їх буквами.

/sen/ /kor·mek/ /korıřmek/ /sa´vol/ /jaxřı/ /pe´kyařřı/
 /kun·/ /kun·duz/ /ađřam/ /saba/ /s·el´am/ /s·el´a´mal´ejkım/
 /ja/ /korıřk·e´ndže/ /pek/ /xanım/ /efendı/

Вправа 7.3. Напишіть переклад кримськотатарською.

він (людина) —

ми —

я —

ти —

вона (людина) —

вони —

він, вона, воно (про речі і тварин) —

ви —

Вправа 7.4. Вставте правильну форму афікса присудковості.

Men pek yahşı _____.

Sen meşğül _____.

O, hoşnut _____.

Biz şeñ _____.

Siz hayırlı _____.

Olar oğurlı _____.

Вправа 7.5. Поставте слова в правильному порядку в кожному реченні.

— hayır Asan sabalar!

— Bekir olsun hayırlı!

— nasıl işleriñ?

— ol sağ. sende ya?

— karar bir. ol sağ.

Вправа 7.6. Розкажіть діалог із вправи 7.5., замінюючи слова "Asan" і "Bekir" ім'ям своїм і свого друга / подруги.

II. TANIŞUV, MEMLEKETLER, MİLLETLER ЗНАЙОМСТВО, КРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНОСТІ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть букви.

Сс Çç Ğğ Qq Hh Rr Ss Uu Üü İi

Вправа 1.2. Назвіть звуки.

/v/ /w/ /ʃ/ /z/ /dʒ/ /tʃ/ /ŋ/ /N/ /ʁ/ /j/
/ø/ /y/ /a/ /i/ /i/ /ε/ /o/ /u/ /i/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.

/ana/ /oz·/ /oʁlu'nıŋ/ /doʁan/ /kunu'ne/ /balabanbır/
/kobetε/ /pı'şirdi/ /aʃ/ /tatlı/ /olsu'n//

Вправа 1.4. Прочитайте речення.

Ana öz oğlunıñ dođđan kününe balaban bir köbete pişirdi.
Aş tatlı olsun!

2. СЛОВА З ТЕМИ

-dan/-den/-tan/-ten	/dan/ /den/ /tan/ /ten/	з
onıñ	/onıŋ/	його/її
körüşmek	/koru'şmek/	зустрічатися
tanışmaq	/tanı'şmaq/	знайомитися
menim	/menim/	мій
ad	/ad/	ім'я
millet	/mil'et/	національність

bizim	/bʲizim/	наш
olarnıñ	/olarnıñ/	їх
qaysı	/qajɨsʲ/	який
qayda	/qajda/	де, куди
kim	/kim/	хто
seniñ	/seniñ/	твій
siziñ	/siziñ/	ваш

Назви країн

Amerika	/amerika/	Америка
Avstraliya	/avstral'ija/	Австралія
Avstriya	/avstrija/	Австрія
Belçika	/bel'tʃika/	Бельгія
Brazil	/brazil'/	Бразилія
Kanada	/kanada/	Канада
Qıtay, Çin	/qıtaj/ /tʃin/	Китай
Çehiya	/tʃexija/	Чехія
Mısır	/mişir/	Єгипет
İngiltere	/ingil'ter·ε/	Англія
Frenkistan, Frantsiya	/fr·enkistan/ /frantsija/	Франція
Almaniya	/almanija/	Німеччина
Büyük Britaniya	/bujuk/ /britanija/	Велика Британія
Yunanistan	/junaniistan/	Греція
Macaristan	/madjar'istan/	Угорщина

İtaliya	/ital'ija/	Італія
Lehistan	/l'ex'istan/	Польща
Romaniya	/romanija/	Румунія
Rusiye	/rusije/	Росія
Sloveniya	/sloveniija/	Словенія
İspaniya	/ispanija/	Іспанія
AQŞ	/ađıʃε/	США
Türkiye	/tyr'kije/	Туреччина
Ukraina	/ukrajina/	Україна

Назви національностей

qırımlı; qırımtatar	/qırımli/ /qırımtatar/	кримець; кримський татарин, кримська татарка, кримсько- татарський
ukrain	/ukrajın/	українець, українка, україн- ський
amerikalı	/amerikalı/	американець, американка
avstraliyalı	/avstral'ijalı/	австралієць, австралійка
belçikalı	/bel'tʃikalı/	бельгієць, бельгійка
kanadalı	/kanadalı/	канадець, канадка (канадієць, канадійка)
çeh	/tʃεx/	чех, чешка, чеський
mısırlı	/mıširlı/	єгиптянин, єгиптянка
ingliz	/ingl'ız/	англієць, англійка, англій- ський
alman	/alman/	німець, німкеня, німецький

fransız	/fransız/	француз, французенка, французський
yunan	/junan/	грек, грекиня, грецький
macar	/maɟʒar/	угорець, угорка, угорський
italyan, italiyalı	/ital'jan/ /ital'ijalı/	італієць, італійка
leh	/l'ex/	поляк, полька, польський
romen	/romen/	румун, румунка, румунський
sloven	/sloven/	словенець, словенка, словенський
türk	/tyrk/	турок, туркиня, турецький, тюрк, тюркиня
özbek	/oz'bək/	узбек, узбечка, узбецький

Зверніть увагу!

В кримськотатарській мові первинні назви національностей пишуться з малої літери. Назви національностей, що збігаються з назвами країн, іноді пишуть і з великої літери. наприклад: *Men Ukrainalı*/ukrainalı (Я українець, мешканець / громадянин України). *Men ukrainim* (Я українець (за походженням)).

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Ne, adınız, tanış oluñız, qaydan, -dan/-den/-tan/-ten, milletiniñ, tiliñiz, aytıñız.

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української:

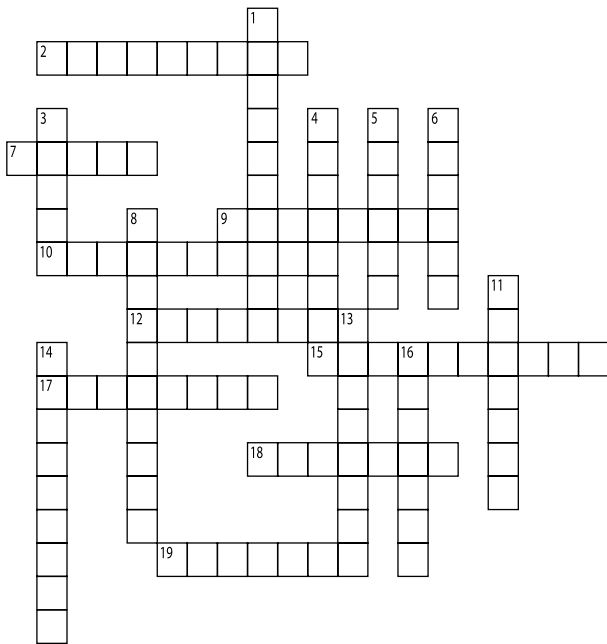
Твій, мій, його, її, наш, їх.

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд. Впишіть назви країн кримськотатарською, потім назвіть національність мешканців кожної країни.

Назви країн

Enine: 2. Англія. 7. Єгипет. 9. Іспанія. 10. Греція. 12. Німеччина. 15. Австралія. 17. Польща. 18. Америка. 19. Італія

Boyuна: 1. Франція. 3. Китай. 4. Румунія. 5. Чехія. 6. Канада. 8. Угорщина. 13. Австрія. 14. Словенія. 16. Туреччина.

3. ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ

menim	/menim/	мій, моя, моє, мої
seniñ	/seniñ/	твій, твоя, твоє, твої
oniñ	/oniñ/	його, її
bizim	/bizim/	наш, наша, наше, наші
siziñ	/siziñ/	ваш, ваша, ваше, ваші
olarniñ	/olarniñ/	їх

Зверніть увагу!

- У складі присвійних займенників є повний або змінений афікс родового відмінку.
- У випадку, коли присвійні займенники заміняють прикметники, вони стоять перед означувальним словом: *menim odam* — моя кімната, *olarniñ vazifesi* — їх завдання.
- Присвійні прикметники можуть позначати й особу або предмет, до якої належить інший предмет. В такому випадку до них приєднується афікс *-ki*: *menimki, seniñki, oniñki, bizimki, siziñki, olarniñki*. В реченні вони займають місце присудка та можуть бути стверджувальними або заперечними (без *-ki*): *Bu qalem benimkidir. Qırım bizimkidir. O, olarniñ degildir.*
- У випадку, коли присвійні займенники заміняють іменники, вони можуть відмінюватися та приєднувати до себе афікси присвійності (це стосується не тільки присвійних займенників): *Siziñkileri yarın musafirlikke baracaq olalar.* — Ваші завтра хочуть піти в гості.

Вправа 3.1. Поєднайте між собою відповідні особові і присвійні займенники.

olar sen biz o benim seniñki oniñkisi olarniñkidir
men bizim bularniñki oniñ

Вправа 3.2. Знайдіть присвійні займенники серед поданих слів.

menim	elbet	olar	balamıznıñkisini
öz	menimkisinden	Aliyeniñki	baqmağa
özünüñkisi	künniñ	odir	degilim

Вправа 3.3. Напишіть відповідні присвійні займенники.

Sen —	Biz —
Siz —	Olar —
O —	Öz —

4. ЗАПЕРЕЧНІ, ПИТАЛЬНІ І ПИТАЛЬНО-ЗАПЕРЕЧНІ РЕЧЕННЯ

Зверніть увагу!

Частка **degil**: Заперечні речення

Men student degilim .
Sen student degilsin .
O, student degil(dir) .
Biz student degilmiz .
Siz student degilsiniñiz .
Olar student degiller .

Зверніть увагу!

- Заперечні речення — це речення, в яких заперечується те, що говориться в присудку, або заперечується будь-який інший член речення, його ознака, властивості, наприклад: *Bugün suvuq degil.* — Сьогодні не холодно.

Вправа 4.1. Прочитайте і перекладіть українською.

Bu, yahşı degildir. Men raat degilim. O, yahşı degildir. O, amerikalı degil. Siz bir karar degilsiz. Olar fransız degiller. Biz ingliz degilmiz.

Вправа 4.2. Перекладіть кримськотатарською.

Я не зайнятий.

Ми не англійці.

Вона не чудова.

Це не добре.

Він не американець.

Вони не французи.

Питальні речення

Men ..m+- mi/-mi ?	Biz ..-mız/-mız+- mi/-mi ?
Sen ..-siñ/-siñ+- mi/-mi ?	Siz ..-sı(ñ)z/-sı(ñ)z+- mi/-mi ?
O .. mi/-mi ?	Olar ..-lar/-ler+- mi/-mi ?

Зверніть увагу!

- В питальних реченнях частка приєднується до присудка наприкінці, наприклад: Men studentimmi? — Я студент? / Я студентка?
- В розмовній мові, комунікативній ситуації частка може бути відсутньою. Значення питання в такому випадку передається інтонаційно: *Olar dostlarmı? / Olar dostlar?* — Вони друзі?

Вправа 4.3. Зробіть речення питальними.

Men meşğülüm. O, hoştır. Bu, yahşıdır. Biz ukrainermiz. Sen qırımtatarsıñ.

Вправа 4.4. Перекладіть кримськотатарською.

Він дуже зайнятий?

Вона італійка?

Ти українець?

Це добре?

Вони поляки?

Питальна та питально-заперечна відповіді

Питальна відповідь	Питально-заперечна відповідь
Men studentimmi?	Men student degilimmi?
Sen studentsiñmi?	Sen student degilsiñmi?
O, studentmi?	O, student degilmi?
Biz studentimizmi?	Biz student degilmizmi?
Siz studentsi(ñi)zmi?	Siz student degilsizmi?
Olar studentlermi?	Olar student degillermi?

Вправа 4.5. Перекладіть українською.

O, meşğülmü? — E, meşğül. O da meşğülmü? Yoq, meşğül degil.

Olar yunanlarmı? — E, yunanlar. Siz de yunansız mı? — Yoq, men yunan degilim.

Men yahşım mı? — E, yahşısıñız. Olar da yahşılarmı? — Yoq, öyle degil.

Вправа 4.6. Прочитайте питання і дайте стверджувальні відповіді.

Siz bir qararsız mı? O, yahşımı? Biz qırımtatarlarmız mı?	Bu yahşımı? O, türkmi? Olar almanlarmı?
---	---

Вправа 4.7. Прочитайте питання і дайте заперечні відповіді.

Siz inglizsiz mi? O, macarmı? Sen ispansıñmi?	Bu, AQŞ mı? O, özbekmi? Olar fransızlarmı?
---	--

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

Siz kimsi(ñi)z?	Хто Ви?
Adıñız ne? Adıñız nedir?	Як Вас звати? Яке Ваше ім'я?
Sen/Siz qaydansiñ/-ız?	Звідки ти/ви?
O, qaydan?	Звідки вона/він?
Milletiñiz ne(dir)?	Яка твоя/ваша національність?
Menim adım... Adım...	Мене звати... Моє ім'я...
Siznen tanışqanımdan memnünim.	Радий з вами познайомитися.
Oliviyanen tanış ol/+uñız.	Познайомся/познайомтесь з Олівією.
Men ...-danım.	Я з...
O, ...-dan(dır).	Вона з...
Biz ..-danmız.	Ми з...
Men ukrainim.	Я українець/українка
O, qırımtatar.	Він кримський татарин
Olar fransızlar.	Вони французи

Вправа 5.1. Поєднайте слова з двох груп у фрази.

1. Tanış oluñız Men Adıñız Siznen tanışqanımdan Me
nim Milletiñiz

2. ...-danım. memnünim nedir Oliviya adım... nedir

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово.

Siz _____ -siz? _____ nedir? (Menim) _____ Bekir. Siznen tanışqanımdan _____.	O, Kanada _____. Biz _____ danmız. Biz qırımtatar _____. Olar _____ lardır. Sen türk _____. Milletiñiz _____?
Ayşenen _____ oluñız. Men Ukraina _____.	

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

Він австрієць. Ми з Туреччини. Я з Польщі. Радий з вами познайомитися. Як Вас звати? Вони французи. Я українець. Вона з німеччини. Познайомтесь з Олівією. Мене звати Том. Хто Ви? Яка ваша національність?

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

<p>— Hayırlı künler efendim! Siz Asan Kerimovsızmı? E, doğru. Ya siz kimsiz? — Men Alime Memetovam. Men Eski Qırımđanı. — Tanışqanımdan memnünim Alime. İşleriñiz nasıl? — Er şey yaħşı. Sağ oluñız.</p>	<p>— Добрий ранок, пане! Ви Асан Керімов? — Так. Хто Ви? — Я Аліме Меметова. Я зі Старого Криму. — Радий з Вами познайомитися, Аліме. Як справи? — В мене все чудово. Дякую.</p>
<p>— Selâm! — Seniñ adıñ ne? — Ayşe. Ya seniñ adıñ ne? — Menim adım Server. Men Yaltada ’nim. — Tanışqanımdan memnü ’nim Server. — Men de tanışqanımdan memünim Ayşe.</p>	<p>— Привіт! — Привіт! — Як тебе звати? — Айше. Як тебе звати? — Мене звати Сервер. Я з Ялти. — Рада з тобою познайомитися, Сервер. — Радий з тобою познайомитися теж, Айше.</p>
<p>— Adıñ ne? — Menim adım Diana. — Sen le ’hsiñmi? — Yoq. — İspa ’nsiñmi? — Yoq. — Milletiñ ne? — Men ingli ’zim.</p>	<p>— Як тебе звати? — Мене звати Діана. — Ти полька? — Ні. — Ти іспанка? — Ні. — Яка твоя національність? — Я англійка.</p>

— Selâm Djeyn! İşleriñ nasıl?	— Привіт, Джейн! Як справи?
— Sağ ol, pek yahşı. Oliviyanen tanış ol, o, Avstraliyadan.	— Чудово, дякую. Познайомся з Олівією. Вона з Австралії.
— Tanışqanımdan memnünim. Sen Avstriyalı 'sıñ(mı)?	— Радий познайомитися, Олівіє. Ти австрійка?
— Yoq. Men Avstraliyalım.	— Ні, я австралійка.

Вправа 6.1. Поставте речення в правильному порядку.

- Menim adım Seitmemet. Men Aluştada 'nım.
- Men de tanışqanımdan memnünim Alime.
- Merabañız!
- Siziñ adıñız ne?
- Men Alimem. Ya siziñ adıñız ne?
- Meraba!
- Tanışqanımdan memnünim Seitmemet.

- Sen romensiñmi?
- Adıñız ne(dir)?
- Men qırımtatarım.
- Siz lehsizmi?
- Yoq, men romen degilim.
- Menim adım Fadime.
- Yoq, men leh degilim.
- Milletiñız ne?

- Tanışqanımdan memnünim, Abibulla bey. Sen arapsiñmi?
- Yoq, men arap degilim. Men Qırımданım.
- Meraba Celâl bey! İşleriñ nasıl?
- Bir qarar, sağ ol Rustem bey. Abibullanen tanış ol. O, Qırımдан.

Вправа 6.2. Перекладіть кримськотатарською.

- Hayırlı sabalar! Siz Seyar Memetovsıñızımı?
- *Так. Хто ви?*
- Men Aliye Kadırovam. Men Sudaqtanıм.
- *Радий з вами познайомитися, Аліє. Як справи?*
- Yaħşı. Sağ oluñ.

- Adıñız ne?
- *Мене звати Міла.*
- Siz lehsizmi?
- *Ні.*
- Romaniyalısızımı?
- *Ні.*
- Milletiñiz ne?
- *Я іспанка.*
- Adıñ nedir?
- *Мене звать Асіє.*
- Sen tatarsıñımı?
- *Ні.*
- Sen qazahsıñımı?
- *Ні.*
- Milletiñ ne?
- *Я кримська татарка.*

Вправа 6.3. Відтворіть діалоги.

-
- Menim adım Midat.
-
- Yoq, men Özbekistandan degilim.
-
- Yoq, men Türkiyeden degilim.
-
- Men Qırımda 'nım.

- — Bir qərarım, sağ ol. Arzinen tanış oluñız. O, Mishordan.
—
— Yoq, o, Bağçasaraydan degil. O, Yaltadandır.
—
— E, me 'nim. Ya sen kimsiñ?
—
— Tanış olğanımdan memnünim, Arzi. İşleriñ nasıl?
—

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Знайдіть межі між словами.
degilqaydantanişmilletiñiznemen

Вправа 7.2. Прочитайте слова в транскрипції, потім напишіть їх буквами.

*/miletñiz/ /qaydansız/ /kım/ /koru'şmek/ /menim/ / adım/ /adıñız/
/saat/ / ne 'nen/*

Вправа 7.3. Назвіть країну і національність.

Brazil

İspaniya

Belçika

Avstraliya

Qıtay

Sloveniya

Türkiye

Britaniya

Ukraina

Kanada

Mısır

Frenkistan

Çehiya

Romaniya

Avstriya

İtaliya

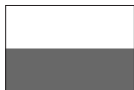
Yunanistan

AQŞ

Macaristan

Lehistan

Вправа 7.4. Створіть речення за зразком.

Men
ukrai'nalım.

Men kanadalı
degi'lim.
Men
Kanadadan
degilim.

Sen...

Sen...

O...

O...

Biz...

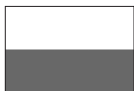
Biz...

Siz...

Siz...

Olar...

Olar...

Вправа 7.5. Сформулюйте запитання за моделлю.

Qırım

Siz qırımtatarsıñız mı?
Siz Qırımdansısıñız mı?

Mısır

Sen...?

Frantsiya

O... ?

Çehiya

Biz...?

Romaniya

Siz...?

Avstriya

Olar...?

Вправа 7.6. Дайте короткі відповіді на запитання (+ стверджувальне, — заперечне).

Sen romensiñmi? – Sen Ukrainadansiñmi? + O, amerikalımı? + O, Büyük Britaniyadanmı? + Men yunanımı? – Men Belçikadanmı? –	Olar brazillermi? + Olar İspaniyadanmı? + Biz çinlirmizmi? – Biz Mısırdanmızımı? – O, almanmı? + O, Avstraliyadanmı? –
--	---

Вправа 7.7. Складіть речення з поданих слів.

-dan.. Qırım Men. -dan.. -mı Men Almaniya? -dir türk -dir O degil. sloven Sen -siñ -dir.	degil o Avstriyalı -dir. -mi ukrain.. Men? -den Türkiye men degil.. -mı qıtaylı.. Biz?
---	---

Вправа 7.8. Складіть речення за зразком.

Men Qırımdanıñ. *Milletim qırımtatar.*

Siz Büyük Britaniyadansınıñz. _____

O, AQŞtandır. _____

O, Frantsiyadandır. _____

Biz Almaniyanımız. _____

Olar Lehistandır. _____

Men Macaristandır. _____

Siz Belçikadansınıñz. _____

O, Türkiyedendir. _____

O ise Çehiyadandır. _____

Biz Romaniyanımız. _____

Olar Avstraliyadandırlar. _____

Men Kanadadanım. _____

Siz Qıtaydansınıñz. _____

O, Brazildendir. _____

O ise İspaniyadandır. _____

Biz Avstriyanımız. _____

Olar Türkiyedenler. _____

Men Mısırdanıñ. _____

Siz Yunanistandır. _____

O, İtaliyadandır. _____

Вправа 7.9. Доповніть речення.

—Sen ...?

—Men Sabriye Troşım.

—Sen qayda ...?

—Men Ukrainadanım.

—Sen ...?

—Yoq, men ukrain degilim.

—Seniñ milletiñ ne?

—Men qırımtatarım.

—A-a, sen Ukrainadansiñ, amma ukrain degil, sen qırımtatarsiñ.

Вправа 7.10. Складіть діалог із вправи 7.9, замінивши ім'я, назву країни та національність на свої.

III. ZENAATLAR ПРОФЕСІЇ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть слова по буквах.
ne kim qaydan milletiñiz adıñız siziñ

Вправа 1.2. Назвіть звуки.
/t/ /m/ /w/ /N/ /d/ /s/ /k/ /q/ /q̣/ /ʁ/
/a/ /e/ /u/ /ı/ /i/ /u/ /ü/ /o/ /ö/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.
/asan/ /useji'nde/ /vaqıtında/ /k·el'dı'l'εr/ /tr·ende/
/kezinti/ /jirım/ /ekı/ /sāt/ /deva'metı/

Вправа 1.4. Прочитайте речення.
Asan, Usein de vaqtında keldiler.
Trende kezinti yigirmi eki saat devam etti.

Вправа 1.5. Прочитайте імена.

Timur	[t'ımur]	Ava	[av(w)a]
Ayder	[ajder]	Arzi	[arzi]
Ablâmit	[abl'âmit]	Gülнар(a)	[gul'nar/a]
Arsen	[arsεn]	Zenife	[zenifε]
Geray	[geraj]	Lemara	[le/imara]
Qurtseit	[qurtsejit]	Saime	[sai/jmε]
Osman	[osman]	Sevil(â/e)	[sevil'a/ε]

Seitbekir	[sci ⁽⁰⁾ tbeki ⁽⁰⁾ r]	Ülviye	[ul'vijε]
Fevzi	[fεvzi]	Fadme	[fadmε]
Yusuf	[jusuf]	Elvina	[el'vina]

2. СЛОВА 3 ТЕМИ

ev biki	/ev bikiʃ/	домогосподарка
ressam	/rεs̄am/	художник
oca	/oɟa/	вчитель
ocaρçe	/oɟapɾʃε/	вчителька
alim	/alim/	вчений
alime	/alime/	вчена
berber	/berber/	перукар
mimar	/mimar/	архітектор
iş adamı	/iʃ adamı/	бізнесмен
aşçı	/aʃtʃı/	кухар
idmançı	/idmandʒı/	тренер
qasap	/qasap/	м'ясник
yarmaq, yapa bilmek, yapıp olmaq	/jarmaq/, /jarabił'mε'k/, /jarıpolmaq/	робити, бути в змозі
olmaq	/olmaq/	бути
bilmek	/bil'mεk/	знати
tiş ekimi	/tiʃ/ /ekimi/	зубний лікар
ekim	/ekim/	лікар

iqtisatçı	/iqtisatçɨ/	економіст
yardıml etmek	/jardımetmek/	допомагати
iş	/iʃ/	робота
şeer	/ʃēr/	місто
şeer boyu	/ʃērbojı/	містом
çalışqan yeri	/tʃalıʃqan jeri/	місце роботи
vazife	/vazife/	завдання/посада
kâtip	/kʰatip/	секретар
bu, şu	/bu/ /ʃu/	це, цей
reber, müdir(e)	/reber/ /mudire/	керівник, керівник закладу
qurucu	/quru ^o cu/	будівельник
muarrir	/muarır/	редактор
dizayncı	/dizajncı/	дизайнер
muasip	/muasip/	бухгалтер
eczacı	/edʒzadçı/	фармацевт

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їхнє значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Aktör, qurucu, berber, tiş ekimi, aşçı, kassir, osarçe, muarrir, uarıp olmaq, şu, ekim.

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української.

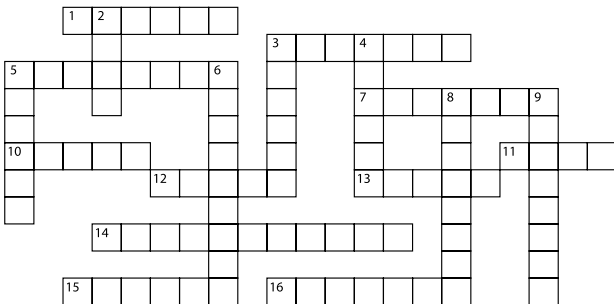
Актор, акторка, архітектор, художник, банкір, студент, бізнесмен, жінка, що займається бізнесом, кухар, зубний лікар, ди-зайнер, керівник закладу, лікар.

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською.

Професії

Enine: 1. Парикмахер. 3. Редактор. 5. Домогосподарка.
7. Студент. 10. Актор. 11. Кухар. 12. М'ясник. 13. Архітектор.
14. Електрик. 15. Банкір. 16. Тренер.

Boyuna: 2. Лікар. 3. Бухгалтер. 4. Художник. 5. Фармацевт.
6. Економіст. 8. Дизайнер. 9. Зубний лікар.

3. БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНЕ СЛОВО BİR

Зверніть увагу!

- Числівник *bir* («один») може використовуватися як неозначений артикль: *bir vaqia* («якась подія»), *bir vaqitlari* («колись»).
- В сталих виразах та готових мовленнєвих одиницях виступає в ролі повторювального сполучуваного слова: *Bir zamanda bar eken, bir zamanda yoq eken.*
- Неозначений артикль не має лексичного значення і на українську мову не перекладається.

- Є словотворчим елементом слів неозначеної кількості, означених займенників, підсилюючим елементом прикметників: *bir büyük/müim vazife* («важливе завдання»), *büyük bir vazife* («велике завдання»); *bir yerde* («десь»), *birden* («одразу», «раптом»).

Вправа 3.1. Перекладіть форми зі словом *bir*.

bir iş, qaysı bir, yañı bir oca, bir qaç, bir meraqlı kitap, meraqlı bir kitap, bir-eki kere, bazı bir allarda, bir daa, daa bir

Вправа 3.2. Напишіть слово **bir** перед означуваним словом. Потім перекладіть речення українською мовою.

Men _____ ressamım.

Sen belli _____ alimsiñ.

O, _____ berberdir.

Biz _____ qurucularımız.

Men belli _____ mimar degilim.

Sen yaş _____ student degilsin.

O, qart _____ adam degil.

O, qart _____ adam degildir.

Men adiy _____ yırıcı degilim.

Sen daa _____ kere kelirsin?

O, _____ qaç kere tekrarladi.

_____ ayttım, eki ayttım.

Men _____ qaç daqıqağa keç qalırım.

Sen _____ türlü şey tüşünme. O, olmaycaq _____ şey aşamay.

Biz meraqlı _____ kitap oqudıq.

_____ kerek _____ daa kerek.

_____ başında, _____ sonunda.

_____ yaşıqta, _____ qartlıqta.

4. АФІКСИ ПРИСУДКОВОСТІ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Зверніть увагу!

- Структура типу **Bu/Şu/O ... -dır.** має значення Це/То/Він, вона, воно є..., наприклад: *Bu Ukrainadır. O Türkiyedir.* — *Це Україна. То Туреччина.*
- Афікс присудковості узгоджується з підметом. Він не приймає наголосу, наприклад: *Sen Lehistandan degilsin, sen Ukrainadansin.*
- В питальному реченні (в разі відсутності питального слова) наприкінці слова використовують ще й афікс **-mî/-mî,** наприклад: *Siz Qırımdansınmı? O, Almaniyadanmı?*
- Короткою відповіддю на подібні питання є речення **E (ebet) / Yoq** або **... degil-**, наприклад: *Sen Qırımdansınmı? — E (ebet). Sen Türkiyedensinmı? — Yoq, men Ukrainadanım. / Men Türkiyeden degilim.*

Bu Asan, bu da Alimedir.

Вправа 4.1. Побудуйте заперечні речення.

Bu muasıptır. Bu ekimdir. Bu Türkiyedir. Bu İspaniyadır. Bu ocadır. Bu dizaıncıdır. Bu Belçikadır. Bu Frantsiyadır.

Вправа 4.2. Побудуйте питальні речення. Дайте короткі стверджувальні та заперечні відповіді.

Bu iqtisatçıdır. O, tiş ekimidir. Bu Almaniyadır. Şu İspaniyadır. O, qurucıdır. Bu mimardır. Bu Macarıstandır. O, Romaniyadır.

Вправа 4.3. Перекладіть кримськотатарською мовою.

Це Болгарія, то Литва.	То перукар?
Це Екрем, то Діляра.	Це не Канада.
Це вчитель, то лікар.	То не Ізраїль.
Це Китай?	Це не Асан.
То Індія?	То не Аліє.
Це Сафіє?	Це не кухар.
Це художник?	То не актриса.

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

O, kimdir?	Хто він?
	Хто вона?
Siz kimsi(ñi)z?	Хто Ви?
O, ekimdir.	Він лікар.
O, bizim ocamızdır.	Вона наша вчителька.
Men muasibim.	Я бухгалтер.
Men muarririm.	Я редактор.
Yardım ete bilemmi?	Я можу Вам допомогти?

Вправа 5.1. Поставте слова в правильному порядку.

kim- o, -dir?	de muarrir- men -im.
-siñ sen kim-?	yardım ete -mi men bilem-
bizim -dır o, ocamız-.	sizge?

Вправа 5.2. Додайте пропущені афікси.

Men muarrir____.	Saňa yardım ete bile____?
Bu bizim oca_____.	Men artist_____.
Sen kim_____?	O, ekim_____.
O, kim_____?	Olar kim_____?

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською мовою.

Хто він?

Я можу вам допомогти?

Я художник.

Він лікар.

Хто вона?

Я редактор.

Вона наша вчителька.

Хто ви?

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

<p>— O, kimdir? — O, bizim ocamızdır. — Onıñ adı nedir? — Onıñ adı Ayşe ocadır. — O, qaysı şeerden? — O, Eski Qırımdan(dır).</p>	<p>— Хто вона? — Вона наша вчителька. — Як її звати? — Її звати Айше. — З якого вона міста? — Вона із Старого Криму.</p>
<p>— Hayırlı sabalar efendim. Sizge yardım ete bilemmi? — Hayırlı olsun hanım. Menim adım İsmail. Men alimim. — Siznen tanış olğanımdan memnünim, saygılı İsmail oca. Menim adım Zeynep. Men kâtibim. Bu ise bizim başlığımız, Lenur bey. — Saba şerifñiz hayırlı olsun Lenur bey. Tanışqanımdan memnünim.</p>	<p>— Добрий ранок, пане. Я можу вам допомогти? — Добрий ранок, пані. Мене звати Ісмаїл. Я вчений. — О, рада з вами познайомитися, шановний пане професоре. Мене звати Зейнеп. Я секретарка. А це наш начальник, Ленур-бей. — Добрий ранок, Ленур-бей. Радий з вами познайомитися.</p>

— Selâm! Elnarasiñmi? — Yoq. Men Halide Çilingirovam. — Sen Bağçasaraydansiñmi? — Yoq. Men Aqmescittenim. — Sen muarrirsiñmi? — Yoq. Men dizayncım. — Ya!	— Привіт! Ти Ельнара? — Ні. Я Халіде Чілінгірова. — Ти з Багчасарая? — Ні, я з Акмесджита. — Ти редактор? — Ні. Я дизайнер. — О!
---	--

Вправа 6.1. Відтворіть діалоги.

Yoq. Men Halide Çilingirovam. Yoq. Men dizayncım. Yoq. Men Aqmescittenim. Selâm! Elnarasiñmi? Sen Bağçasaraydansiñmi? Sen muarrirsiñmi?

Hayırlı sabalar efendim. Hayırlı olsun hanım. Saba şerifñiz hayırlı olsun Lenur bey. Menim adım İsmail. Menim adım Zeynep. Men alimim. Sizge yardım ete bilemmi? Men kâtibim. Siznen tanış olğanımdan memnünim, sayğılı İsmail oca. Bu ise bizim başlığımız, Lenur bey. Tanışqanımdan memnünim.

O, bizim ocamızdır. O, Eski Qırımдан(dır). Onıñ adı Ayşe ocadır. O, qaysı şeerden? O, kimdir? Onıñ adı nedir?

Вправа 6.2. Перекладіть кримськотатарською.

- Selâm! Elnarasiñmi?
- *Ні. Я Халіде Чілінгірова.*
- Sen Bağçasaraydansiñmi?
- *Ні, я з Акмесджита.*
- Sen muarrirsiñmi?
- *Ні. Я дизайнер.*
- Ya!

— Hayırlı sabalar efendim. Sizge yardım ete bilemmi?

— *Добрий ранок, пані. Мене звати Ісмаїл. Я вчений.*

— Siznen tanış olğanımdan memnünim, sayğılı İsmail oca. Menim adım Zeynep. Men kâtibim. Bu ise bizim başlığımız, Lenur bey.

— *Добрий ранок, Ленур-бей. Радий з вами познайомитися.*

— O, kimdir?

— *Вона наша вчителька.*

— Onıñ adı nedir?

— *Ї звати Айше.*

— O, qaysı şeerden?

— *Вона із Старого Криму.*

Вправа 6.3. Відтворить діалоги.

—

— O, bizim ocamızdır.

—

— Onıñ adı Ayşe.

—

— O, Eski Qırımдан.

—

— Hayırlı olsun hanım. Menim adım İsmail. Men alimim.

— _____ . Menim adım Zeynep.

_____ . Bu ise bizim başlığımız, Lenur bey.

— Saba şerifniñ hayırlı olsun Lenur bey. Tanışqanımdan memnünim.

—

— Yoq. Men Halide Çilingirovam.

—

— Yoq. Men Aqmescittenim.

—

— Yoq. Men dizayncım.

— Ya!

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Вгадайте професію та запишіть її назву під картинкою.

Вправа 7.2. Утворіть речення за моделлю.

Men muasibim. Men ressam degilim.	 ☒	 ☐
Sen ...	 ☒	 ☐
Men ...	 ☒	 ☐
O, ...	 ☒	 ☐
Men ...	 ☒	 ☐
O,	 ☒	 ☐
O,	 ☒	 ☐

Вправа 7.3. Сформулюйте питальні речення і дайте короткі стверджувальні і заперечні відповіді.

Bu Avstriyadır.
Bu Çehiyadır.
Bu Kanadadır.
Bu Almaniyadır.
Bu Frantsiyadır.

Вправа 7.4. Подивіться на мапу і створіть речення за схемою:

Bu ...-dır/dir/tır/tir.

Вправа 7.5. Складіть речення з поданих слів за зразком.

Men		
qırımtatar	Qırım	oca

Men qırımtatarım. Men Qırımdanım. Men ocam.

Sen		
ukrain	Ukraina	student

O		
alman	Almaniya	dizayncı

Biz		
türk	Türkiye	iş adamları

Siz		
Amerikalı	AQŞ	bankçı

Вправа 7.6. Дайте правдиві відповіді про себе.

Siz inglizsiñizmi? Siz Lehistandansıñızmi? Sen Ukrainadansıñmi? Sen ukrainsiñmi?	Sen ocasıñmi? Siz ekimsiñizmi? Siz studentsiñizmi?
---	--

Вправа 7.7. Складіть про себе речення, використовуючи подані слова.

Qırım, qırımtatar, Qırımlı, Ukraina, ukrain, Ukrainalı, muasip, kâtip, student

IV. SINIF ODASINDA В КЛАСНІЙ КІМНАТІ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть слова по буквах.

kürsü masa qurşun qalem defter kitap jurnal çañ ders derslik
ğayret oquv esap cedvel saife mektep

Вправа 1.2. Назвіть звуки.

/f/ /v/ /ʃ/ /dʒ/ /t/ /e/ /k/ /n/ /ŋ/ /ε/ /q/ /u/ /y/ /i/ /d/ /l/ /z/ /j/ /w/
/v/ /tʃ/ /h/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.

/tʃaŋ/ /k(ʷ)ıtap/ /ders/ /dersl'ik/ /vayret/ /kurs·y/ /oqıw/ /qalem/
/dʒedvel/ /esap/ /saife/ /mektep/ /masa/ /qurşunqalem/ /jurnal/
/defter/ /qalem/ /oqsa/ /oqıımaq/ /sajmaq/ /aʃxane/

Вправа 1.4. Прочитайте речення.

Kitaplar tükân ve kütüphanelerde bar.

Aşhane teneffüste tola.

Derste talebeler oquy, yaza, ocanı dinleyler.

2. СЛОВА З ТЕМИ

sınıf tahtası	/sıñıf tahtası/	класна дошка
kitap	/k(ʷ)ıtap/	книга
bor	/bor/	крейда
kürsü	/kurs·y/	стілець
skrepka	/skrepka/	скріпка
saat	/saat/	годинник

kompyuter	/kompjuter/	комп'ютер
yazı masası	/jazı masası/	письмовий стіл
silgiç	/sil'gıtç/	ластик
papka	/papka/	швидкозшивач
bermek	/bermek/	давати
tutqal	/tutqal/	клей
marker	/marker/	маркер
lampa(t)	/lampa(t)/	лампа
baqmaq	/baqmaq/	дивитися
maña, meni	/maNa/ /meni/	мені, мене
defter, yazı defteri	/defter/ /jazı defteri/	зошит; записна книжка
üstünde	/us·tynde/	на
kâğıt	/k·ağıt/	папір
qalem	/qalem/	ручка
qurşun qalem	/qurşunqalem/	олівець
qalemndan	/qalemndan/	пенал
qoymaq	/qoymaq/	класти, ставити
cedvel	/çedvel/	лінійка
maqas	/maqas/	ножиці
boya	/boja/	фарба
çertkiç	/tçertkiç/	стругачка
stepler	/stepler/	степлер
almaq	/almaz/	брати

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять з кримськотатарської українською мовою.

saat, sınıf tahtası, yazı masası, kürsü, kitap, defter, yazı defteri, qalemndan, maqas, qurşun qalem, çertkiç, stepler, bor.

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять з української мови кримськотатарською:

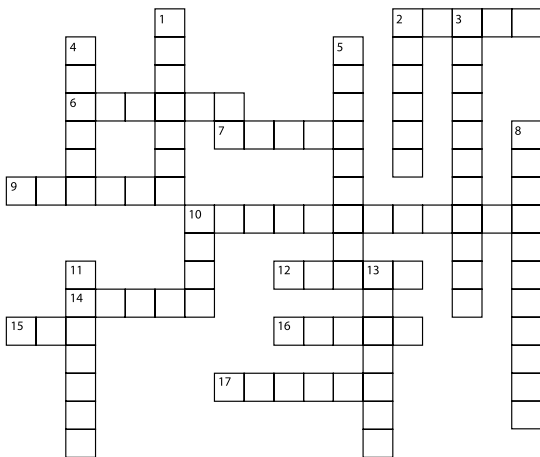
Ручка, маркер, ластик, скотч, лінійка, клей, комп'ютер, папір, швидкошивач, годинник

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською мовою.

Канцелярське приладдя

Enine: 2. Ножиці. 6. Зошит. 7. Книга. 9. Ластик. 10. Класна дошка. 12. Стілець. 14. Папір. 15. Крейда. 16. Ручка. 17. Клей

Boyuna: 1. Стругачка. 2. Маркер. 3. Олівець. 4. Лінійка. 5. Комп'ютер. 8. Письмовий стіл. 10. Годинник. 11. Скріпка. 13. Степлер.

3. ЧИСЛО ІМЕННИКІВ

ayaq, taban	/ajaq/ /taban/	нога, ступня
balıq	/balıq/	риба
buğa	/buğa/, розм./boğa/	бик
çalı	/tʃalɨ/	куст
erkek	/erkek/	чоловік
fotosuret	/fotosuret/	фотографія
hanım	/xanım/	дама
kilo, kilogramm	/kilo/ /kilogram/	кілограм
piano	/piano/	піаніно
qadın	/qadın/	жінка
qartop	/qartop/	картопля
qaz	/qaz/	гусак
qoy	/qoj/	вівця
qutu	/qutu/	коробка
sernik	/sernik/	сірник
sıçan	/sitʃan/	миша
siğın	/sıɣın/	олень
tavan	/tavan/	дах
tiş	/tiş/	зуб
video	/video/	відео
yigit	/jigit/	хлопець
zurafe	/zurafe/	жираф

Зверніть увагу!

- В кримськотатарській мові іменники мають форму однини і множини.

- Форма множини для більшості іменників створюється за допомогою додавання **-lar** (до останнього складу основи з голосним заднього ряду *a, ı, o, u*) /**-ler** (до останнього складу основи з голосним переднього ряду *e, i, ö, ü*) до іменника у однині, наприклад: *qadın*– *qadınlar*, *erkek* — *erkekler*.

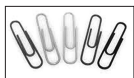
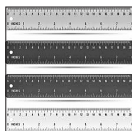
Вправа 3.1. Підкресліть іменники у множині.

Tavan, zuraferler, kilo, piano, fotosuretler, yigitler, qalemler, marker, silgiçler, cedveller, kompyuterler, saatlar, tahta, masa, kürsü, kitaplar, yazı defterleri, skrepka, qurşun qalemler, çertkiçler, stepler, hanım ve efendiler

Вправа 3.2. Напишіть іменники у множині.

Qalem, marker, silgiç, çertkiç, kompyuter, saat, tahta, kürsü, kitap, noutbuk, qurşun qalem, stepler

Вправа 3.3. Підпишіть картинки.

Зверніть увагу!

В комплетивних сполученнях (зі словами на позначення кількості) іменники вживаються в однині, наприклад: *beş kürsü* (п'ять стільців), *on kilo armut* (10 кілограмів груш), *çoq para* (багато грошей).

Вправа 3.4. Впишіть числівники. Прочитайте готові словосполучення.

_____ kompyuter	_____ sınıf tahtası
_____ stepler	_____ saat
_____ qurşun qalem	_____ marker
_____ qalem	_____ silgiç
_____ yazı defteri	_____ çertkiç
_____ kitap	_____ noutbuk
_____ kürsü	_____ qalemdan
_____ masa	

4. ВКАЗІВНІ ЗАЙМЕННИКИ BU, ŞU, O

- займенники **bu, şu** вказують особу, предмет, подію, що відомі обом співрозмовникам та розташовані близько до співрозмовника (*bu*) або нещодавно згадані (*şu*);
- більш віддалені в просторі та часі особа, предмет, подія вказуються займенником **o**: *o vaqıtları* (в ті часи), *o yerde* (на тому місці).
- у разі використання займенників замість прикметників, вони залишаються незмінними, наприклад: *bu gece* (ця ніч / в цю ніч), *şu kitaplardan* (з цих книг);
- при використанні вказаних займенників на місці предметів, явищ тощо, вони змінюються як іменники, наприклад: *buniñ bir faydası barmı?* (чи є якась користь від цього?); *mesele şunda ki...* (справа в тому, що...)
- займенники **bu, şu, o** приймають афікси присудковості 3 особи, наприклад: *budur, şudur, odır*.

Зверніть увагу!

- в узагальненому, абстрактному значенні слова використовуються в однині, наприклад: *Bu qırımıtatar çiberegidir.* — Це кримськотатарський чебурек *та* Це кримськотатарські чебуреки.

Вправа 4.1. Прочитайте та перекладіть речення.

Bu yazı masasıdır. Bu kürsüdür. Bu tutqaldır. Bu steplerdir.	Bu silgiçtir. Bu çertkiçtir. Bu qalemdir. Bu lampattır.
---	--

Зверніть увагу!

- Питальна форма речень зі структурою **Bu... -dır/-dir** формулюється шляхом використання **-mı/-mi** наприкінці іменного присудка, наприклад: *Bu kitapmı? Bu noutbukmı? Bu qalemmi? Bu qurşun qalemmi?*, тоді як наявність афікса присудковості **-dır/-dir** вказує на ймовірність, наприклад: *Bu kitaptır?* (Це, мабуть, книга(-и)?) *Bu renkli qurşunqalemlerdir?* (Це, мабуть, кольорові олівці?)
- Заперечна форма речень зі структурою **Bu... -dır/-dir** формулюється шляхом використання **degil** після іменного присудка разом з **mı/-mi**, наприклад: *Bu kitap degilmi?* (Це не книга(-и)?). Наявність афікса присудковості **-dır/-dir** вказує на ймовірність, наприклад: *Bu qalem degildir?* (Це, мабуть, не ручка?)

Вправа 4.2. Сформулюйте питальні речення двох типів.

Bu yazı masasıdır. Bu kürsüdür. Bu defterdir. Bu silgiçtir.	Bu saatlardır. Bu qalemlerdir. Bu cep telefonlarıdır. Bu kitap raflarıdır.
--	---

Вправа 4.3. Сформулюйте заперечні речення.

Bu silgiçtir. Bu çertkiçtir. Bu kürsülerdir. Bu masalardır.	Bu qalemlerdir. Bu markerdir. Bu maqastır. Bu tutquçtır.
--	---

Зверніть увагу!

- Короткою відповіддю на запитання **Bu ...-mı/-mi?** є речення **E,/ Yoq, ... degildir.**, наприклад: *Bu qalemmi? — E, qalem (dir). Bu qalemmi? — Yoq, qalem degil.*
- Короткою відповіддю на запитання **Bu ..-dir/-dir?** є речення **Doğru, ..-dir/-dir.**, наприклад: *Bu kitaptır? — Doğru, kitap (tır). Bu qalemdir? — Yoq, qalem degil (dir).*

Вправа 4.4. Дайте короткі відповіді.

Bu masamı? Bu kürsümü? Bu maqasımı? Bu qalemmi?	Bu qurşun qalemdir? Bu silgiçtır? Bu tutqaldır? Bu defterlerdir?
--	---

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

bu kitapnı baqsa/ bu kitapqa baqçı	подивись на цю книгу
o qalemni al	візьми ту ручку
o markerlerni maña alıp berseñ	дай мені ці маркери
o qalemlerni oniñ masasına qoy	клади ті ручки на його стіл
o qurşun qalemni benim masama qoy	клади той олівець на мій стіл
bunı al	візьми це
maña bunı alıp berçi	дай це мені

Вправа 5.1. Поставте слова в правильному порядку.

berçi maña buni alıp
 qoy menim o qurşun qalemni masama
 oniñ qalemlerni o qoy masasına
 alıp maña o berseñ markerlerni
 al o qalemni
 baqşa bu kitapni

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово.

_____ al
 _____ buni alıp berçi
 o _____ al
 o markerlerni _____ alıp berseñ
 o qalemlerni _____ masasına qoy
 _____ kitapni baqşa

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською мовою.

Це мій олівець, візьми його.
 То ручка, дай її мені.
 Клади ці книжки на письмовий стіл.
 Візьми ту записну книжку.
 Подивись на твій письмовий стіл.

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

— Emine selâm!	— Привіт, Еміне!
— Selâm Aliye!	— Привіт, Аліє!
— Bu seniñ kitabıñmı?	— Це твоя книга?
— Yoq.	— Ні.
— O seniñ kitabıñmı?	— А то твоя книга?
— Yoq. O benim kitabım degil.	— Ні. То не моя книга.
— Ya seniñ kitabıñ qaysıdır?	— Де твоя книга?
— Baq! Mina bu benim kitabımdır.	— Дивись! Це моя книга.

<p>— Bu markerlerge baqçı! — Bu seniñ markerleriñmi? — E. — Olar da seniñkimi? — E. Olar da menimki. — Ya benim markerlerim qayda?</p>	<p>— Подивись на ці маркери! — Це твої маркери? — Так. — А то твої маркери теж? — Так. То мої маркери теж. — А де мої маркери?</p>
---	---

Вправа 6.1. Знайдіть і виправте 10 помилок.

- Emine selâm!
- Selâm Aliye!
- Bu seniñ kitabıñmi?
- Yoq.
- O seniñ kitabımı?
- Yoq. Bu meni kitabım degil.
- Ya seni kitabıñ qaysıdır?
- Baqçı! Mına menimki kitabım.

- Bu markerlerge baqçı!
- Bu seniñ markerleriñmi?
- E.
- Olar da seniñki?
- E. Olar da menimki.
- Ya benim markerler qayda?

Вправа 6.2. Відтворіть діалоги.

Selâm Aliye! Baq! Mına benim kitabımdır. Emine selâm! O seniñ kitabıñmi? Yoq. Ya seniñ kitabıñ qaysıdır? Bu seniñ kitabıñmi? Yoq. O benim kitabım degil.

E. Olar da menimki. Bu markerlerge baqçı! Olar da seniñkimi? Ya benim markerlerim qayda? Bu seniñ markerleriñmi? E.

Вправа 6.3. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

- Emine selâm!
- *Привіт Аліє!*
- Bu seniñ kitabıñmı?
- *Ні.*
- O seniñ kitabıñmı?
- *Ні. То не моя книга.*
- Ya seniñ kitabıñ qaysıdır?
- *Дивись! Це моя книга.*

- Bu markerlerge baqçı!
- *Це твої маркери?*
- *Е.*
- *А то твої маркери теж?*
- *Е. Olar da benimki.*
- *А де мої маркери?*

Вправа 6.4. Відтворіть діалоги.

- _____!
- Selâm Aliye!
- _____?
- Yoq.
- _____?
- Yoq. O benim kitabım degil.
- _____?
- Baq! Mına bu benim kitabımdır.

- _____!
- Bu seniñ markerleriñmi?
- _____.
- Olar da seniñkimi?
- _____.
- Ya benim markerlerim qayda?

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Випишіть назви канцелярського приладдя.

Вправа 7.2. Скажіть речення в однині.

Bu kitaplardır. — Bu kitaptır.

Bu noutbuklardır. — Bu noutbuktur.

Bu qalemlerdir. Bu çertkiçlerdir. Bu saatlerdir. Bu defterlerdir.	Bu maqaslardır. Bu lampa(t)lardır. Bu saatlardır.
--	---

Вправа 7.3. Використайте **-lar** або **-ler**.

berber _____ oca _____ artist _____ dizayncı _____	student _____ ekim _____ muarrir _____ mimar _____
---	---

Вправа 7.4. Подивіться на картинки і складіть речення за прикладом.

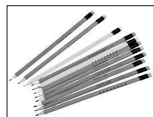
Bu muarrirdir.

Bu qalemdir.

Bu mimardır.

Bu qalemlerdir.

Вправа 7.5. Додайте відповідні до особи афікси числа та присудковості.

O, muarrir_____.

Olar oca_____.

Bu çertkiç_____.

Bu onıñ kitap_____.

Biz ekim_____.

Bu kürsü_____.

Men student_____.

O, ressam_____.

Bular maqas_____.

Вправа 7.6. Дайте короткі відповіді.

Bu kürsülermi?

Bu lampamı?

Bu cedvellermi?

Bu kompyutermi?

Bu çertkiçlermi?

Bu qalemdir?

Bular steplerlerdir?

Bular markerlerdir?

Bu çertkiçlerdir?

Вправа 7.7. Назвіть предмети, які ви бачите в вашій класній кімнаті, використовуючи **Bu ...-dır**, **Bular ..-dir**, **Bu ..mi**? **Bular ..dir**?

V. QORANTA VE EV İŞLERİ

СІМ'Я ТА ДОМОГОСПОДАРСТВО

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть слова по буквах.

Amet Cevair Hayser Dilâra Fikret Fatime Fadime Emine
Cemile Yunus Yusuf Server

Вправа 1.2. Назвіть звуки.

/k/ /f/ /w/ /v/ /t/ /m/ /dʒ/ /l/ /d/ /r/ /rˀ/
/ɯ/ /i/ /i/ /ε/ /e/ /ø/ /o/ /u/ /u/ /ū/ /ij/ /l'a/ /ly/ /lyˀ/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.

/saqlamaɖ/ /anaxtar/ /kel'mek/ /baɖmaɖ/ /aile/ /ɖajtmaɖ/
/ibaret/ /ew/ /ɖat/

Вправа 1.4. Прочитайте речення

Sükünetni bozmañız.
Qayt ve biznen ol.
Bekir Elvinanı begene.

2. СЛОВА З ТЕМИ

ağa	/ava/	брат
aqay	/aɖaj/	чоловік
ala	/ala/	тітка з боку батька
ana	/ana/	мати
aray	/araj/	жінка

aşhane	/aʃhane/	їдальня, кухня
ayaqyol, kenef	/ajɑqjɔl/ /kɛnɛf/	убиральня
ayat	/ajat/	передпокій
azbar	/azbar/	двір
baba	/baba/	батько
bala	/bala/	дитина
dayı	/dajɨ/	дядько з боку матері
emce	/emɔɟɛ/	дядько з боку батька
ev	/ev/	будинок
ev işleri	/evɨʃlɛɾɨ/	домашнє господарство
qardaş	/qardaʃ/	молодший брат
qartana, bita	/qartana/ /bita/	бабуся
qartbaba	/qartbaba/	дідусь
qız	/qɨz/	донька/дівчина
qoranta, aile	/qoranta/ /aile/	родина, сім'я
musafir	/muʃafir/	гість
oğul, oğlum	/oɣul/ /oɣluɨm/	син
sofra	/sofra/	обідній стіл
tata	/tata/	сестра
tize	/tize/	тітка з боку матері
yataq odası	/jataq odasɨ/	спальня

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Ağa, emce, dayı, qardaş, tata, bita, aştane, yataq odası, qoranta

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української.

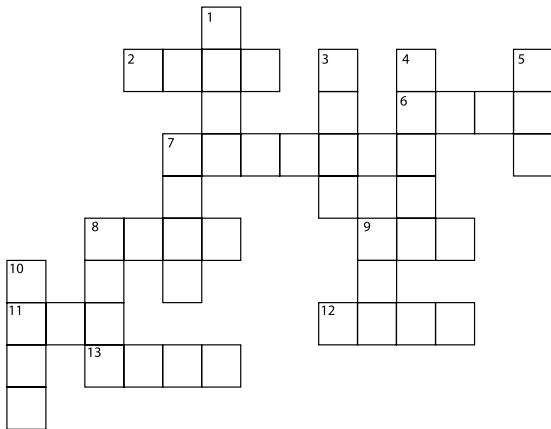
Мати, батько, сестра, брат, кузен, кухня, поверх, вітальня, передпокій, ванна, туалетна кімната.

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською мовою.

Сім'я

Enine: 2. жінка. 6. син. 7. діти. 8. сестра. 9. мати. 11. донька. 12. дядько по матері. 13. дядько по батькові.

Boyuна: 1. батько. 3. дитина. 4. внук, внучка. 5. тітка по батькові. 7. бабуся. 8. тітка по матері. 9. брат. 10. чоловік

Вправа 2.5. Розділіть слова на дві групи: професії, будинок.

aşçı
yataq
iqtisatçı oca
tiş ekimi oda müendis
ev idmançı blogger mesken
iş adamı tavan işçi pencere ekim
qatlı ayat bir berber
kassacı aşhane kenef
musafirhane talebe
hadim muarrir taban
müdür mimar qasap
sofra student kürsü
muasip masa
çeçek

Вправа 2.6. Перекладіть кримськотатарською мовою.

леді, дама —	коробка —
хлопець —	чоловік —
картопля —	жінка —
фотографія —	зуб —
піаніно —	нога, ступня —
кілограм —	миша —
відео —	риба —
дах —	олень —
жираф —	гусак —
кущ —	бик —
сірник —	вівця —

- Якщо основа слова закінчується на глухий приголосний першого складу з огубленим голосним заднього ряду, додається **-çu**, наприклад: *quş* — *quşçu* (пташник).
- Якщо основа слова закінчується на глухий приголосний першого складу з огубленим голосним переднього ряду, додається **-çü**, наприклад: *süt* — *sütçü* (молочник).

Вправа 3.1. Утворіть іменники на позначення професії/роду занять та розподіліть їх по колонках.

-ci	-ci	-cu	-cü	-çı	-çi	-çu	-çü

Kurk, demir, çölmek, kiyiz, ayaqqar, beşik, yip, quyum, suv, şorba, balıq, top, bağ, mum.

Вправа 3.2. Поєднайте відповідні іменники.

1	soy-	A	çiberekçi
2	ağa-	B	-baba
3	balıqçı	C	torna
4	esnafçı	Ç	-barq
5	-qardaş	D	balıq
6	tornacı	E	-sop
7	yazı	F	tata-
8	çiberek	G	esnaf
9	ev-	Ğ	-qardaş
10	ana-	H	yazıcı

Вправа 3.3. Утворіть іменники, використовуючи словоелемент **-сі** або спосіб словоскладання.

emek	alış-
seyaat	çapı-
tamir	anda-
intiçam	bet-
yapı	sap-
imaye	-muabet
sınav	-beyaz
terbiye	dost-
nevbet	-biri
köz eti-	sağlıq-

Для довідок: -mında, -eş, -veriş, -betke, bir-, -selâmetlik, -pencere, -sarı, bem-, dost-.

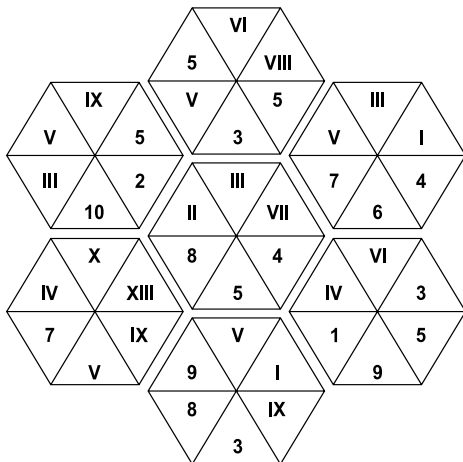
4. ЧИСЛІВНИКИ 1—10

Зверніть увагу!

- Числівники виражають кількість.

1	bir	/bĩr/	6	altı	/altĩ/
2	eki	/ekĩ/	7	yedi	/jedĩ/
3	üç	/ytç/	8	sekiz	/sekĩz/
4	dört	/dört/	9	doquz	/doçũz/
5	beş	/beşç/	10	on	/on/

Вправа 4.1. Назвіть числівники.

Вправа 4.2. Скажіть у множині.

Bir bala — eki bala.

1 ev — 7 ...	1 qoy — 9 qoy ...
1 qutu — 10 ...	1 kg — 3 ...
1 tiş — 5 ...	1 sıǵın — 8 ...
1 fotosuret — 4 ...	1 quş — 2 ...
1 matç — 6 ...	1 adın — 7 ...

5. СЛОВА BAR / SAİBİ OLMAQ, İBARET

Зверніть увагу!

- Слово **bar** має значення «є», «існує», «в наявності». Воно узгоджується з підметом як у формі присвійності, так і в формі міс-

цевого відмінку, що відповідає фразам типу «У мене є...», наприклад: *Menim üç ağam bar.* — У мене три брата. *Bir zamanda bar eken, bir zamanda yoq eken.* — Чи то було, чи то не було.

- Дієслово **saibi olmaq** («володіти») в сполученні зі словами використовується в значенні «бути/стати хазяїном, володіти», наприклад: *evniñ saibi olmaq* — володіти будинком/бути хазяїном будинку.
- В заперечному реченні використовують слово **yoq** (наприклад: *Menim çoq vaqtim yoq(tır).* — У мене багато часу немає) або **degil** (наприклад: *Olar ev saibi degiller* — Вони не є власниками будинку).
- Слово **ibaret** має значення «який складається/складений з» керує залежним словом у висхідному відмінку, наприклад: *Qorantamız altı candan (kişiden) ibaret: anam, babam, eki ağam, men ve qız qardaşım.* — Наша родина складається з шести людей: це мама, батько, два брати, я та молодша сестра.
- Короткі відповіді формулюються таким чином:

Стверджувальна відповідь		Заперечна відповідь	
E,	menim ..-m bar. seniñ ..-ñ bar. oniñ ..-ı/-i bar. bizim ..-mız/-miz bar. siziñ ..-ñız/-ñiz bar. olarniñ ..-ı/-i bar.	(Yoq,)	menim ..-m yoq(tır). seniñ ..-ñ yoq(tır). oniñ ..-ı/-i yoq(tır). bizim ..-mız/-miz yoq. siziñ ..-ñız/-ñiz yoq. olarniñ ..-ı/-i yoq.

Наприклад, *Seniñ tatañ barmı?* — E, bar. (*Menim eki tatam bar.*)
Oniñ ağası barmı? — Yoq. (*Oniñ ağası yoqtır.*)

Вправа 5.1. Прочитайте та перекладіть речення.

Menim qorantam yedi candan ibaret. Seniñ qorantañ anañ, babañ, añañ, sen özüñ ve eki qız qardaşıñdan ibaret. Oniñ qorantası ana-babasından, eki ağasından ve özünden ibaret.	Olarnıñ qorantası qartbaba, bitasından, ana ve babasından, özünden, tatasından ve eki qız ğardaşıñdan ibaret(tir). Olar eki qatlı evniñ saibiler. Bizim tizelerimiz ve dayılarımız bar.
--	---

Вправа 5.2. Дайте стверджувальну відповідь на запитання.

Seniñ alañ barmı? — Menim

Senniñ anañ ve babañ barmı? — Seniñ

Seniñ oğluñ ve qızıñ barmı? — Menim

Seniñ eviñ barmı? — Menim (Men ev saib.. olam.)

Вправа 5.3. Вставте необхідні форманти присвійності/присудковості.

Oniñ qız.. bar.

Bizim dört bala.. bar.

Olar soydaş.. .

Oniñ kiralıq oda.. bar.

Bu oniñ evi.. .

Men (oniñ) ağa.. ola.. .

Siz oniñ qız qardaş.. .

Вправа 5.4. Сформулюйте речення в заперечній формі.

Olarnıñ qorantası bar. Seniñ tatañ bar. Oniñ ağası bar.	Oniñ aqçası bar. Oniñ evi bar. Oniñ eki soy ağa-tatası bar.
---	---

Вправа 5.5. Переформулюйте речення, використовуючи заперечну форму.

Olar eki qatlı evniñ saibiler. Seniñ eki soy ağañ bar. O, benim ağamdır.	Men büyük bir qoranta saibim. Oniñ eki tatası bar. Bizim tize ve dayımız bar.
--	---

Вправа 5.6. Сформулюйте питальні речення з **bar/yoq/ibaret/saibi olmaq** і поданими нижче словами:

- ev, kvartira, tata, ağa, ala, emce, enişte, yenge, oğul, apay, aqay
- men, sen, biz, olar, o, bu.

Вправа 5.7. Дайте короткі відповіді на запитання

Seniñ qorantañ barmı? Oniñ ağası barmı? Bizim evimiz barmı? Oniñ anası barmı?	Menim kvartiram barmı? Olarıñ qardaşları barmı? Oniñ apayı barmı?
--	---

6. MOVLENNEVİ MODELİ

Seniñ qorantañ barmı?	B тебе є сім'я?
Oniñ evi barmı?	B неї є будинок?
Menim evim yoq, kvartiram bar.	U мене немає будинку, але в мене є квартира.
Menim tatam bar.	U мене є сестра.
Oniñ ağası bar.	B нього є брат.
Bu seniñ eviñmi?	Çe твій будинок?
O oniñ kvartirasımı?	To його квартира?

Вправа 6.1. Поставте слова в правильному порядку.

bar -m benim tata.

evi -mı ev bar -i?

seniñ -mi -iñ bu ev?

kvartira o -mı -sı oniñ?

ağa bar oniñ -sı.

kvartira yoq benim -m bar -im ev.

-mı seniñ bar -ñ qoranta?

Вправа 6.2. Додайте пропущені слово/формант.

Oniñ emse.. bar.

___ oniñ kvartira..__?

___ qoranta.. bar__?

___ evim ____, kvartira.. bar.

___ seniñ ev..__?

___ evi bar__?

___ qız qardaş.. bar.

Вправа 6.3. Перекладіть кримськотатарською.

Це твій будинок?

В мене є сестра.

В неї є дім?

То його квартира.

В нього є брат.

В мене немає будинку, але в мене є квартира.

В тебе є сім'я?

7. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

— Hanım me ´ rabañız! Adıñız ne ´ dir?

— Adım Emine şerfe.

— Tanışqanımdan memnü ´ nim

Emine hanım. Men Ediye

Halı ´ tovam.

— Доброго дня, пані! Як вас звати?

— Мене звати Емінє шерфє.

— Рада познайомитися, пані Емінє. Я Едіє Халітова.

<p>— Men de si 'znen tanışqanımdan memnünim hanım.</p> <p>— Siz qırımtata 'rsızımı?</p> <p>— E, men qırımtata 'rım. Sudaqta 'nım.</p> <p>— Siz ne 'nen oğraşa 'sıñız?</p> <p>— Men iqtisatçım.</p> <p>— Yahşı. Qorantañız ba 'r mı?</p> <p>— E. Menim aqayım bar. Bir oğlum ve eki qızım bar.</p> <p>— Pek güzel.</p>	<p>— Рада познайомитися з вами теж, ханум.</p> <p>— Ви кримська татарка?</p> <p>— Так, я кримська татарка. Я з Судаку.</p> <p>— Чим ви займаєтеся? (Яка ваша робота?)</p> <p>— Я економіст.</p> <p>— Це добре. У вас є сім'я?</p> <p>— Так. В мене є чоловік. В мене є син і дві доньки.</p> <p>— Це чудово.</p>
---	--

<p>— Enver selâm! Bu seniñ evi 'ñmi?</p> <p>— E, benim.</p> <p>— Bu pek yahşı bir ev. Aşhaneñ barmı?</p> <p>— E, bar. Evimde aşhane, musafir odası ve eki yataq odası bar.</p> <p>— Sofañ ve vannahaneñ barmı?</p> <p>— E. Atma sofam ve eki vannahanem bar. Ya seniñ eviñ barmı Lenur?</p> <p>— Yoq. Menim kvartiram bar, tatamniñ evi bar.</p>	<p>— Привіт, Енвер! Це твій дім?</p> <p>— Так.</p> <p>— Це дуже хороший дім. У тебе є їдальня?</p> <p>— Так. В мене є їдальня, вітальня і дві спальні.</p> <p>— В тебе є тераса і ванна?</p> <p>— Так. В мене є тераса на всю довжину будинку і дві ванни. А в тебе є дім, Ленур?</p> <p>— Ні. В мене є квартира, але у моєї сестри є дім.</p>
--	--

Вправа 7.1. Замініть всі стверджувальні речення на заперечні і навпаки.

- Enver selâm! Bu seniñ evi 'ñmi?
- E, benim.

- Bu pek yahşı bir ev. Aşhaneñ barmı?
- E, bar. Evimde aşhane, musafir odası ve eki yataq odası bar.
- Sofañ ve vannahaneñ barmı?
- E. Atma sofam ve eki vannahanem bar. Ya seniñ eviñ barmı

Lenur?

- Yoq. Menim kvartiram bar, tatamniñ evi bar.

Вправа 7.2. Відтворіть діалоги.

Siz qırımtata'rsız mı? Adım Emine şerfe. Qorantañız ba'rmı? Pek güzel. Men de si'znen tanışqanımdan memnünim hanım. E. Menim aqayım bar. Bir oğlum ve eki qızım bar. Tanışqanımdan memnü'nim Emine hanım. Adıñız ne'dir? Men Ediye Hali'tovam. E, men qırımtata'рім. Sudaqta'nım. Hanım me'rabañız! Siz ne'nen oğraşa'sıñız? Men iqtisatçım. Yahşı.

Enver selâm! Bu seniñ evi'ñmi? Yoq. Menim kvartiram bar, tatamniñ evi bar. Sofañ ve vannahaneñ barmı? E, benim. E. Atma sofam ve eki vannahanem bar. Ya seniñ eviñ barmı Lenur? E, bar. Evimde aşhane, musafir odası ve eki yataq odası bar. Bu pek yahşı bir ev. Aşhaneñ barmı?

Вправа 7.3. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

- Hanım me'rabañız! Adıñız ne'dir?
- Мене звати Емінє шерфе.
- Tanışqanımdan memnü'nim Emine hanım. Men Ediye Hali'tovam.
- Рада познайомитися з вами теж, ханум.
- Siz qırımtata'rsız mı?
- Так, я кримська татарка. Я з Судаку.
- Siz ne'nen oğraşa'sıñız?
- Я економіст.
- Yahşı. Qorantañız ba'rmı?
- Так. В мене є чоловік. В мене є син і дві доньки.
- Pek güzel.

— Enver selâm! Bu seniñ evi ÷ ñmi?

— Так, мій.

— Bu pek yahşı bir ev. Aşhaneñ barmı?

— Так, є. В мене є їдальня, вітальня і дві спальні.

— Sofañ ve vannahaneñ barmı?

— Так. В мене є тераса на всю довжину будинку, дві ванни. А в тебе є дім, Ленур?

— Yoq. Menim kvartiram bar, tatamñıñ evi bar.

Вправа 7.4. Відтворіть діалоги

— _____! _____?

— Adım Emine şerfe.

— _____.

— Men de si ÷ znen tanışqanımdan memnünim hanım.

— _____?

— E, men qırımtata ÷ rım. Sudaqta ÷ nım.

— _____?

— Men iqtisatçım.

— _____?

— E. Menim aqayım bar. Bir oğlum ve eki qızım bar.

— _____.

— _____! _____?

— E, menim.

— _____?

— E, bar. Evimde aşhane, musafir odası ve eki yataq odası bar.

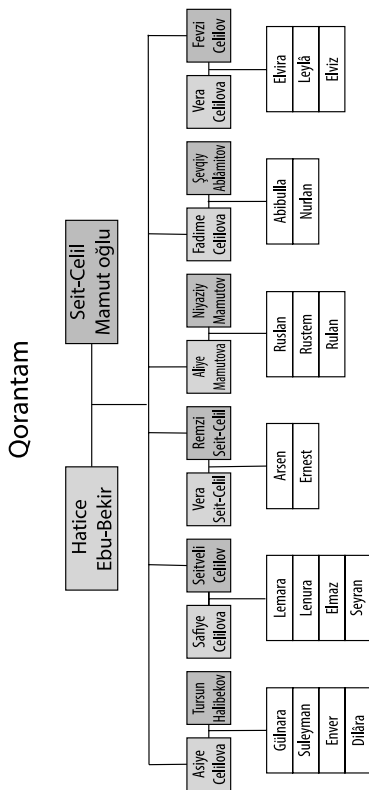
— _____?

— E. Atma sofam ve eki vannahanem bar. Ya seniñ eviñ barmı Lenur?

— _____.

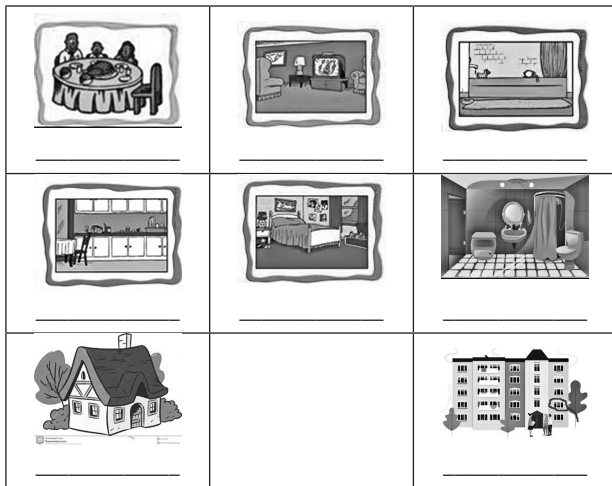
8. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 8.1. Подивіться на сімейне дерево і дайте відповіді на питання.

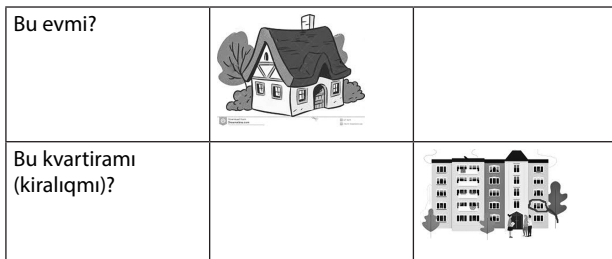

- **Ким ці люди є для Фадіме Джелілової?**
Hatice Ebu-Bekir — *Hatice Ebu-Bekir onıñ ... ola.*
Seit-Celil Mamut oğlu —
Remzi Seit-Celil —
Fevzi Seit-Celil —
Aliye Celilova —
Abibulla ve Nurlan —
- **Ким ці люди є для Сеїтвелі Джелілова?**
Safiye Celilova — *Safiye Celilova onıñ ... ola.*
Seyran —
Lemara, Lenura, Elmaz —
Lemara, Lenura, Elmaz, Seyran —
- **Ким ці люди є для Гульнари?**
Seit-Celil Mamut oğlu — *Seit-Celil Mamut oğlu onıñ ... ola.*
Suleyman —
Asiye Celilova ve Tursun Halibekov —
Fadime Celilova —
Seitveli ve Fevzi —
Niyaziy Mamutov —
- **Ким ці люди є для Ельвіри, Лілі, Ельвіса?**
Seit-Celil Mamut oğlu — *Seit-Celil Mamut oğlu olarnıñ ... ola.*
Fevzi Celilov ve Vera Celilova —
Remzi Seit-Celil —
Safiye Celilova —
Aliye Mamutova —
- **Ким ці люди є для Арсена Сеїт-Джелілія?**
Vera Seit-Celil — *Vera Seit-Celil onıñ ... ola.*
Remzi Seit-Celil —
Ernest Seit-Celil —
Ruslan, Rustem, Rulan Mamutovlar —

Вправа 8.2. Підпишіть картинки словами, які можна використовувати для розмови про будинок/квартиру.

Вправа 8.3. Дайте відповіді на запитання

Bu yataq odasını?		
Bu aşhanemi?		
Bu musafir odasını?		
Bu aşhanemi?		
Bu ayaqyolımı?		
Bu vannahanemi?		

Вправа 8.4. Прочитайте текст. Зробіть кожне речення заперечним, після цього — питальним.

Menim evim bar. Bu benim evimdir. Evimde üç oda bar. Menim musafir odam, aşhanem ve yataq odam bar. Menim balalar odam, vannahane ve ayaqyolum bar.

Вправа 8.5. Додайте афікси присвійності, присудковості, слова **bar** або **yoq**.

Men student.. .
Menim aile.. ____ .
Bu benim ailem.. .
Bu benim tata.. ..
Onıñ ev.. ____ .
Bu benim ağa.. ..
Onıñ kvartira.. ____ .
Bizim ana-baba.. ____ .

Вправа 8.6. Скажіть речення у множині, за зразком
Men bankçım — Biz bankçılarımız.

Men ocam.
Sen ekimsiñ.
O, muasıptir.
Bu qız dizayncıdır.
Men studentim.

Вправа 8.7. Скажіть речення в однині, за зразком
Biz bankçı degilmiz. — Men bankçı degilim

Biz iqtisatçı degilmiz.
Siz muarrirler degilsiniz.
Olar elektrikacı degiller.
Biz qasap degilmiz.
Olar tiş ekimleri degildir.

Вправа 8.8. Дайте відповіді про себе

(Seniñ) eviñ barmı?

(Seniñ) kvartirañ barmı?

(Seniñ) aileñ barmı?

(Seniñ) tatañ barmı?

Siziñ ağañız barmı?

Seniñ tizeñ (alañ) barmı?

Seniñ dayıñ (emceñ) barmı?

Tizeñniñ (alañniñ) balaları barmı?

Dayıñniñ (emceñniñ) balaları barmı?

Вправа 8.9. Складіть про себе речення, використовуючи подані слова.

Ev, kvartira, aile, qoranta, ağa, tata, emce, dayı, ala, tize, yenge, enişte.

VI. YIL MEVSİMLERİ, AYLAR, AFTA KÜNLERİ ПОРИ РОКУ, МІСЯЦІ, ДНІ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть слова по буквах

Vannahane, ayat, aṣhane, yataq odası, torun, doğmuş aǵam, ekidoǵmuş aǵam, balalar, qızım, aqayım

Вправа 1.2. Назвіть звуки

/f/ /z/ /ʃ/ /n/ /ŋ/ /N/ /d/ /k/ /kˀ/ /dʒ/ /h/ /x/ /g/ /ʁ/ /v/ /w/
/ɯ/ /uˀ/ /y/ /i/ /e/ /ɛ/ /o/ /ø/ /ʼa/ /ā/ /ij/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції

/tɛdavijlegen/ /pekjaxşı/ /ɛkimdir/ /bircatʃ/ /dijinliqdan/
/kerˀektirmiz/ /baqmaq/ /isteseŋ/ /qajtarmani/

Вправа 1.4. Прочитайте речення

Seni tevdaviylegen, pek yahşı ekimdir.

Biz bir qaç qıynlıqtan keçmek kerektermiz.

Yahşı bir film baqmaq isteseñ, 'Qaytarma'nı baq.

2. СЛОВА З ТЕМИ

kün	/kunˀ/	день
-da/-de/-ta/-te	/da/de/ta/te/	~ = в
ay	/aj/	місяць
yıl mevsimi	/jil mevsimī/	пора року
afta	/afta/	тиждень
yıl	/jil/	рік

baar	/baar·/	весна
yaz	/jaz/	літо
küz	/kuz·/	осінь
qış	/qıʃ/	зима
ilk qış, dekabr	/il'qıʃ/ /dekabr·/	грудень
qara qış, yanvar	/qaraqıʃ/ /janvar/	січень
kiçik, fevral	/ki'tʃik/ /fevral'/	лютий
saban, mart	/saban/ /mart/	березень
çeçek, aprel	/tʃetʃek/ /aprel'/	квітень
quralay, mayıs	/quralaj/ /majıs/	травень
ilk yaz	/il'k jaz/ /ijyn·/	червень
oraq	/oraq/ /ijyl'/	липень
arman, avgust	/arman/ /avgust/	серпень
ilk küz, sentabr	/il'küz·/ /sent·abr·/	вересень
orta küz, oktâbr	/ortakuz·/ /okt·abr·/	жовтень
boş, noyabr	/boʃ/ /nojabr·/	листопад
bazarertesi	/bazarertesi'/	понеділок
salı	/salı'/	вівторок
çarşenbe	/tʃarʃenbe/	середа
cumaaqşamı	/dʒumāqʃamı'/	четвер
cuma	/cuma/	п'ятниця
cumaertesi	/dʒumaertesi'/	субота
bazar	/bazar/	неділя

Зверніть увагу!

В кримськотатарській мові назви місяців частіше передують їх числам, наприклад: *quralayniñ (mayısniñ) beşi* (рідше: *beşinci mayıs*) — п'яте травня.

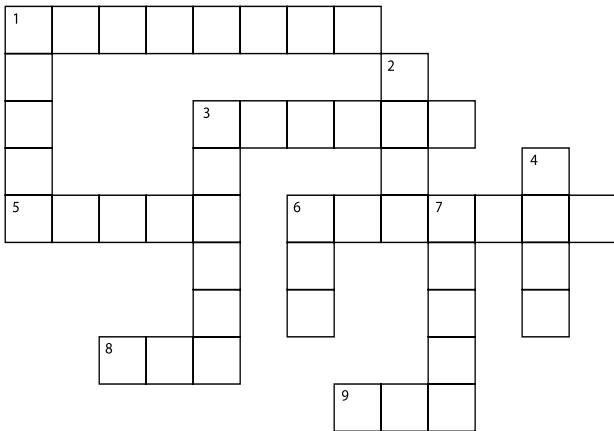
Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Розгадайте кросворд кримськотатарською мовою.

Aylar, mevsimler, afta күnleri

Enine: 1. Середа. 3. Червень. 5. Лютий. 6. Травень. 8. Листопад. 9. День

Воуна: 1. Квітень. 2. Весна. 3. Грудень. 4. Вівторок. 6. Зима. 7. Серпень.

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять з кримськотатарської українською:

Mevsim, yıl, ay, afta, qara qış, küz

Вправа 2.4. Перекладіть напам'ять з української кримськотатарською:

Тиждень, день, в, місяць, на, рік, пора року

Вправа 2.5. Виокремте пори року, місяці і дні тижня

ilk yaz
 bazar salı
 qış orağ boğ
 çarşenbe cuma
 ilk küz kiçik arman ilk qış
 çeçek yaz küz qara qış
 quralay cumaertesi bazarertesi
 quralay baar
 saban orta küz cumaaqşamı

Вправа 2.6. Розташуйте в правильному порядку
 cumaaqşamı bazar cumaertesi salı cuma bazarertesi
 çarşenbe

3. ЧИСЛІВНИКИ 10—20

11	on bir	
12	on eki	
13	on üç	
14	on dört	
15	on beş	
16	on altı	
17	on yedi	
18	on sekiz	
19	on doquz	
20	yigirmi	

Вправа 3.1. Назвіть кримськотатарською цифри:
18 11 14 15 16 19 20 13 17 12

Вправа 3.2. Порахуйте від 1 до 20, потім від 20 до 1

Вправа 3.3. Знайдіть числівники серед букв

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

b	e	ş	n	w	a	o	q	o	n
i	s	ğ	g	s	l	n	ü	ç	ü
r	e	y	e	d	t	e	k	i	ç
e	k	i	z	i	ı	x	o	n	b
r	d	g	o	n	s	e	k	i	e
o	ö	i	d	o	q	u	z	k	ş
n	r	r	o	n	d	ö	r	t	o
b	t	m	e	ş	i	d	e	y	n
i	c	i	b	o	n	d	o	q	u
r	o	n	a	l	t	ı	f	r	z

Вправа 3.4. Скажіть кримськотатарською: 11 овець, 15 оленів, 17 биків, 12 гусей, 20 мишей, 14 зубів, 18 жінок, 13 чоловік, 16 дахів, 19 відео

4. МОВЛЕННЕВІ МОДЕЛІ

... qaç ay bar	скільки є місяців...
... qaç mevsim bar	скільки є пір року...
... qaç kün bar	скільки є днів...
... qış ayı	зимовий місяць
... baar ayı	весняний місяць
... yaz ayı	літній місяць
... küz ayı	осінній місяць
Yanvar (qara qış) — qış ayıdır.	Січень — це зимовий місяць.
Mart (saban) ve aprel (çeçek) — baar aylarıdır.	Березень і квітень — це весняні місяці.
Qış ayları qaysı(ları)dır?	Які зимові місяці?
Bazarertesi / salı (künü)	(У) понеділок / вівторок
İyülde (oraqta) / sentâbrde (ilk küzde)	У липні / у вересні
Baarde / küzde	Навесні / восені
Bu afta / ay(da) / yıl(i)	На цьому тижні / в цьому місяці / в цьому році

Вправа 4.1. Виправте помилки.

- ... qaç mevsimler
- Qış ayları qaysılardır?
- Bazaertesinde
- Oraqta
- baarinde

Вправа 4.2. Додайте пропущене слово.

_____ ay bar.

_____ kün bar.

baar _____

Avgust _____ (Arman _____)

Çarşenbe _____ / (_____)

Baar ayları _____?

_____ yıl mevsim _____ bar

Вправа 4.3. Перекладіть кримськотатарською.

Січень — це зимовий місяць.

Вересень — це осінній місяць.

Березень — це весняний місяць.

Червень — це літній місяць.

Грудень і лютий — це зимові місяці.

Квітень і травень — це весняні місяці.

Липень і серпень — це літні місяці.

Жовтень і листопад — це осінні місяці.

5. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

Yılın dört mevsimi bar. Yaz, küz, qış ve baardir. Yılın on eki ayı bar. Qara qış, kiçik, saban, çeçek, quralay, ilk yaz, oraq, arman, ilk küz, orta küz, boş ve ilk qıştır. Yıl mevsimi üç aydan ibaret. Qış ayları — dekabr (ilk qış), yanvar (qara qış), fevral (kiçik). Baar ayları — mart (saban), aprel (çeçek), mayıs (quralay). Yaz ayları — iyün (ilk yaz), iyül (oraq), avgust (arman). Küz ayları da — sentâbr (ilk küz), oktâbr (orta küz), noyabr (boş).

Є чотири пори року. Це літо, осінь, зима і весна. Є дванадцять місяців. Це січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад і грудень. В порі року три місяці. Зимові місяці — це грудень, січень, лютий. Весняні місяці — це березень, квітень, травень. Літні місяці — це червень, липень, серпень. І осінні місяці — це вересень, жовтень, листопад.

— Yılın kaç mevsimi bar?	— Скільки є пір року?
— Dört.	— Чотири.
— Yıl kaç aydan ibaret?	— Скільки місяців у році?
— On eki.	— Дванадцять.
— Bir mevsim kaç aydan ibaret?	— Скільки місяців в одній порі року?
— Üç aydan ibarettir.	— Три місяці.
— Aftada kaç kün?	— Скільки днів у тижні?
— Aftada sekiz kün.	— У тижні вісім днів.
— Sekiz künmi?	— Вісім днів?
— Toqta. Yoq. Yedi kün.	— Ой, ні. Сім днів.

Вправа 5.1. Замініть всі стверджувальні речення на заперечні. Потім сформулюйте 5 питань до тексту.

Yılın beş mevsimi bardır. Bu ilk küz, orta küz, boş, ilk qış, qara qıştır. Yılın dört ayı bardır. Yaz, küz, qış ve baardır. Mevsim altı aydan ibarettir. Qış ayları — sentâbr, oktâbr, noyabrdir. Baar ayları — ilk yaz, oraq, armandır. Yaz ayları — saban, çeçek, mayıstır. Küz ayları da — dekâbr, yanvar, fevraldır.

Вправа 5.2. Відтворіть діалог.

Aftada sekiz kün. Yılın dört mevsimi bar. Er bir mevsimniñ üç ayı bar. Yılın on eki ayı bar. Yıl kaç aydan ibaret? Yıl kaç mevsimden ibaret? Mevsim kaç aydan ibaret? Aftada kaç kün bar? Sekiz künmi? Toqta, yoq. Yedi kün bar.

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

Yılın dört mevsimi bar. ... Yıl on eki aydan ibaret. ... Er bir mevsim üç aydan ibaret. ... Baar ayları — saban, çeçek, quralay. ... Küz ayları da ilk küz, orta küz, boş aylarıdır.

— Yıl kaç mevsimden ibaret?

—

- Yıl kaç aydan ibaret?
-
- Mevsim kaç aydan ibaret?
-
- Aftada kaç kün?
-
- Sekiz künmi?
-

Вправа 5.4. Відтворить пропущені речення.

_____. Bu, yaz, küz, qış ve baardir.
 _____. Bu, yanvar, fevral, mart, aprel, mayıs,
 iyün, iyül, avgust, sentâbr, oktâbr, noyabr ve dekabrdir. ____ ayları
 _____. Qış ayları dekabr, yanvar, fevraldır. ____
 _____. Yaz ayları — iyün, iyül, avgusttır. ____
 _____.

- _____?
- Dört mevsimi bar.
- _____?
- On eki ayı bar.
- _____?
- Üç ayı bar.
- _____?
- Aftada sekiz kün.
-
- Yoq, yoq. Yedi kün.

6. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 6.1. Викресліть зайве слово в кожному рядку, поясніть свій вибір, за моделлю:

Sentâbr, oktâbr, noyabr küz ayları, iyül ise yaz ayıdır.
 yanvar fevral mart dekabr
 noyabr bazarertesi iyül mayıs

saban iyün çeçek quralay
 arman salı çarşenbe cumaertesi
 orta küz cuma boş ilk küz

Вправа 6.2. Доповніть речення.

Yılınıñ dört mevsimi bar. Bu, ...
 Yılınıñ on eki ayı bar. Bu, ...
 Qış üç aydan ibaret. Bu, ...
 Yaz üç aydan ibaert. Bu, ...
 Küz üç aydan ibaret. Bu, ...
 Baar üç aydan ibaret. Bu, ...
 Aftada yedi kün. ...

Вправа 6.3. Вставте пропущені слова.

Bazarertesi	Çarşenbe
Cumaertesi	Bazarertesi
Salı	Cumaaqşamı
Cuma	Bazar
Cumaaqşamı	Cumaertesi
Bazar	Salı
Çarşenbe	Cuma

Вправа 6.4. Сформулюйте питальні речення.

Yılınıñ dört mevsimi bar.
 Yılınıñ on eki ayı bar.
 Qış üç ay devam ete.
 Baar üç ay devam ete.
 Küz üç ay devam ete.
 Aftada yedi kün.

Вправа 6.5. Сформулюйте заперечні речення.

Qışta on üç ay.

Baarde on doquz ay.

Yazda on alti ay.

Küzde on sekiz ay.

Aftada on bir kün.

Вправа 6.6. Дайте короткі відповіді.

Yılınıñ qaç mevsimi bar?

Yılınıñ qaç ayı bar?

Mevsimniñ qaç ayı bar?

Qaysı aylar qış ayları sayıla?

Qaysı aylar baar ayları sayıla?

Qaysı aylar yaz ayları sayıla?

Qaysı aylar küz ayları sayıla?

Aftada qaç kün? Adları nedir?

Вправа 6.7. Розкажіть про те, скільки є пір року, місяців, днів тижня, використовуючи відповідні конструкції.

VII. KÜNDELİK YAŞAYIŞ

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть слова по буквах зліва направо, а потім навпаки.

bazarentesi salı çarşenbe cumaааşamı cuma cumaertesi bazar

Вправа 1.2. Назвіть звуки.

/ø/ /ε/ /e/ /y/ /u/ /u̇/ /a/ /o/ /w/ /i/ /i̇/ /j/ /ç/ /dʒ/ /f/ /p/ /h/ /ğ/ /x/ /w/ /v/ /z/ /tʃ/ /ŋ/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.

/teʃεkyr/ /bır/ /vɑjri/ /ʃεj/ /εpi̇Nizge/ /degi̇l/ /kεrtʃεkten/ /biN/ /ɑytmaNiz/

Вправа 1.4. Прочитайте речення.

Bir şey degil.

Kerçekten ğayrı bir şey aytmañız.

Epi̇nizge biñ teşekkür.

2. СЛОВА З ТЕМИ

yataq	/jataq/	ліжко
kitap	/kıtap/	книга
sabalıq	/sabalıq/	сніданок
temizlemek	/temizlemek/	чистити
kelmek	/kelmek/	прийти

kompyuter	/kompjuter/	комп'ютер
kün	/kun·/	день
aqşamlıq	/aɟʃamlıq/	вечеря
etmek	/etmek/	робити
yarmaq	/jarmaq/	робити, виконувати
kiyinmek	/kijinmek/	одягатися
erte	/erte/	рано
er bir	/erbir/	кожний
oyun	/oju'n/	гра
ketmek	/ketmek/ /kitmek/	іти, пересуватися
evde, evge	/evde/, /evge/	дома, додому
-da/-de/-ta/-te; içinde	/da/de/ta/te/ /itʃinde/	в
keç	/ketʃ/	пізно
öğrenmek	/øgrɛnmek/	учити
begenmek	/bɛgenmek/	подобатися, любити
yaşamıq	/jaʃamaɟ/	жити
üylelik	/ujlel'ik/	обід
ay	/aj/	місяць
gece	/geɟʒɛ/ /jeɟʒɛ/	ніч

oynamaq	/ojnamaq/	грати
postlar	/postlar/	пости (в Інтернеті)
oqumaq	/oqũ'maq/	читати
mektep	/mektep/	школа
mevsim	/mevsim/	пора року
aytmaq, laf etmek	/ajtmaq/, /lafetmek/	говорити, розмовляти
oqumaq	/oqũ'maq/	учитися
keçmek	/ketmek/	переходити
oqutmaq	/oqũ'tmaq/	навчати (когось)
-da/-de/-ta/-te; üstünde	/da/de/ta/te/ /ys'ty'nde/	в, на; на поверхні
televizor	/televizor/	телевізор
uyanmaq	/ujanmaq/	просинатися
yürmek	/jyr'mek/	ходити, йти
yuvunmaq	/juvunmaq/	митися
baqmaq	/baqmaq/	дивитися
afta	/afta/	тиждень
iş	/iʃ/	робота
yl	/jil/	рік (термін)
sene	/sene/	рік (дата)

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'яті українською з кримськотатарської.

Uyanmaq, kiyinmek, yuvunmaq, temizlemek, sabalıq, üylelik, aqşamlıq, ketmek, yataq, mektep

Вправа 2.3. Перекладіть напам'яті з української мови кримськотатарською:

День, тиждень, місяць, рік, пора року, ніч, додому, приходи-ти, робота

Вправа 2.4. Згрупуйте слова.

Sabalıq, uyanmaq, üylelik, aqşamlıq, kiyinmek, yuvunmaq, yataq, temizlemek, ketmek, mektep, kelmek, yarmaq, oqumaq, kompyuter, oqumaq, oyun, etmek, yürmek, gece, oqutmaq, mevsim, baqmaq, aytmaq, sene, yaşımaq, oynamaq, yıl, ay, keçmek, afta, laf etmek, kün

3. ЧИСЛІВНИКИ 20—100

20	yigirmi	/j'igirmi/ /j'irim/
21	yigirmi bir	/j'igirmibir/ /j'irimbir/
22	yigirmi eki	/j'igirmieki/ /j'irimeki/
23	yigirmi üç	/j'igirmiytʃ/ /j'irimytʃ/
24	yigirmi dört	/j'igirmidört/ /j'irimdört/
25	yigirmi beş	/j'igirmibeʃ/ /j'irimbеʃ/
26	yigirmi alti	/j'igirmialti/ /j'irimalti/
27	yigirmi yedi	/j'igirmijedi/ /j'irimjedi/
28	yigirmi sekiz	/j'igirmisekiz/ /j'irimsekiz/
29	yigirmi doquz	/j'igirmidoqʒ/ /j'irimdoqʒ/
30	otuz	/otu'z/
40	qırq	/qırc/

50	elli	/elʔi/
60	altmış	/altmıʃ/
70	yetmiş	/jetmiʃ/
80	seksen	/seksen/
90	doqsan	/doqʃan/
100	yuz	/juz/

Вправа 3.1. Назвіть пропущені цифри.

11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 29

Вправа 3.2. Порахуйте від 30 до 100.

Вправа 3.3. Знайдіть числівники 11, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 серед букв.

n	b	e	ş	o	ü	d	s	a	n
o	i	k	e	n	ç	o	q	ş	o
e	r	i	k	s	e	k	s	e	n
a	l	t	m	ı	k	y	l	n	b
e	t	m	i	ş	i	t	ü	h	p
y	e	l	l	y	z	ö	q	ı	r
n	d	o	q	u	z	o	g	ğ	q
o	ö	r	t	t	o	j	a	w	q
b	x	c	i	y	i	g	i	r	m
z	ı	o	ç	e	d	i	d	e	i
v	m	n	a	l	t	ı	s	r	f

Вправа 3.4. Скажіть кримськотатарською.

31 олень, 43 бики, 57 гусей, 100 мишей, 32 зуба, 80 жінок, 95 чоловік, 74 дахи, 15 відео, 20 овець.

4. ŞİMDİKİ ZAMAN ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС

Зверніть увагу!

- **Şimdiki zaman** — це часова форма дієслова.
- **Şimdiki zaman** указує на те, що дія, яку виражає подане дієслово, відбувається в теперішньому часі в момент мовлення, регулярно або постійно, наприклад: *Men saba erte turam.*
- Стверджувальна форма **Şimdiki zaman** створюється шляхом використання основної форми дієслова (форми наказового способу 2-ї особи) й приєднання афіксів **-a** (до основи на голосну заднього ряду) / **-e** (до основи на голосну переднього ряду) / **-y** (до основи, що закінчується на голосну) та відповідно до особи, з якою узгоджується в реченні, наприклад: *kelem* (я йду), *qalasıñız* (ви залишаєтесь), *oquyular* (вони читають).
- В кримськотатарській мові присудок (в т. ч. в формі дієслова) знаходиться в кінці речення: *Biz saba erte turamiz. Olar işten aqşam qaytalar.*

Вправа 4.1. Оберіть відповідний підмет.

Men/O saba erte tura.

Biz/Olar er kün yuvunamız.

Siz/Sen tişlerni er kün yuvasız.

Olar/O mektepke er kün bara.

Men/O institutta çalışa.

Siz/Biz evge keç kelesiz.

Вправа 4.2. Напишіть дієслова відповідно до позначеної особи.

Men kiyinem — O ...

Sen yuvunasıñ — O ...

Biz temizleyimiz — Siz ...

Olar keteler — Biz ...

Men çalışam — Sen ...

Siz kelesiz — Olar ...

Biz oquymız — O ...
 Men bilem — Siz ...
 Siz ketesiz — Olar ...
 Biz öğrenemiz — O ...
 Men aytam — Siz ...
 Siz yaşaysız — Men ...
 Biz oynaymız — O ...
 Olar oquylar — Sen ...

Зверніть увагу!

- Питальне речення у формі **Şimdiki zaman**, як у всіх інших, формулюється з додаванням афіксальної частки **-mi/-mî** наприкінці дієслова.
- В розмовній мові її використання частіше є факультативним або фонетично зміненим. Питання оформлюється за допомогою інтонації, наприклад: Речення *Sen yarın Bağçasarayğa baracaqsıñmı?* та *Sen yarın Bağçasarayğa baracaqsıñ?* з точки зору змісту є синонімічними (Чи завтра ти поїдеш до Бахчисараю?), якщо логічний наголос падає на одне й те саме слово в реченні. У разі фонетичної зміни (у 1-й особі — скорочення), літери частки обмінюються місцями (випадає *i/i*), наприклад: *kelemi* — /kelem/, *barasızmı* — /barasızım/.

Вправа 4.3. Допишіть закінчення дієслова відповідно до особи.

Sen ne yar _____?

Sen kitap oqu _____?

Olar ne öğren _____?

Alime ingliz tilini öğren _____?

Biz işke bar _____?

Edem türk tilini öğren _____?

Sen televizor baq _____?

Olar qırımtatarca laf et _____?

O, qayda yaşa _____?

Siziñ qardaşıñız kompyuterde oyna _____?

Зверніть увагу!

- Заперечна форма **Şimdiki zaman** формулюється з додаванням афіксу **-ma/-me** одразу після основи дієслова, вслід за яким приєднується афікс часу **-y**, наприклад: *baram* — *barmayım, keleler* — *kelmeyler*.
- Одна з форм **можливості/неможливості** дієслова утворюється за допомогою приєднання до основи дієслова дієприслівникового афікса на **-p(-ıp/-ip/p)** та дієслова з основою **ol(a)-** (бути) у формі **Şimdiki zaman**, наприклад: уарат (роблю) — *уарıp olam* (можу зробити), уартауım (не роблю) — *уарıp olamayım* (не можу зробити).
- Заперечна форма неможливості в розмовній мові зустрічається й скорочено (шляхом приєднання афіксу **-ama-** — для дієслів доконаного виду та **-(y)alma-** — для недоконаного): **уаратауım** (не можу зробити) або **уарпалмауım** (не зможу зробити).

Вправа 4.4. Замініть повну форму неможливості на скорочену.

Olar kompyuterde oynap olamaylar —
Siz Qırımда уаşıp olamaysız —
Eki soy qardaşıм qırımtatarca laf etip olamay —
Onıñ aǵası televizor baqıp olamay —
Esmа qırımtatar tilini berip olamay —
Men alman tilini öğrenip olamayım —
O oqup olamay —
Siz türk kitaplarını oqup olamaysız —

Вправа 4.5. Використайте **-(ı/i)p ol-** або **-ama/-alma**.

Siz öz işiñizni yap_____.

O, kitaplarını oqu_____.

- Olar oqu_____.
- Anife ingliz tilini öğren_____.
- Biz işke bar_____.
- Djordj fransız tili öğren_____.
- Siz televizornı baq_____.
- Olar inglizce laf et_____.
- O, bu evde yaşa_____.
- Oniñ qardaşı kompyuterde oyna_____.

Зверніть увагу!

Короткі відповіді у формі можливості/неможливості теперішнього часу **Şimdiki zaman** формулюються таким чином:

аспект можливості		аспект неможливості	
E,	men oqup olam.	Yoq,	men oqup olamayım / oquyalmayım.
	sen oqup olasıñ.		sen oqup olamaysıñ / oquyalmayısıñ.
	o, oqup ola.		o, oqup olamay / oquyalmay.
	biz oqup olamız.		biz oqup olamaymız / oquyalmaymız.
	siz oqup olasız.		siz oqup olamaysı(ñı)z / oquyalmayısı(ñı)z.
	olar oqup olalar.		olar oqup olamaylar / oquyalmayım.

Наприклад, *Sen qırımtatarca laf etip olasıñmı? — E, laf etip olam.*
Sen ispan tilini öğrenip olasıñmı? — Yoq, öğrenip olamayım / öğrenamayım.

Вправа 4.6. Дайте короткі стверджувальні/заперечувальні відповіді.

- Siz kitap oquysıñız mı? +
 O, mektepke baramı? –
 Biz kompyuterde oynaymız mı? –
 Men bu evde yaşayım mı? +
 O, evge keç kelemi?
 Olar oquylarmı? –
 O, er kün çamaşır yuvamı? +

Зверніть увагу!

- У формі **Şimdiki zaman** часто використовуються прислівники частотності, а саме:

er vaqıt, daima	/ervaqıt/ /daıma/	завжди
sıq	/sıq/	часто
adette	/adete/	звичайно
kimerde, bazıda	/kimerde/, /ba 'zıda/	іноді
siyrek	/sijrek/	зрідка
(iç) bir vaqıt	/itʃbırvaqıt/	ніколи

- Прислівники частотності, як правило, використовуються **перед** смисловим дієсловом, наприклад: **O, daima keç qala.** (Він завжди запізнюється.)
- При наявності декількох прислівників найбільш значущий розташовується ближче до нього, наприклад: **Men er vaqıt erte turam.** (Я завжди просинаюсь рано.)
- В коротких відповідях прислівники частотності використовуються перед допоміжним дієсловом і здебільшого разом з ним, наприклад: Sen qırımtatar tilinde kitaplarını oquysıñ mı? — **E, bazıda. / Yoq, bir vaqıt oqumayım.** (В остан-

ньому наведеному прикладі не викоритовуюється частка **iç** (~ «взагалі»), оскільки подвійне заперечення не використовується.)

Вправа 4.7. Додайте прислівники частотності до речень.

O, dülberdir. (daima)
 Biz keç qalamız. (kimerde)
 Olar meşğüller. (sıq)
 O, kitap oquy. (siyrek)
 Sen yahşı oquysıñ. (adette)

Вправа 4.8. Дайте короткі відповіді, використовувачи прислівники частотності.

Sen yahşı oquysıñmı? +
 Ağañız siziñ eviñizde yaşaymı? +
 Sayle kompyuterde oynaymı? –
 Djek çin kitaplarını oquymı? –
 Olar işke sayav qatnaylarmı? +

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

İnternet(ni) qullanmaq	користуватися Інтернетом
İnternette postlar oqumaq	читати пости (в Інтернеті)
sabalıq aşamaq	снідати
üylelik aşamaq	обідати
aqşamlıq aşamaq	вечеряти
yuqlamağa yatmaq	лягати пати
mektepkе barmaq	ходити до школи / вчитися в школі
kolledjge barmaq	ходити до коледжу / вчитися в коледжі

işke barmaq	ходить на роботу
evge kelmek	приходити додому
saba	ранок/вранці
kündüz	вдень
aqşam	вечір/ввечері
gece, geceleri	ніч/вночі, по ночах
er kün / afta	кожного дня/тижня, ...

Вправа 5.1. Виправте помилки.

er künde İnternette kullanmaq haberler bilmek aqşamliq yemegini aşımaq	kelmek evge sabalıqni aşamaq bu aftada üylede aşamaq
---	---

Вправа 5.2. Додайте слово / пропущений формант або приберіть зайве.

yuqlama.. yatmaq
sabada
mektep.. barmaq
gecede
kolledj.. barmaq
kün..
baar..
Bazarertesinde
iş.. qatnamaq
aqşamda
iyül..

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

Ми обідаємо вдень.

Вони ходять на роботу кожного дня.

Я ходжу до школи.

Вони снідають вранці.

Я лягаю спати вночі.

Ми користуємося Інтернетом кожного дня.

Вони ходять до коледжу восени і взимку.

Я читаю пости в інтернеті.

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

Menim adım Elmaş. Men qırımtatarım. Men Aqmescitte yaşayım. Men kolledjde oquyım. Men türk ve arap tillerini öğrenem. Adette men saba erte turam. Men be-timni, tişlerimni yuvam, ki-yinem ve aşayım. Kolledjge men bazarertesi, salı, çarşen-be, cumaaqşamı ve cuma künleri baram. Cumaerte-si ve bazar künleri kolledjge men barmayım. Evge men kündüz kelem. Men üylelik aş aşayım, televizor baqam ve İnternetni kullanam. Aq-şam men er vaqıt türk filmle-rini ve arap kitaplarını oqu-yım. Kimerde men gece keç yatam.

Мене звати Ельмаş. Я крим-ська татарка. Я живу в Акмес-джиті. Я ходжу до коледжу. Я вивчаю турецьку та араб-ську. Я зазвичай просинаюся рано вранці. Я умиваюся, чищу зуби, одягаюся і снідаю. Я ходжу до коледжу в понеділок, вівторок, середу, четвер і п'ятницю. Я не ходжу до коледжу в суботу і неділю. Я приходжу додому вдень. Я обідаю, дивлюся телевизор і користуюся Інтернетом. Ввечері я завжди дивлюся турецькі серіали та арабські книжки. Я іноді лягаю спати пізно вночі.

<p>— Meraba Elmaz! — Meraba Eskender! İşleriñ nasıl? — Er şey yahşı, sağ ol. Ya seniñ işleriñ nasıl? — Yahşı ama, men pek meşğülim. — İşiñ çoqmı? — Yoq, men er kün koledjge qatnayım da, evge keç qaytam. — Evde sen ne yapasñ? — Türk seriallarını baqam ve arap kitaplarını oquyım. — Ne güzel!</p>	<p>— Привіт, Ельмаз! — Привіт, Ескендер! Як справи? — Все чудово, дякую. Як у тебе? — Все добре, але я дуже зайнята. — Багато роботи? — Ні, але я ходжу до коледжу кожного дня приходжу додому пізно. — Що ти робиш вдома? — Я дивлюся турецькі серіали та читаю арабські книжки. — Як гарно!</p>
--	---

Вправа 6.1. Замініть всі стверджувальні речення на заперечні і навпаки. Потім поставте 5 питань до тексту.

Menim adım Esmâ Zekerya. Men qırımtatarım. Men Aqtaçıda yaşayım. Men kolledjde oquyım. Men himiya ve tibbiyetni öğrenem. Adette men saba erte uyanam. El-betimni, tişlerimni yuvam, kiyinem ve aşayım. Kolledjge men sabaertesi, salı, çarşenbe, cumaaqşamı, cuma künleri qatnayım. Cumaertesi ve bazar künleri kolledjge men barmayım. Evge men aqşam qaytam. Aşayım, televizor baqam, dostlarımnen körüşem, ana-babamnen, tata-qardaşlarımnen laf etem ve ders baqam. Kimerde keç yatam.

Вправа 6.2. Відтворіть діалог.

Yahşı, sağ ol. Ya siz? Men himiya ve tibbiyetni öğrenem. Men oquyım. İşiñ barmı? Meraba Elmaz! Yahşı! Ne güzel! Yoq, men er kün institutqa qatnayım da, keç qaytam. Meraba Eskender! İşleriñ nasıl? Sen evde ne yapasñ? Yahşım ama, pek meşğülim.

Вправа 6.3. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

Menim adım Esmâ Zekerya. Я кримська татарка. Men Aqtaçıda yaşayım. Я ходжу до коледжу. Men himiya ve tibbiyetni öğrenem. Я зазвичай просинаюся рано вранці. Men el-betimni, tişlerimni yuvam, kiyinem ve aşayım. Я ходжу до коледжу в понеділок, вівторок, середу, четвер і п'ятницю. Cumaertesi ve bazar künleri men kolledjge qatnamayım. Я приходжу додому ввечері. Men aqşamlıqni aşayım, televizor baqam ve İnternetni kullanam. Я завжди дивлюся турецькі серіали та читаю книжки. Kimerde men gece keç yatam.

— Meraba Elmaz!

— *Привіт, Ескендер! Як справи?*

— *Yahşı, sağ ol. Ya seniñ işleriñ nasıl?*

— *Все добре, але я дуже зайнята.*

— *İşiñ çoqtı?*

— *Hı, але я ходжу до коледжу кожного дня і я приходжу додому пізно.*

— *Evde sen ne yapasıñ?*

— *Я читаю німецькі та французькі книжки і вчуся.*

— *Ne güzel!*

Вправа 6.4. Відтворіть пропущені речення.

_____. Men qırımtatarım. Men Aqmescitte yaşayım. _____. Men türk ve arap tillerini öğrenem. Adette men saba erte turam. Men el-betimni, tişlerimni yuvam, kiyinem ve aşayım. _____. Cumaertesi ve bazar künleri men kolledjge qatnamayım. _____. Men aqşamlıqni aşayım, televizor baqam ve İnternetni kullanam. Aqşam men er vaqıt türk türk filmlerini ve arap kitaplarını oquyım. _____.

— _____!

- Meraba Eskender! İşleriñ nasıl?
 — _____, _____. _____?
 — Yahşı ama, men pek meşğülim.
 — _____?
 — Yoq, men er kün kolledjge qatnayım da, evge keç qaytam.
 — _____?
 — Fransız ve alman tillerinde kitaplarnı oquyım ve ders baqam.
 — ____! _____!

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Заповніть таблицю.

Qış ayları	Baar ayları	Yaz ayları	Küz ayları

Вправа 7.2. Назвіть дії, які ви виконуєте в різні дні тижня, використовуючи фрази *İnternette oturmaq, televizor baqmaq, kitap oqumaq, qırımtatar tilini öğrenmek, institutqa barmaq, keç yatmaq, kompyuter oynamaq*, наприклад: *Bazarertesi men İnternette oturam.*

Вправа 7.3. Використайте дієслова у формі **Şimdiki zaman**.

yuvmaq turmaq şamaq oynamaq barmaq oqumaq baqmaq qaytmaq oturmaq

Men saba erte _____ .

O, el-betini ve işlerini _____ .

Anam daima sabalığını _____.

Qardaşım er kün kolledjge _____.

Men evge keç _____.

Tatam qırımtatar kitaplarını _____.

Menim qardaşım çalışmay, o, _____.

Edem sıq kompyuterde _____.

Men kündüz er vaqıt İnternette _____.

Вправа 7.4. Сформулюйте питальні речення.

Men kompyuter oyunlarını begenem.

Olar aqşam televizor baqalar.

O, ingliz kitaplarını oquy.

Sen evge keç kelesiñ.

O, mektepke qatnay.

Ağam sabalıq aşay.

Men qırımtatarca laf etem.

Вправа 7.5. Сформулюйте заперечні речення.

Men sabalığını üylede aşayım.

Anam işke cumaertesi ve bazar künü bara.

Menim Ahtem dostum çin kitaplarını oquy.

Men alman tilini öğrenem.

Ağam ingliz tilinden ders bere.

Sen italyanca laf etesiñ.

Biz geceleri İnternette oturamız.

Balalar kompyuter oyunlarını begeneler.

Вправа 7.6. Дайте короткі відповіді про себе.

Siz Qırımda yaşaysızımı?

Sen Ukrainada yaşaysızımı?

Sen qırımtatar tilini ögrenesiñmi?

Siz inglizce laf etesiñizmi?

Sen kolledjde oquysıñmi?

Siz bazar künü erte turasızımı?

Adette siz keç yatasızımı?

Siz İnternetteki haberleriñizni sıq oquysızımı?

Siz saba kompyuterde oynaysızımı?

Siz ingliz kitaplarını oquysızımı?

Sen sabalıqını er vaqıt aşaysıñmi?

Вправа 7.7. Складіть про себе речення, використовуючи подані слова.

yaşamaq, oqumaq, laf etmek, barmaq, uyanmaq, ögrenmek, oynamaq, olmaq.

VIII. MERAQ VE HOBBY

ІНТЕРЕСИ І ХОБІ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Прочитайте слова.

Qırq dörd, elli beş, altmış altı, yetmiş yedi, seksen sekiz, doqsan doquz, yuz

Вправа 1.2. Назвіть звуки.

/l/ /t/ /s/ /g/ /d/ /n/ /k/ /h/

/e/ /ε/ /w/ /i/ /i/ /u/ /y/ /o/ /ø/ /ij/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції.

/dʒumaertəsi/ /deŋizge/ /bara ʃıd/ /ysˈtynε/ /jata ʃıd/

/janındaki/ /muʃafirxanede/ /toqtala ʃıd/

Вправа 1.4. Прочитайте речення.

Cumaertesi deňizge barayıq.

Qum üstüne yatayıq.

Deňiz yanındaki bir muşafirhanede toqtalayıq.

2. СЛОВА З ТЕМИ

kene	/kene/	знову
sanat	/sanat/	мистецтво
pişirmek	/pıʃirmek/	пекти
blog	/blog/	блог
mışıq	/mıʃıq/	кіт

laf etmek	/lafetmek/	розмовляти
şahmat	/ʃaxmat/	шахи
kinoteatr	/kinoteatr/	кінотеатр
azırlamaq	/azırlamaq/	готувати
memleket	/memleket/	країна
oynamaq	/ojnamaq/	танцювати
köpek	/kopez/	собака
film	/film/	фільм
çetel, ecnebiy	/tʃetel/, /edʒnebiy/	іноземний
dost	/dost/	друг
azırlanmaq	/azırlanmaq/	готувати
raatlanmaq	/rātlanmaq/	відпочивати
mında	/mında/	тут
tarih	/tarix/	історія
otel	/otel/	готель
meraqılı	/meraqılı/	цікавий
til	/til'/	мова
yatmaq	/jatmaq/	лежати
diñlemek	/diñl'emek/	слухати
ezberlemek	/ezberlemek/	вивчити
muzıka	/muzıka/	музика
tabiat	/tabiat/	природа

yañı	/jaNi/	новий
şimdi	/ʃimdi/ /ʃindi/	зараз
ayvan	/ajvan/	тварина
azbar ayvanı	/azbar/ /ajvani/	домашня тварина
kümes ayvanı	/kumes/ /ajvani/	домашній птах
kiyik ayvan	/kijik/ /ajvan/	дика тварина
çarmaq	/tʃarmaq/	біжати
körmek, körüşmek	/kor·mek/, /koruʃmek/	бачити, зустрічатися
yırlamaq	/jirlamaq/	співати
sport	/sport/	спорт
turmaq	/turmaq/	стояти
qalmaq	/qalmaq/	залишатися
teatr	/teatr/	театр
bugün	/bugun ^(ç) /	сьогодні
kezmek, kezinmek; (köpekni) kezindirmek	/kezmek/, /kezinmek/; /kezindirmek /	гуляти, прогулятися; прогуляти (тварину)
seyaat etmek	/seyātetmek/	подорожувати
ne için	/nei ⁽ⁱ⁾ tʃyn/ /netʃyn/	чому
-nen, ile	/-nen/ /il'ε/	з

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять з кримськотатарської українською:

Pişirmek, azırlamaq, seyaat etmek, sanat, tabiat, raatlanmaq, ayvan, azbar ayvanı, şahmat, laf etmek

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять з української кримськотатарською мовою:

Спорт, розмовляти, шахи, птах (домашній), природа, мистецтво, подорожувати, випікати, готувати.

Вправа 2.4. Розшифруйте слова.

1. leñkmeid _____	2. vayna _____
3. rkejšmip _____	4. yikvankiay _____
5. lakazrma _____	6. maahtş _____
7. ikzuma _____	8. rsopt _____
9. atymetkeesa _____	10. metfakel _____
11. nasat _____	12. lei _____
13. tataib _____	14. benceyi _____
15. lti _____	16. lbog _____
17. irath _____	18. atret _____

Вправа 2.5. Утворіть словосполучення, використовуючи слова з двох груп.

Qırımtatar çetel meraqlı pek

dost milliy muzıka film til

Утворіть речення з власними словосполученнями.

3. DEVAMLI VE DAİMİY ŞİMDİKİ ZAMAN. DAİMİYLİK KELECEK ZAMAN

Зверніть увагу!

- **Devamlı şimdiki zaman** та **Daimiy şimdiki zaman** — це часові форми дієслова. В англійській мові вони відповідають здебільшого формі **Present Continuous Tense**. На відміну від **Şimdiki zaman**, вони не є поширеними і мають деякі обмеження у використанні (в основному, у формі 3 особи, не мають питальної та заперечної форм, форм можливості/неможливості). Її більше використовують в розмовній мові.
- **Devamlı şimdiki zaman** указує на те, що дія, яку виражає подане дієслово, відбувається в період розмови або в обмежений період в теперішньому часі, наприклад: *Şimdi men qırımtatar tilini öğrenmekte.* — Зараз я вивчаю кримськотатарську мову. (Після розмови дія може припинитися.)
- Стверджувальна форма **Devamlı şimdiki zaman** створюється шляхом додавання до основи дієслова афікса **-maqta/mekte**, наприклад: *Talebeler ders baqmaqta. Men meraqlı bir film seyir etmekte.*

Вправа 3.1. Оберіть відповідний підмет.

Men/O uyanam.

Biz/Siz tişleriñizni yuvasız.

O/Olar mektepke ketmekteler.

Şimdi sen/biz çalışmaqta.

Sen/O evge qaytmaqta.

Вправа 3.2. Напишіть дієслова у формі **Devamlı şimdiki zaman**.

kiyinmek — ...	seyaat etmek — ...
yuvmaq — ...	yürmek — ...
temizlemek — ...	ocalıq yapmaq — ...
ketmek — ...	ezberlemek — ...
çalışmaq — ...	baqmaq — ...
kelmek — ...	aytmaq — ...
oqumaq — ...	çarpaq — ...
körmek — ...	yaşamaq — ...
öğrenmek — ...	oynamaq — ...

Зверніть увагу!

- В кримськотатарській мові для позначення теперішнього часу даного моменту використовується ще й аналітична форма **Daimiy şimdiki zaman** з афіксом **-yata** (рідше — **-yatır**). Вона є доробком здебільшого розмовної мови, пов'язана здебільшого з дієсловами руху/дії, наприклад: *keleyata* (підходить), *uyayata* (дороблює).

Вправа 3.3. Порівняйте форми теперішнього часу в реченнях.

Studentler institutta oqumaqtalar.
 Talebeler derske keleyatalar.
 Oca sınıf odasında ders alıp barmaqta.
 Şimdi o, qayda yaşay?
 Arzi çeşmeden suv alayata.
 Ağañız kompyuterde oynaymı?

Вправа 3.4. Дайте короткі відповіді, використовуючи форму **Şimdiki zaman**.

Sen kitap oquysıñmı? +
 O, mektepke ketemı? –
 Biz yañı kompyuter oyunını oynaymızmı? –

Men bu afta bu evde oturammi?
 O, bugün evge keç kelemi? +
 Olar oquylarmi? +
 Mişğiniñ şimdi betini yuvamı? +

Зверніть увагу!

- З формами теперішнього часу часто плутають форму **Daimiylik kelecek zaman**, яка є однією з форм майбутнього часу. Стверджувальна форма цього майбутнього часу утворюється за допомогою афікса **-r** (має 5 фонетичних варіантів): *oqur, tutar, keçer, çalıñır, kiyinir, kelir, yatır...*
- Ця форма може виражати визначену дію у майбутньому (як і теперішню в фольклорі), однак здебільшого виражає невідзначеність, ймовірність, вірогідність майбутньої дії.
- У формі **Daimiylik kelecek zaman** в комунікативній ситуації часто використовуються обставини часу **şimdi, bugün, bu afta, bu ayda, bu yılı/ bu sene**, які, як правило, займають місце на початку речення, наприклад: *Şimdi men kelirim* — Зараз я прийду.

Вправа 3.5. Утворіть речення, використовуючи форму **Daimiylik kelecek zaman**.

biz/bu künleri/keç/kel-
 olar/şimdi/çalış-
 şimdi/men/televizor/baq-
 sen/bu ay/yahşı/oqu-

Зверніть увагу!

- Заперечна форма **Daimiylik kelecek zaman** формулюється за рахунок приєднання до основи дієслова афікса заперечення **-ma/-me + -z** (крім 1 особи однини та множини; у цих формах ця літера відсутня), наприклад: **kelir** — **kelmez** (не прийде), **aytırım** (скажу) — **aytmam** (не скажу).

- Від заперечної форми **Daimiylik keleccek zaman** можна утворити й форму неможливості, наприклад: *aytmat* — *aytatam*, *aytmazsıñız* — *aytamazsıñız*, *oqumamız* — *oqur olamamız*, *oqumazlar* — *oqur olamazlar*.
- Від форми **Daimiylik keleccek zaman** за допомогою допоміжного дієслова **edi** утворюється також одна з форм минулого часу, наприклад: *barır* (пійде) — *barır edi* (пійшов би), *barmaz edi* (не пішов би), *barmaz edimi* (чи не пішов би), *baramaz edi* (не зміг би піти).

Daimiylik keleccek zaman (стверджувальна/заперечна форми)		форма минулого часу з edi Daimiylik keleccek zaman (стверджувальна/заперечна форми)	
Men	yatarım, yatmam	Men	yatar edim / yatmaz edim
Sen	yatarsıñ/yatmazsıñ	Sen	yatar edıñ / yatmaz edıñ
O	yatar/yatmaz	O	yatar edi / yatmaz edi
Biz	yatarmız/yatmamız	Biz	yatar edik/ yatmaz edik
Siz	yatarsıñız/yatmazsıñız	Siz	yatar edıñız / yatmaz edıñız
Olar	yatarlar/yatmazlar	Olar	yatar ediler / yatmaz ediler

Вправа 3.6. Замініть стверджувальну форму **Daimiylik keleccek zaman** спочатку на форму минулого часу, потім — на заперечну форму та форму неможливості.

Siz bu işni yaparsıñız.

O, kitap oqur.

Olar ezberlerler.
 Nadâ qırımtatar tilini öğrenir.
 Ruslan ingliz tilinden ders berir.
 Siz televizor baqarsıñız.
 Olar qırımtatarca laf eterler.
 O, bu evde yaşar.
 Ağası kompyuterde oynar.

Зверніть увагу!

- Питальне речення у формі **Daimiylik gelecek zaman** формулюється також шляхом приєднання до дієслова частки **-mı/-mı**, як до стверджувальної/заперечної форм, так і до форм можливості/неможливості, наприклад: *Bir saatten azır olmazsıñız mı?* — Не будете готові через годину? *Saat 9-ğa kelip olursıñ mı?* — Зможете прийти на 9-ту? *Aqşam körüşamamız mı?* — Ввечері не зможемо зустрітись? *'Musafir'ge kene barırsıñız mı?* — Ви пійдете знову до «Мусафіру»?

Вправа 3.7. Дайте короткі відповіді.

Наприклад: *Siz fransız tilini öğrenir edıñız mı?* — *E, öğrenir edik.*

Sen bu işni mustaqil yapır olamazsıñ mı? — *Yoq, yapır olamam / yararlam.*

Siz mektepkе ketmek için saat 8-ge azır olursız mı? +

O, institutta oqur mı? –

Men kompyuterde oynarmı? –

O, bu afta evde qalır edimi? +

Aqayın bugün evge keç kelirmi? –

Arayın aqşamlıq pişirirmi? +

4. КОНСТРУКЦІЇ З '-NI/-Nİ BEGENMEK' ТА '-NI/-Nİ (NE YAPMAĞA) SEVMEK'

Зверніть увагу!

- Конструкції з **'-ni/-ni begenmek'** та **'-ni/-ni (ne yapmağa) sevmek'** мають значення «(щось) подобатися» та «(щось) любити»
- Конструкція з **'-ni/-ni begenmek'** використовується, коли ми виражаємо задоволення від діяльності взагалі
- У конструкції з **'-ni/-ni (ne yapmağa) sevmek'** використовується дієслово, що виражає потрібну нам дію, наприклад: *Men oqumağa sevem.* — Я люблю читати.
- Питальна і заперечна форми конструкцій з **'-ni/-ni begenmek'** та **'-ni/-ni (ne yapmağa) sevmek'** формуються за правилами формування питальної і заперечної форм **Şimdiki zaman**.

Вправа 4.1. Скажіть, що вам подобається виконувати такі дії за зразком:

Şeer boyu kezmek — *Men şeer boyu kezmege sevem. Men şeer boyu kezmekni begenem* (або: *Men şeerni/kezintini begenem*).

İnternette oturmaq haberlerni oqumaq televizor baqmaq aş pişirmek	azırlamaq institutqa barmaq seyaat etmek
--	--

Вправа 4.2. Скажіть, що вам не подобається виконувати такі дії.

Зразок: *çoq cayav yürmek* — *Qartlar çoq cayav yürmekni begenmezler. Qartlar çoq cayav yürmege sevmezler.*

erte turmaq keç yatmaq kompyuterde oynamaq çarmaq	film baqmaq bazar künleri çalışmaq musafirhanelerde qalmaq
--	--

Вправа 4.3. Запитайте, чи подобається комусь виконувати ці дії.

çayav yürmek — Siz çayav yürmege sevesizmi? Siz çayav yürmekni begenesizmi?

televizor baqmaq otelde qalmaq aş pişirmek bazar künleri çalışmaq	ders baqmaq kezmek seyaat etmek keç yatmaq
--	---

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

teatrge barmaq	ходити в театр
kinoteatrge barmaq	ходити в кинотеатр
dostlarnen qalmaq	зависати з друзями
çetel memleketlerge barmaq	мандрувати до іноземних країн
dostlarnen laf etmek	спілкуватися з друзями
azbar ayvanlarını baqmaq	доглядати за домашніми тваринами
at çarpmaq	брати участь на скачках
qoyları otlamaq	пасти овець
sportnen oğraşmaq	займатися спортом
küreşmek	боротися
yol boyu çarpmaq	бігти по дорозі/ ходити на пробіжки
muzika diñlemek	слухати музику
otelde toqtamaq	зупинитися в готелі

Вправа 5.1. Виправте помилки

yol boyu çarmaq
 sportnen küreşmek
 qoylarnı baqmaq
 dostlarnen toqtamaq
 kinoteatrge diñlemek
 muzıka oğraşmaq

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово

_____ çarmaq
 _____ barmaq
 _____ _____ baqmaq
 _____ _____ barmaq
 _____ _____ çarmaq
 _____ qalmaq
 muzıka _____
 otelde _____
 sportnen _____
 at _____

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

Ми робимо пробіжку вранці.
 Вони слухають музику кожного дня.
 Ми ходимо до театру в неділю.
 Наші друзі займаються спортом.
 Я часто буваю з друзями.
 Ми граємо в шахи ввечері.
 Вони ходять до кінотеатру по суботах.
 Я граю зі своїм домашнім улюбленцем щодня.
 Ліз і Джейн вигулюють їх собаку вранці.
 Вони зазвичай мандрують до зарубіжних країн влітку.
 Ми часто зупиняємося в готелі.

6. POZMOBA ZA TEMOJU

<p>— Dilâver meraba! – Meraba Server! — Sen ne yapasıñ? — Men sportnen oğraşam. — Kerçekmi? — E, men er kün mında yol boyu çapam. — Ya sen şimdi yol boyu çapmasıñ, sen turasıñ da. — Sen köresiñ, Dilâver, men çapmağa azırlanam.</p>	<p>— Привіт, Ділявер! — Привіт, Сервер! — Що ти робиш? — Я займаюся спортом. — Так? (Справді?) — Так, кожного ранку я роблю тут пробіжку. — Але ти не робиш пробіжку зараз, ти стоїш. — Ти бачиш, Ділявер, я готуюся до пробіжки.</p>
<p>— Leyla, sen kene film baqasıñ(mi)? — E. — Sen er kün filmler baqasıñ. Men bunı begenmeyim. — Ya bu, pek meraqlı film de, anam. — Sen er vaqıt film meraqlı, dep aytasıñ. — Men filmer baqmağa sevem. — Lâkin sen teatrgе barmasıñ ve mızıka dıñlemeysiñ. Sen er kün filmler baqasıñ. Bu, yahşı degildir.</p>	<p>— Лейля, ти знову дивишся фільм? — Так. — Ти дивишся фільми кожен день. Мені це не подобається. — Але це дуже цікавий фільм, мамо. — Ти завжди кажеш, що фільм цікавий. — Я люблю дивитися фільми. — Але ти не ходиш до театру і не слухаєш музику. Ти дивишся фільми кожного дня. Це не-добре</p>

Вправа 6.1. Прочитайте запитання і дайте відповіді на них, використовуючи подані слова і фрази:
aş pişirmek, azırlamaq, yırlamaq, oynamaq, at çapmaq, dostlarnen laf etmek, muzıka dıñlemek, küreşmek.

Sen ne yapasıñ?

Kimerde sen ne yapasıñ?

Sen ne yapmağa sevesiñ?

Вправа 6.2. Відтворіть діалоги.

Dilâver meraba! Kerçekmi? E, men er kün mında yol boyu çarпам. Meraba Server! Sen ne yapasıñ? Ya sen şimdi yol boyu çarпmaysıñ, sen turasıñ da. Sen köresiñ, Dilâver, men çarпmağa azırlanam. Men sportnen oğraşam.

Leyla, sen kene film baqasıñ(mi)? Lâkin sen teatrge barmaysıñ ve mızıka diñlemeysiñ. Sen er kün filmler baqasıñ. Men filmer baqmağa sevem. Sen er vaqıt film meraqlı, dep aytasıñ. Bu, yahşı degildir. Ya bu, pek meraqlı film de, anam. E. Sen er kün filmler baqasıñ. Men bunı begenmeyim.

Вправа 6.3. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

— Dilâver meraba!

— *Привіт Сервер!*

— Sen ne yapasıñ?

— *Я займаюся спортом.*

— Kerçekmi?

— *Так, кожного ранку я роблю тут пробіжку.*

— Ya sen şimdi yol boyu çarпmaysıñ, sen turasıñ da.

— *Ти бачиш, Сервер, я готуюся до пробіжки.*

— Leyla, sen kene film baqasıñ(mi)?

— *Так.*

— Sen er kün filmler baqasıñ. Men bunı begenmeyim.

— *Але ж це дуже цікавий фільм, мамо.*

— Sen er vaqıt film meraqlı, dep aytasıñ.

— *Я люблю дивитися фільми.*

— Lâkin sen teatrge barmaysıñ ve mızıka diñlemeysiñ. Sen er kün filmler baqasıñ. Bu, yahşı degildir.

Вправа 6.4. Відтворіть пропущені речення.

— _____!

— Meraba Server!

— _____?

— Men sportnen oğraşam.

— _____?

— E, men er kün mında yol boyu çarım.

— _____.

— Sen köresiñ, Dilâver, men çarımğa azırlanam.

— _____?

— E.

— _____.

— Ya bu, pek meraqlı film de, anam.

— _____, _____.

— Men filmer baqımğa sevem.

— Lâkin sen teatrge barmaysıñ ve mızıka diñlemeysiñ. _____

_____. Bu, yahşı degildir.

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Зверніть увагу!

В кримськотатарській мові живими іменниками вважаються тільки слова на позначення людини. Всі інші (в т.ч. тварини, професії тощо) з точки зору граматики є неживими істами.

Вправа 7.1. Розділіть слова на 3 групи.

Pişirmek, azırlamaq, seyaat, kezinti, raatlanmaq, memleket, köpek, at, mışıq, qou, oynamaq, şahmat, qalmaq, dosltar, ketmek, teatr, kino, barmaq, musafir, musafirhane, laf etmek, begenmek, sanat, sevmek, tabiat, tarih, oqumaq

Fiiller / Дієслова	Canlı isimler / Іменники на по- значення живих істот	Cansız isimler / Іменники на по- значення нежи- вих істот

Створіть словосполучення з цими словами, наприклад,
Türkiyege seyaatqa barmaq

Вправа 7.2. Використайте дієслова у формі **Şimdiki zaman** або **Daimiy gelecek zaman**.

O, sanatnı _____. (sevmek)

Olar er bazar küni teatrge _____. (barmaq)

Şimdi biz chatta _____. (oturmaq)

Men şimdi köpekni _____. (kezindirmek)

Siz bugün yahşı _____. (çalışmaq)

Aqşam o, babasinen şahmat _____. (oynamaq)

Midat şimdi İnternette _____. (oturmaq)

Olar eki çetel tilni _____. (öğrenmek)

Endi o, qırımtatarca _____. (laf etmek)

Biz sportnen er küni _____. (oğraşmaq/meşğül olmaq)

Вправа 7.3. Сформулюйте питальні речення.

Men turam (uyanam).
Babam köpekni kezindire.
Tatam ingliz kitaplarını oquy.
Anam aş pişire.
Qardaşım kolledjde oquy.
Edem dostunen laf ete.
Bazar künü televizor baqamız.
Ayder sıq kompyuterde oynay.
Mavilenen Selime top oynaylar.
Men kündüz daima İnternette oturam.

Вправа 7.4. Сформулюйте заперечні речення.

Men saba aşayım.
Babam şimdi maşınanı baqa.
Qızım köre kitaplarını oquy.
Men oquyım.
Ağam ingliz tilinden ders bere.
Siz türkçe laf etesiz.
Biz İnternet içinde yaşaymız.
Balaları mışıqnen oynaylar.

Вправа 7.5. Дайте короткі відповіді про себе.

Sen dostlarıñnen laf etmege sevesiñmi?
Siz dostlarıñıznen er kün laf etesizmi?
Siz şimdi dostlarıñıznen laf etesizmi?
Sen qırımtatarca laf etmekni begenesiñmi?
Siz qırımtatarca er kün laf etesizmi?
Siz şimdi qırımtatarca laf etesizmi?

Sen muzıka dıñlemege sevesiñmi?
Sen muzıkanı er kün dıñleysiñmi?
Siz köpekni er kün kezindiresizmi?
Siz şimdi köpekni kezindiresizmi?
Siz çetel tillerini öğrenmege sevesizmi?
Sen şimdi çetel tilini öğrenesiñmi?

Вправа 7.6. Складіть про себе речення, використовуючи **er kün, endi, begenmek/sevmek**, а також подані слова: pişirmek, azırlamaq, oynamaq, yırlamaq, seyaat etmek, kezmek, oturmaq, baqmaq

IX. AŞAYT VE İÇİMLİKLER

ЇЖА І НАПОЇ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Прочитайте слова по буквах
 qara qış, kiçik, saban, çeçek, quralay, ilk yaz, oraq, arman, ilk küz,
 orta küz, boş, ilk qış
 yanvar, fevral, mart, aprel, mayıs, iyün, iyül, avgust, sentâbr,
 oktâbr, noyabr, dekabr

Вправа 1.2. Назвіть звуки
 /d/ /h/ /ɤ/ /z/ /z/ /j/ /k/ /l/ /m/ /l/
 /w/ /i/ /i/ /e/ /e/ /o/ /ø/ /u/ /y/ /u/

Вправа 1.3. Прочитайте слова в транскрипції
 /sovan/ /dovğrağanda/ /parmağını/ /keşti/ /qarasuwbazarğa/
 /tʃobanlıq/ /japtı/ /fat'ime/ /portaçal/ /sūni/ /buzdolapça/

Вправа 1.4. Прочитайте речення
 O, soğan doğrağanda parmağını kesti.
 Bekir bala olğanda Qarasuwbazarda çobanlıq yaptı.
 Fatime portaçal suvunu buzdolapqa qoydı.

2. СЛОВА З ТЕМИ

alma	/alma/	яблуко
şeftali	/ʃeftal'i/	персик
baqla	/baqla/	квасоля, біб
ötmeç	/øtmek/	хліб

yağ	/jav/	масло
pirniç	/pĩrniç/	рис
penir	/penir/	бринза
qaşqaval	/çaşqaval/	твердий сир
şokolat	/şokolat/	шоколад
qave	/çave/	кава
mısırboğday	/mısırboğday/	кукурудза
süt mahsulları	/syt/ /maxsulārı/	молочні продукти
lezetli	/lezetli/	смачний
begenmemek, sevmemek	/begenmemek/ /sevmemek/	не подобатися, не любити
içimlik	/itçimlik/	напій
içmek	/itçmek/	пити
yımırta	/jimirta/	яйце
balıq	/balıç/	риба
un	/un/	борошно
taze	/taze/	свіжий
meyva	/meyva/	плід, фрукти
yemiş	/jemiş/	ягода, невеликий плід
aşlıq	/aşlıç/	хлібні злаки (зерно)
tatlı	/tatlı/	варення
limon	/limon/	лимон

et	/et/	м'ясо
süt	/syt/	молоко
ceviz	/dʒeviz/	горіх
qartop	/qartop/	картопля
tuz	/tuz/	сіль
bir qaç	/bircatʃ/	декілька, певна кількість
şorba	/ʃorba/	суп
qaymaq	/qajmaq/	вершки
şeker	/ʃeker/	цукор
çay	/tʃaj/	чай
pomidor	/pomidor/	помидор
sebze	/sebze/	овоч
suv	/suv/	вода
yazma	/jazma/	айран

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської:

Aş, içimlikler, sebze, meyva, alma, şeftali, yemiş, aşlıq, ötmek, baqla, un

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української:

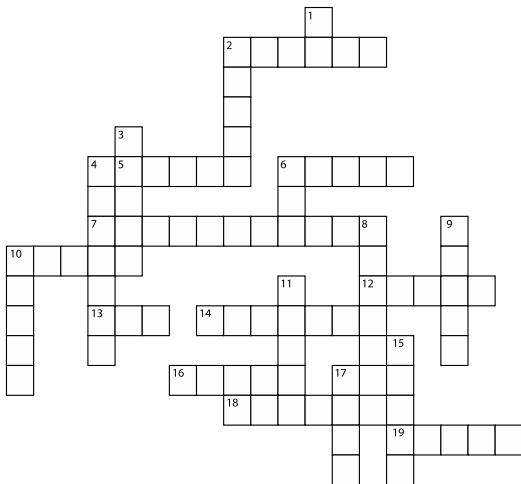
Рис, біб, горіх, м'ясо, яйце, риба, молочні продукти, лимон, варення.

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською.

Їжа

Enine: 2. Рис. 5. Цукор. 6. Айран. 7. Кукурудза. 10. Риба.
12. Фрукт. 13. Сіль. 14. Персик. 16. Овоч. 18. Шоколад. 19. Лимон.

Boyuna: 1. Борошно. 2. Бринза. 3. Зерно (хлібні злаки)
4. Яйце б. Масло. 8. Невеликий плід (ягода). 9. Горіх. 10. Квасоля.
11. Хліб. 15. Варення. 17. Яблуко.

3. ЗЧИСЛЕННІ ТА НЕЗЧИСЛЕННІ ІМЕННИКИ

Зверніть увагу!

- В кримськотатарській мові іменники поділяються на зчисленні і незчисленні.

- Зчисленні іменники називають предмети, які можна порахувати, наприклад: *qalem* — *eki qalem*, *kolledj* — *on kolledj*.
- Незчисленні іменники називають предмети, які не можна порахувати, наприклад: *su*, *pirniç*.
- До незчисленних іменників відносяться певні групи, а саме:
 - назви рідини, наприклад: *meyva suvu* / *şıra* (сік)
 - назви сипких речовин, наприклад: *şeker*, *un*
 - назви їжі, яка може бути різної форми, наприклад: *yağ*, *penir*
 - назви матеріалів, наприклад: *kâğıt*
 - назви абстрактних явищ, наприклад: *yardım*
- До незчисленних іменників відносяться також окремі слова, а саме:

haber, yañılıq	/xaber/, /yañılıq/	новина
mesleat, tevsiiye	/mes'eat/, /tevsije/	порада
malümat	/malymat/	інформація
ava	/av~wa/	погода
mebel	/mebel/	меблі
yük	/yuk/	багаж
saç	/satʃ/	волосся
çöplük	/tʃöpl'ik/	сміття
aş, yemek	/aʃ/, /jemetk/	їжа

Вправа 3.1. Розділіть іменники на зчисленні та незчисленні.

Tuz, şeker, aş, suv, sebze, alma, şeftali, ötmek, aşlıq, un, pirniç, baqla, ceviz, yımırta, et, penir, balıq, limon, tatlı, şokolat, yazma, sarı yağ, qaymaq, şorba, çay, qave

Зверніть увагу!

- Незчисленні іменники використовуються лише в однині, наприклад: *Evde bugünge aşımız bar.*
- Незчисленні іменники не використовуються з неозначеним артиклем **bir**: *Sabalıq yağım, tatlım bar.*
- Незчисленні іменники не використовуються з кількісними числівниками, наприклад: *Menim üç almat bar. Men et severm.*

Вправа 3.2. Виправте помилки.

Yañılıqlar pek yahşı.

Bu, sarı yağlardır.

Üylelik üç balıq olur.

Bu, penirlerdir.

Aşhanede pirniçler pişe.

Bizde unlarımız yoq.

Ötmekler pek lezetli.

Вправа 3.3. Поставте слова в правильному порядку.

içemiz meyva suvu saba biz er

yımırta sabalıq aşaymız adette biz

tatlı ađam seve

anam et pişire sıq benim

seveler qırımtatarlar içmege pek qave

çay içeler ile kimerde şeker

4. ЧИСЛІВНИКИ 100—1000

Зверніть увагу!

- Одна сотня називається словом **yuz**.
- В назвах сотень, які більше однієї, використовують одиницю і слово **yuz**, яке використовується у формі однини, наприклад, *200 — eki yuz, 300 — üç yuz, 400 — dört yuz, 500 — beş yuz, 600 — altı yuz* і т.д.
- Одиниці й десятки додаються до сотні після неї: *110 — yuz on, 253 — eki yuz elli üç*
- Одна тисяча називається словом **biñ**.
- Сотні тисяч називаються поєднанням числівника **yuz** та **biñ**, наприклад: *201 000 — eki yuz bir biñ*
- В числівниках, які називають сотні тисяч, **yuz** та **biñ** використовуються у формі однини, наприклад: *304729 — üç yuz dört biñ yedi yigirmi doquz*

Вправа 4.1. Назвіть пропущені числівники.

	üç biñ	
beş biñ		yedi biñ
	doquz biñ	

Вправа 4.2. Назвіть числівники.

178, 593, 3612, 4892, 348, 691, 9258, 4780, 299, 7835, 2893, 842

Вправа 4.3. Перекладіть кримськотатарською.

126 книжок
785 ручок
1893 затискачів
3819 чоловіків
5829 жінок

7328 дітей
792 студенти
376 вчителів

5. СЛОВА, ЩО ВИРАЖАЮТЬ КІЛЬКІСТЬ: (BİR) ÇOQ, BAYAĞI, BİR KESEK

В розмові **çoq** може замінюватися на **bar**, тобто смисл питання *Seniñ hıyarıñ çoqmı?* (У тебе багато огірків?) можна передати також *Seniñ hıyarıñ barmı?*

Вправа 5.1. Використайте **çoq** або **bayğı**.

_____ tuz	yımırta
_____ şeker	penir
_____ aş	balıq
_____ suv	limon
_____ sebze	tatlı
_____ alma	şokolat
_____ şeftali	yazma
_____ ötmek	yağ
_____ aşlıq	qaymaq
_____ şorba	pirniç
_____ çay	baqla
_____ qave	ceviz

Вправа 5.2. Перекладіть українською.

Bizim şokoladımız çoq.
Olarıñ alması çoq degil.
Onıñ bayağı ötmegi barmı?
Tatlıñız çoqmı?
Menim qavem çoq.
Seniñ qaymağıñ çoq degil.

6. MOVLENNEBİ MODELİ

sabalıq(nı) aşamaq	снідати
üylelik(ni) aşamaq	обідати
aqşamliq aşamaq	вечеряти
sabalıq yoğurt/qatıq aşamaq	їсти йогурт на сніданок
üylelik şorba aşamaq	їсти суп на обід
aqşamliq çiberek ya da qızartılğan et aşamaq	їсти чіберек або смажене м'ясо на вечерю
Aqşamliq sen ne aşar ediñ?	Що ти хотів би на вечерю?
Men aqşamliq balıqnen qartop aşar edim.	Я хотів би рибу і картоплю на вечерю.
Men penir pek sevem.	Я дуже люблю бринзу.
Menim eñ sevimli aşım balıqtır.	Моя улюблена їжа — це риба.
Buyur(iñiz)!	Пригощайся! Пригощайтесь!

Вправа 6.1. Перекладіть кримськотатарською.

Зазвичай ми їмо хліб з маслом на сніданок.

Я дуже люблю шоколад.

Що ти хотів би на обід? — Я б хотів суп.

Наші діти завжди їдять молочні продукти на сніданок.

Він не любить рибу, він зазвичай їсть м'ясо.

Моя улюблена їжа — це йогурт.

Моя сестра завжди п'є каву з цукром на сніданок.

7. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

<p>— Saba şerifiñiz hayırlı olsun anam!</p> <p>— Saña da hayırlı olsun Arsen! Sabalıq ne aşar ediñ?</p> <p>— Men sütlü aşnen bir yımırta aşar edim.</p> <p>— Penir isteysiñmi?</p> <p>— E. Zeytün de.</p> <p>— Buyur. Aş olsun!</p>	<p>— Добрий ранок, мамо!</p> <p>— Добрий ранок, Арсене! Щоб ти хотів на сніданок?</p> <p>— Я б хотів молочну кашу і яйце.</p> <p>— Ти хотів би сиру?</p> <p>— Так. І маслини.</p> <p>— Пригощайся. Смачного!</p>
<p>— Sen ne yapasıñ Safiye?</p> <p>— Üylelik aşayım.</p> <p>— Şorbañ barmı?</p> <p>— Yoq, men şorba sevmeyim.</p> <p>— Ya seniñ sevimli aşıñ nedir?</p> <p>— Men şokolat pek sevem.</p> <p>— Sen üylelik şokolat aşaysıñmi?</p> <p>— Yoq. Men balıqnen qartop aşayım.</p>	<p>— Що ти робиш, Сафіє?</p> <p>— Обідаю.</p> <p>— У тебе суп на обід?</p> <p>— Ні, я не люблю суп.</p> <p>— О, а яка твоя улюблена їжа?</p> <p>— Я дуже люблю шоколад.</p> <p>— У тебе шоколад на обід?</p> <p>— Ні. Я їм картоплю з рибою</p>

Вправа 7.1. Відтворіть діалоги.

Penir isteysiñmi? Yoq, men şorba sevmeyim. Men sütlü aşnen bir yımırta aşar edim. Üylelik aşayım. Saña da hayırlı olsun Arsen! Sen ne yapasıñ Safiye? Sabalıq ne aşar ediñ? Şorbañ barmı? E. Zeytün de. Sen üylelik şokolat aşaysıñmi? Men şokolat pek sevem. Buyur. Aş olsun! Saba şerifiñiz hayırlı olsun anam! Ya seniñ sevimli aşıñ nedir? Yoq. Men balıqnen qartop aşayım.

Вправа 7.2. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

- Saba şerifiñiz hayırlı olsun anam!
- *Добрий ранок, Арсене! Щоб ти хотів на сніданок?*

- Men sütlü aşnen bir yımırta aşar edim.
- *Хочеш бринзу?*
- E. Zeytün de.
- *Пригощайся. Смачного!*
- Sen ne уарasıñ Safiye?
- *Обідаю.*
- Şorbañ barmı?
- *Ні, я не люблю суп.*
- Ya seniñ sevimli aşıñ nedir?
- *Я дуже люблю шоколад.*
- Sen üylelik şokolat aşaysıñmı?
- *Ні. Я їм картоплю з рибою.*

Вправа 7.3. Відтворить пропущені речення.

— Saba şerifiñiz hayırlı olsun anam!

— _____!
 _____?

— Men sütlü aşnen bir yımırta aşar edim.

— _____?

— E. Zeytün de.

— _____!

— _____?

— Üylelik aşayım.

— _____?

— Yoq, men şorba sevmeyim.

— _____?

— Men şokolat pek sevem.

— _____?

— Yoq. Men balıqnen qartop aşayım.

8. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 8.1. Напишіть іменники у множині там, де це можливо.

aş	ötmeK	sütlü aş	et
suv	penir	un	yımırta
sebze	limon	pirniç	tomat
meyva	qartop	baqla	(pomidor)
aşlıq	balıq	ceviz	tatlı

Вправа 8.2. Назвіть кількість предметів, як у прикладі.

3127		üç biñ yuz yigirmi yedi tomat (pomidor)
6482		alma
4279		banan
7942		baqla
7124		boğday danesi

8360		limon
5899		ceviz

Вправа 8.3. Дайте повні відповіді на питання, використовуючи **çoq, bayağı, bir kesek**.

- Seniñ peniriñ çoqmı? +
 Aşhanede alma çoqmı? –
 O, şokolat çoq aşaymı? –
 Şorbanıñ pirniçi çoqmı? +
 Onıñ cevizi çoqmı? –
 Olar çoq aşlıq aşaylarmı? +

Вправа 8.4. Складіть про себе речення, використовуючи **çoq, bayağı, bir kesek** і слова, що позначають їжу та напої.

X. QAVEHANEDE

У КАФЕ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть звуки.

/r/ /z/ /r˘/ /ʒ/ /b/ /d/ /t/ /g/ /s/ /s˘/ /m/ /p/ /w/
/u/ /y/ /ʃ/ /j/ /e/ /ε/ /ū/ /o/ /ø/

Вправа 1.2. Прочитайте слова в транскрипції.

/ađıqıwıj/ /sebep/ /dā˘da/ /merađlıdır/ /fer˘ide/ /tel˘afuznen/
/ovraʃmađnı/ /us˘ty˘ntut˘a/ /bu/ /qırmızı/ /gu˘er/ /ađıqaten/
/pek/ /dyl˘ber/

Вправа 1.3. Прочитайте речення.

Aqiqiy sebebi daa da meraqlıdır.
Feride tellâfuznen oğraşmaqnı üstün tuta.
Bu qırmızı güller aqiqaten pek dülber.

2. СЛОВА З ТЕМИ

tuvar eti	/tuvar/ /eti/	яловичина
qoy eti	/qoj/ /eti/	баранина
tavuq eti	/tawuq/ /eti/	курятина
accı	/ađjı/	гіркий
soğan	/soğan/	цибуля
havuç	/xawuʃ/	морква
çiberek	/tʃ˘ıberək/	чіберек

yantıq	/jantıq/	янтик, янтих (чіберек, спечений без масла)
qurabiye	/qurab·je/	печиво, курабіє
şekerqıyıq	/ʃekerdʒıjıq/	şekerkiyik (листо- кові солодоці)
pahlava	/paxlava/	пахлава (листокові солодоці)
yapıp olmaq	/jap`ipolma`q/	змогти зробити
yapa bilmek	/jap`abil`mek/	бути в змозі зро- бити
şerbet	/ʃerbet/	şerbet (напій)
hoşaf	/xoʃaf/	компот
suvuq	/suwuq/	холодний
hıyar	/xıyar/	огірок
lezetli	/lezetli/	смачний
qavaltı	/qavaltı/	закуска; десерт
pite	/pite/	перепічка
yuzum	/juzum/	виноград
sarımsaq	/sarımsaq/	часник
sıcaq	/sıcaq/	гарячий
dondurma	/dondurma/	морозиво
portaçal	/portaçal/	апельсин
sımarlamaq	/sımarlamaq/	замовити

armut	/armu't/	груша
biber	/b'iber/	перець
qara biber	/q'ara/ /b'iber/	чорний перець
köbete	/kobete/	кобете (пиріг)
hamır	/xamır/	тісто
qıyma	/q'ıjma/	м'якоть; фарш
erik	/erik/	слива
qızartılğan et	/q'ızartılğan/ /et/	смажене м'ясо
bir şey	/b'ir Ńej/	щось
qatıq	/q'atıq/	катик, кисломолочний напій
ekşi	/ekŃi/	кислий
yađlı ötmek	/javlı/ /ot'mek/	бутерброд
cilek	/q'ıl'ık/	полуниця
ebet, elbet, elbet de	/ebet/ /elbet/ /elbete/	звичайно
qanfet, tatlı şey	/q'anfet/, /tatlı/	цукерка, солодке
soñ, soñra	/soN/, /soNra/	потім
qabaq	/q'abaq/	гарбуз
qavun	/q'avun/	диня
qarpız	/q'arpız/	кавун
şarap	/Ńarap/	вино

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Biber, qoy eti, havuç, hıyar, soğan, sarımsaq, vişne, pite, portaqal, erik, şeftali, armut.

Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української.

Полуниця, кавун, яловичина, чіберек, кобете, курятина, гарбуз, виноград, риба, янтих, чорний перець, вино

Вправа 2.4. Розділіть слова на групи.

Qapista (lahana), havuç, çiberek, tuvar eti, hıyar, balıq, qavun, köbete, pomidor (tomat), sarımsaq, vişne, yuzum, qartop, tavuq eti, portaqal, erik, şeftali, şekerqıyuc, yantiq, cilek, qarpız, pite, qaşıq aş.

sebze	meyva	et	hamır aş

3. КІЛЬКІСНІ СЛОВА ТИПУ AZ, BİRAZ, TEKÂRAN, AZÇIQ TA ER ANĞI, QAYSIDIR, BİR ŞEY TOŞO

Зверніть увагу!

- Слова типу **az**, **biraz**, **tekâran**, **azçiq** мають значення «мало», «трохи» і можуть взагалі не перекладатися на українську мову, наприклад: *Men biraz çay içer edim.* — Я б випив трохи чаю. / Я б випив чаю.

- Слова **biraz/tekâran**, **azçiq** використовуються зі зчисленими іменниками, як правило, в однині у значенні «деяка кількість», а в запереченому реченні не використовується, наприклад: *Biraz/tekâran almamız bar. / Almamız azçiq bar. — Şeftalimiz yoq/bitti.*
- Слова **biraz/tekâran**, **azçiq** також використовуються з незчисленими іменниками, наприклад: *Tekâran yağımız bar. / Yağımız azçiq bar. — Yağımız yoq/bitti.*
- В питальному реченні слова цього типу не використовуються, наприклад: *Yuzumimiz barmı? E, buzdolapta tekâran/biraz bar. / Yuzumimiz bitti.*
- Ці слова також не використовуються, якщо це речення виражає пропозицію, наприклад: *Dondurma aşaysiñmi/aşar ediñmi?* (пропозиція) *E, biraz aşar edim.*
- Слова цього типу використовуються у питальному реченні, якщо це речення виражає прохання, наприклад: *Qavege azçiq sût qoşayım mı? — Додати до кави трохи молока? Azçiq suv ketirmek mümkün mi? — Можна принести трохи води?*
- Замість питального речення, що виражає прохання, в кримськотатарській мові використовується стверджувальне речення з дієсловом умовного способу (до основи дієслова, крім афіксів особи, спочатку приєднується афікс **-sa/-se**, тобто: *al+sa= alsañ* — якщо візьмеш; *kel+se=kelse* — якщо прийде), наприклад: *Maña biraz/tekâran suv berseñiz.* (дослівно: Дайте, будь ласка, трохи води)
- Неозначені займенники **er angi** («будь-який»), **qaysıdır** («якійсь»), **bir şey** («щось») можуть використовуватися у стверджувальному реченні, наприклад: *Sen begengen er angi armutnı ala bilesiñ. — Ти можеш взяти будь-яку грушу, яка тобі подобається (сподобалась). Şimdi men bir şey istemeyim. — Зараз я нічого не хочу. Seniñ aqqında qaysıdır laf eşittik. — Дещо про тебе чули.*

Вправа 3.1. Виправте помилки

Biraz portaqal suvu içesizmi?
 Siziñ azçiq meyvañız bar.
 Aşhanede er angi cilek bar.
 Seniñ biraz şeftaliñ yoq.
 Qaysıdır meyva aşaysızmi?
 Azçiq çiberek sımarlamaq mümkünmi?

Вправа 3.2. Додайте там, де потрібно, **biraz/tekâran** чи **azçiq**

Bu aşniñ tuzu barmı?
 Bu sütlü aşta suv bar.
 O, ötmek aşamay.
 Seniñ etiñ barmı?
 Aşhanede yemiş bar.
 Penir aşaysıñmı?

Вправа 3.3. Поставте слова в правильному порядку

biraz diñleyim haberlerni.
 soğan yoq endi aşta bu
 -mı vişneñiz bar?
 aşar tavuq -mı şorbası edi?
 sarımsağıñ -mı yoqsa yoq?
 havuç dođrasañ azçiq aqşamlıq.

4. АСПЕКТ МОЖЛИВОСТІ ТА МОДАЛЬНІ СЛОВА MÜMKÜN/KEREK

Зверніть увагу!

- Крім зазначеного раніше способу, можливість утворюється також за допомогою форми дієслова теперішнього часу **Şimdiki zaman** 3-ї особи однини та відповідної форми до-

поміжного дієслова **bilmek**, наприклад: *Men bu işni yara bilet.* — Я можу зробити цю справу.

- В заперечній формі використовується лише форма на **olmaq**, наприклад: *Sen bu işni yapır olur ediñmi?* — Ти б зміг зробити цю справу?
- Можливість утворюється також за допомогою інфінітиву основного дієслова та слова **mümkün**, а необхідність — слова **kerek**, наприклад: *Kirmek mümkünmi?* — Можна увійти?
- Слово **kerek** може приєднувати до себе афікси особи, а час позначає за допомогою відповідної форми **olmaq**, наприклад: *Bu işni 30 daqiqa içinde yapmaq kereksiñ. Bilgiler saña daa çoq kerek olur.*
- Заперечна форма з **mümkün** утворюється за допомогою іменникової частки **degil**, а з **kerek** — дієслівного афіксу **-me**: *Bu, mümkün degildir. Bu şeyler bizge şimdi kerekmey.*

Вправа 4.1. Сформулюйте заперечні речення.

Balalar çetelge çıqa bileler.

Daniyal türlü aşlar pişire bile.

Meryem kompyuterde er kün oynay bile.

Emine köpekni er kün avağa çıkarmaq kerek.

Bazarertesi kinoğa barmaq mümkün.

Olarğa dostlarnen işte laf etmek mümkün.

Osman(ğa) evge erte qaytmaq kerek.

Вправа 4.2. Сформулюйте питальні речення.

Biz saba erte aşay bilemiz.

Endi siz televizor baqa bilesiz.

Anam lezetli köbete pişire bile.

Men accı qave içe bilem.

Balalar sıcaq aşlarını aşap olurlar.

Bizge kompyuterde oynamaq mümkün.

Вправа 4.3. Дайте короткі відповіді на питання.

- Ayşe tavuq şorbasını pişirip olurmi? +
 Oniñ şorbası lezetli olmaq mümkünmi? –
 Sen bu qarpuzni aşap olursiñmi? +
 Suvuq suvni içmek mümkünmi? –
 Williamğa aqşam şarap içmek mümkünmi? –
 Olar bu yuzumni aşap olurlarmi? +

Вправа 4.4. Перекладіть кримськотатарською.

- Ми можемо з'їсти морозиво на десерт.
 Вона не може пити гарячу каву.
 Ви можете це їсти?
 Джон не вміє готувати.
 Твоя мати вміє пекти пироги?
 Ти можеш поїсти сиру з хлібом на сніданок.

5. ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ ЗІ СПОЛУЧНИКАМИ YA, YA DA, YOQSA

Зверніть увагу!

- Питальні речення зі сполучниками **ya, ya da, yoqsa** мають той самий порядок слів, що і загальні питання, а сполучник ставиться перед словаом, яке складає альтернативу, наприклад: Sen yırlamağa sevesiñ(mi)? Sen yırlamağa ya da oynamağa sevesiñ(mi)? Penir aşaysiñmi? Penir ya da yağ qoyayım?

Вправа 5.1. Доповніть питальні речення поданими словами.

- çiberekni türkçe oynamağa qalemni çay
 Sen qırımtatarca ya da ... laf etip olasıñ?
 Sen yırlamağa ya da ... sevesiñ?
 Siz qave ya da ... içmege sevesiz(mi)?
 Siz qurşun qalemni ya da ... alıp berip olamazsızmi?
 Siz çoqça yantıq ya da ... begenesiz?

Вправа 5.2. Сформулюйте питальні речення зі сполучником **ya da** або **yoqsa**, я у прикладі.

O, Brazildendir. (AQŞ) O, Brazilden ya da/yoqsa AQŞtenmi?

Men Ukrainadanım (Büyük Britaniya)

O, almandır (romaniyalı)

Sen ocasiñ. (student)

Bu, qalemdir. (qurşun qalem)

Onıñ ağası bar. (tata)

Mevsimniñ üç ayı bar. (dört ay)

Saba biz institutqa ketemiz. (üyleden soñ)

Men kitap oqumağa sevem (televizor baqmaq)

Adette olar aqşam balıq aşaylar (et)

Men azıq qoy eti isteyim (tavuq)

6.МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

Men sizge yardım ete bilemmi?	Чим я могу допомогти?
Qave ketirseñiz, mümkün olsa.	Можна кави, будь ласка?
Elbet, efendim. Mümkün.	Звичайно, пане. Можна.
Elbet, hanım. Mümkün.	Звичайно, пані. Можна.
Elbet. Mümkün.	Звичайно. Можна.
Siz bir şey aşar ediñizmi? / Bir şey aşaycaqsızmi?	Ви хочете щось поїсти?
Siz bir şey içer ediñizmi? / Bir şey içeceksizmi?	Ви хочете щось випити?
Sumarlaycağınız barmı?	Ви хочете замовити?
E, mümkün olsa.	Так, будь ласка.
Yazıq ki, ...	Мені шкода, але...

Вправа 6.1. Поєднайте частини речень.

tamam bunı istegeniñizde emin olmaq isteyim. Bir şey sınırlamaq isteyesizmi? Elbet. İster edik.

Bir şey aşaycaqtırsız? Qave mümkün olsa. Hanım sizge yardım ete bilemmi? Azıq ketirip olamazsızmi?

Вправа 6.2. Додайте пропущене слово.

Men sizge ... bilemmi?

Bir qave ..., mümkün olsa.

Bir şey aşamağa-mi?

Siz aşaycaqtır..?

Yazıq ., balığımız

Siz maña ... bilesizmi? — ..., efendim.

Вправа 6.3. Перекладіть кримськотатарською.

Ви хочете замовити, пане? — Так, будь ласка.

Можна кави, будь ласка? — Звичайно, пані.

Ви хочете щось випити? — Звичайно.

Ви хочете щось поїсти? — Так, звичайно.

Можу я замовити шербет? — Мені шкода, але у нас немає шербету сьогодні.

7. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

— Hayırlı sabalar! Efendim, yardım ete bilemmi?

— Hayırlı sabalar! Bir qave ketirseñiz.

— Yağşı, efendim. Bir şey aşaysızımı?

— Qurabiye ya da pahlavañız barmı?

— E, bar. Bizde cevizli pahlava ve daa şekerqıyık bar.

— Pek yağşı! Men qurabiyenen şekerqıyık aşar edim.

— Yağşı, efendim, demek qavenen tatlı şeylerni ketireyim.

— Добрий ранок! Чим я можу допомогти, сер?

— Добрий ранок! Можна мені кави, будь ласка?

— Звичайно, сер. Ви хочете щось поїсти?

— У вас є печиво чи пахлава?

— Так, є. У нас є горіхова пахлава, а ще у нас є шекеркийик.

— Чудово! Я б хотів курабіє і шекеркийик.

— Так, сер, кави і солодоців.

<p>— Siz şimdi sınırlamağa isteysizmi? — E, mümkün olsa. Men tomatlarnen qızartılğan et aşar edim. — Yazıq ki, bugün tuvar etimiz yoq. — Ya qoy etiñiz barmı? — Yoq. — Şurpañız barmı? — Yoq. — Ya neñiz bar aysa? — Pilâvımız bar. Bir çoq yemişnen lezetli qavaltımız bar. — Yoq, sağ oluñ! Men et aşar edim.</p>	<p>— Ви хочете зробити замовлення зараз? — Так, будь ласка. Я б хотів замовити яловичину з томатами. — Мені шкода, але у нас сьогодні немає яловичини. — Що ж, у вас є баранина? — Ні. — А шурпа у вас є? — Мені шкода, але ні. — Тоді що у вас є? — У нас є плов. Є багато фруктів і овочів і смачний десерт. — Ой, дякую! Але я б хотів м'яса.</p>
---	--

Вправа 7.1. Відтворіть діалоги.

Yahşı, efendim. Hayırlı sabalar! Hayırlı sabalar! Bir qave ketirseñiz. Bir şey aşaysızımı? Efendim, yardım ete bilemmi? Pek yahşı! Men qurabiyyenen şekerqıyıc aşar edim. E, bar. Yahşı, efendim, demek qavenen tatlı şeylerni ketireyim. Qurabiye ya da pahlavañız barmı? Bizde cevizli pahlava ve daa şekerqıyıc bar.

Ya qoy etiñiz barmı? Yoq. Ya neñiz bar aysa? Men tomatlarnen qızartılğan et aşar edim. Siz şimdi sınırlamağa isteysizmi? Pilâvımız bar. Bir çoq yemişnen lezetli qavaltımız bar. Yoq. Şurpañız barmı? E, mümkün olsa. Yoq, sağ oluñ! Men et aşar edim. Yazıq ki, bugün tuvar etimiz yoq.

Вправа 7.2. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

- Hayırlı sabalar! Efendim, yardım ete bilemmi?
- *Добрий ранок! Можна мені кави, будь ласка?*

— Yahşi, efendim. Bir şey aşaysız mı?

— У вас є қурабіє чи пах лава?

— E, bar. Bizde cevizli pahlava ve daa şekerqıyıc bar.

— Чудово! Я б хотів қурабіє і шекерқийик.

— Yahşi, efendim, demek qavenen tatlı şeylerni ketireyim.

— Siz şimdi sınırlamağa isteysiz mi?

— Так, будь ласка. Я б хотів замовити яловичину з томатами.

— Yazıq ki, bugün tuvar etimiz yoq.

— Що ж, у вас є баранина?

— Yoq.

— А шурпа у вас є?

— Yoq.

— Тоді що у вас є?

— Pilâvımız bar. Bir çoq yemişnen lezetli qavaltımız bar.

— Ой, дякую! Але я б хотів м'яса.

Вправа 7.3. Відтворіть пропущені речення.

— _____! _____, _____ _____?

— Hayırlı sabalar! Bir qave ketirseñiz.

— _____, _____? _____?

— Qurabiye ya da pahlavañız barmı?

— _____, _____.

— Pek yahşi! Men qurabiyenen şekerqıyıc aşar edim.

— _____, _____, _____ _____ _____

_____.

— _____ _____ _____?

— E, mümkün olsa. Men tomatlarnen qızartılğan et aşar edim.

— _____.

— Ya qoy etiñiz barmı?

— _____.

— Şurpañız barmı?

— _____.

— Ya neñiz bar aysa?

— _____.

_____.

— Yoq, sağ oluñ! Men et aşar edim.

8. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 8.1. Напишіть іменники у множині там, де це можливо. Потім складіть з ними 6 речень, використовуючи **ya da** або **yoqsa**

biber
tuvar eti
vişne
portaçal
tavuq
şeftali
cilek
qarpız
qavun
çiberek
yantıq
balıq
qızartılğan et

Вправа 8.2. Сформулюйте речення зі сполучником **ya da** і поданими словами.

Qırımдан / Lvovdan
İspaniyadan/İtaliyadan

oca/ekim
 masa/kürsü
 yaş/qart
 üç gül / beş gül
 gündüz/gece
 qatıq/qaymaq
 yırlamaq/оynamaq
 et/tavuq

Вправа 8.3. Сформулюйте різні варіанти речень, використовуючи **bilmek/olmaq** чи **mümkün** або **beğenmek**, які є логічним продовженням перших.

Qave pek sıcak. Maña ...
 Un pek taze. Ondan ...
 Sebzeler yahşı.
 Şorba pek tuzlu.
 Tort pek lezetli. Men

Вправа 8.4. Дайте короткі відповіді.

Sen çiberek pişirmege bilesiñmi?
 Sen köbete yasamağa bilesiñmi?
 Sen qavehaneye barıp olasıñmi?
 Siz çoq dondurma aşap olursızmi?
 Siz sıcak çay içip olasızmi?
 Sabalıq şorba aşap olasızmi?

Вправа 8.5. Складіть речення про те, що ви можете та не можете робити з різною їжею.

XI. TÖLEV

ОПЛАТА

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ ТА ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть звуки.

/N/ /ɤ/ /q/ /d/ /b/ /s/ /t/ /tʃ/ /dʒ/ /n/ /m/ /v/
/e/ /ɛ/ /u/ /a/ /w/ /i/ /i/ /o/

Вправа 1.2. Прочитайте слова в транскрипції.

/mɛn/ /oniN/ /qalpaɣini/ /tutam/ /saɣlam/ /adetler/ /bedeni/
/saɣlam/ /tutar/ /alijeniN/ /aɗaɣi/ /siɗɗaɗ/ /tʃaj/ /itʃ/ /sevmez/

Вправа 1.3. Прочитайте речення.

Men oniñ qalpağını tutam.

Sağlam adetler bedenni sağlam tutar.

Aliyeniñ aqaуı sıcaq çay iç sevmez.

2. СЛОВА З ТЕМИ

çanta	/tʃanta/	сумка
kesek	/kesɛk/	шматок
dane	/danɛ/	штука
şişe	/ʃiʃɛ/	пляшка
çanaq	/tʃanaɗ/	миска
qutu	/qutu/	коробка
bağ	/baɣ/	в'язка, низка; пучок
(satın) almaq	/satın/ /almaɗ/	купувати

teneke qutu/ teneke savut	/teneke/ /qutu/ /sawut/	консервна банка (для напоїв)
karton qutu	/karton/ /qutu/	картонна коробка
çanta	/tçanta/	сумка
kesek	/kesek/	шматок
dane	/dane/	штука
şişe	/ʃiʃe/	пляшка
çanaq	/tçanaq/	миска
qutu	/qutu/	коробка
bağ	/bağ/	в'язка, низка; пучок
(satın) almaq	/satın/ /almaq/	купувати
peşin para/aqça	/peşin/ /para/ /aqtja/	готівка
ucuz	/uɟuz/	дешевий
kredit karta	/kredit/ /karta/	кредитна карта
filcan	/fil'dzan/	чашка, філіжанка
paalı	/paalı/	дорогий
buzdolap	/buzdolap/	холодильник
bardaq	/bardaq/	стакан
gramm	/gram̄/	грам
yarı(m)	/jarım/	половина
kibi	/kibi/	як
qutu/savut	/qutu/ /sawut/	банка (посуд)
kilo, kilogramm	/kilo/ /kilogram̄/	кіло, кілограм
aqça/para	/aqtja/ /para/	гроші
torba, paket, qap	/torba/ /paket/ /qap/	пакет, згорток

deste	/dɛstɛ/	пачка
tölemek	/tø˞lɛmɛk/	платити
parça	/partʃa/	шматок
tepsi	/tɛpsɨ/	тарілка
kasa	/kasa/	чаша
satmaq	/satmaq/	продавати
tükân	/ty˞kˈan/	крамниця, магазин
qaşıq	/qɑʃɨq/	ложка
masa/sofra	/masa/ /sofra/	стіл (накритий стіл)
ne	/nɛ/	що
qaysı	/qɑjsɨ/	який
ne sıfatta	/nɛ ˈsɨfɑtˈɑ/	якого виду
ne vaqıt	/nɛ ˈvɑqˈɨt/	коли
qayda	/qɑjda/	де, куди
qaydan	/qɑjdan/	звідки
kim	/kɨm/	хто
ne içün	/nɛɨtʃyn/	чому

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Зверніть увагу!

- Слово **kerek** може виконувати функцію як модального дієслова, так є іменника. В ролі останнього **kerek** функціонує як будь-який інший іменник, наприклад: *Buni tez-tez yarmaq kerek.* — Це потрібно зробити дуже швидко. *Buni tez-tez yarmaq kereksiñ.* — Це ти повинен зробити дуже швидко. *Buniñ ne keregi bar?* — Яка з цього є необхідність?

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Qutu, yarım, kilo, ötmek, almaq, şişe, parça, kesek, dane, aqça, tölemek, satın almaq, para

Вправа 2.3. Перекладіть кримськотатарською з української.

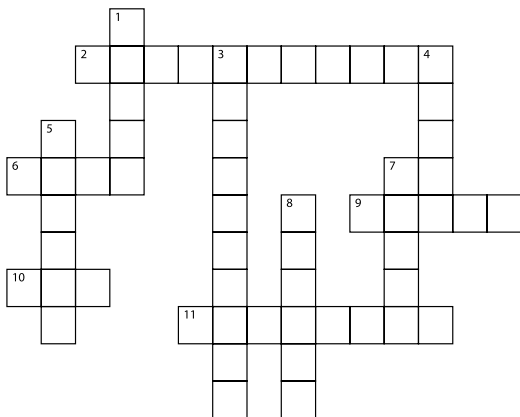
Чашка, готівка, карта, коробка, в'язана сумка, пляшка, стакан, картонна коробка, миска, консервна банка (для напоїв), консервна банка (для їжі).

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською.

Назви контейнерів

Еніне: 2. Консервна банка (для напоїв). 6. Пляшка. 9. Миска. 10. В'язок. 11. Холодильник

Воууна: 1. Пачка. 3. Картонна коробка. 4. Крамниця. 5. Філіжанка. 7. Сумка. 8. Стакан.

3. СПЕЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ В *ŞİMDİKİ ZAMAN* I *KELECEK ZAMAN*

Зверніть увагу!

- Спеціальні питання формуються до різних членів речення за єдиними правилами, оскільки в кримськотатарській мові діє фіксований порядок членів речення: групі присудку передують група підмету, а сам присудок завжди стоїть в кінці речення.
- Спеціальні питання, які ставляться до **підмету** і до **означення підмета** будуються без допоміжних слів, а саме логічне слово ставиться в своїй групі ближче до присудка, наприклад: *Ukrainada kim yaşay? Qırımda kimniñ dostu yaşay?* (Згадайте також, що в разі відсутності питального слова використовується питальна частка **mi/mi**)
- Інші типи питальних речень формуються за таким самим принципом, тобто слово, на яке падає логічний наголос, ставиться ближче до присудка/кінця речення, наприклад: *Siz ne yapasız? Dilâver ne oquy? Seniñ dostlarıñ qayda yaşaylar? Olar nasıl filmler baqalar?*

Вправа 3.1. Сформулюйте питання до підмету.

Meyva satamız.

Olar öz evleri için balaban para töleyler.

Meltem yahşı yurlay.

İlmi öz dostlarından sıq körüşe.

Balalar dondurmanı begeneler.

Men çoq oquyım.

Вправа 3.2. Сформулюйте питання до означення підмету.

Dostlarımız sıq Türkiyeye baralar.

Bu evde yahşı adamlar yaşaylar.

Mında yahşı ocalar çalışalar.

Ağam sıq kompyuterde oynay.

Bitaları daima sebze ala.

Вправа 3.3. Сформулюйте питання до виділених слів.

Men institutqa **er kün** baram.

Bide üylelik sıq **şorba** ola.

Adette bazaretisi o, **şokolat** ala.

Emma **accı** qave begene.

Adette olar aqşam **TV baqalar**.

Зверніть увагу!

- **Qatıy keleşek zaman** — це часова форма дієслова.
- **Qatıy keleşek zaman** указує на те, що, дія, яку виражає подане дієслово, певним чином, беззаперечно відбуватиметься в майбутньому (на відміну від **Daimiy keleşek zaman**, де ця форма може виражати певну або непевну дію в майбутньому). **Qatıy keleşek zaman** створюється шляхом приєднання до форми теперішнього часу афіксів **-caq(-ğı)/-cek(-gi)** — чергування **q/ğ** та **k/g** залежить від приєднання до них афіксів, що починаються з голосної, — наприклад: *Men qırımtatar tilini öğreneceğim.* — Я вивчатиму кримськотатарську мову.
- В розмові всі форми на **-caq(cek)/-cağı(-cegi)**, крім 3-ї особи однини і множини, підлягають усиченню, наприклад: *baracağım* — /baradʒam/, *baracaqsıñ* — /baradʒasıñ/, *keleşekmiz* — /keleđjemiz/, *keleşeksiñiz* — /keleđsesiñiz/.
- Питальна та заперечні форми **Qatıy keleşek zaman** створюються за таким самим принципом, як і вивчені раніше часові форми, наприклад: *Siz tükânğa baracaqsızımı?* — Ви пойдете сьогодні в магазин? *Men 'Musafir'ge bugün barmaycağım.* *Yarın barırım.* — Я сьогодні до «Мусафіру» не піду. Мабуть, піду завтра.

Вправа 3.4. Сформулюйте питання до підмету.

Biz yemiş satacaqmız.

Olar aş için parasını töleycekler.

Meltem yırlaycaq.

İlmi öz dostlarinen körüşecek.

Balalar dondurma aşaycaqlar.

Men oqucağım.

Вправа 3.5. Сформулюйте питання до означення підмету.

Dostlarımız Türkiyeye baracaqlar.
Bu evde yahşı tanışlarımız yaşaycaqlar.
Mında pek tecribeli ocalar çalışcaqlar.
Ağam kompyuterde oynaycaq.
Bitaları sebze alacaq.

Вправа 3.6. Сформулюйте питання до виділених слів.

Men şimdi **öz odamda** film baqacağım.
Üylelik bizde **şorba** olacaq.
O, öz dostuna **şokolat** alacaq.
Emine **tatlı** çay içe.
Tizemnen eniştem **köpekni azbarda** kezdirecekler.

4. ПИТАННЯ З QAÇ... I NE QADAR...

Зверніть увагу!

- Питальне слово **qaç** використовується, коли мова йде про зчисленні іменники, наприклад: *qaç şişe.., qaç çanta...*
- Питальне слово **ne qadar** використовується, коли мова йде про незчисленні іменники, наприклад: *ne qadar yağ.., ne qadar penir...*
- В питальних реченнях слова **qaç** і **ne qadar** використовуються перед підметом, як означення, наприклад: *Sen ne qadar alma alasiñ? Men elimde qaç alma tutam? O, tatlığa qaç qaşıq tatlı qoya? O, ne qadar dondurma aşar?*

Вправа 4.1. Використайте **qaç** або **ne qadar**.

Qutuda _____ yımırta qaldı?
_____ meyva suvu içeceksiñ?
Olar adette _____ kilo qartop alalar?
_____ qurabiye almaq mümkün?
_____ balıq alacaqsıñ?

Вправа 4.2. Сформулюйте питальні речення з **qaç** або **ne qadar**.

- Maña 300 gramm yağ gerek.
 O, 3 şişe suv almaq istey.
 Onıñ çantasında 3 kesek şokolat bar.
 2 ötmek almaq mümkün.
 O, 3 şeftali aşay bile.
 Er afta olar 3 kg yemiş alalar.

5. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

altı dane	півдюжини
yarım kilo, bir yarım (bir buçuq)	півкіло, півтори
bir şişe suv	пляшка води
bir banka tatlı	банка варення
balıq konservası	консервна банка риби
kola qutusu	консервна банка коли
bir bardaq meyva suvu	стакан соку
bir filcan çay	чашка чаю
salqım	гроно (винограду)
bir şokolat kesegi	плитка шоколаду
qanfet qutusu	коробка цукерок
üç kilo qartop	три кіло картоплі
kredit kartanen tölemek	платити кредитною картою
peşin para bermek	платити готівкою
Mı'na.	Ось.

Вправа 5.1. Поєднайте частини словосполучень.

suv altı meyva suvu kilo kola bir banka konservası
 yarım qutusu bir bardaq balıq dane bir şişe tatlı

kredit kartanen bir filcan qutusu qartop kesegi Mı'na.
 salqım qanfet peşin para bermek çay bir şokolat üç kilo tölemek

Вправа 5.2. Додайте пропущене слово.

Maña mına bu _____ bankasını alıp berseñiz.

Men _____ konservası almaq isteyim.

Siz maña _____ qutuda kolanı alıp olursızmi?

Bir _____ meyva suvu sofrı üstünde tura.

Siz _____ para berip yoqsa _____ kartanen tölemek isteysizmi?

Вправа 5.3. Перекладіть кримськотатарською.

В мене є пляшка води.

На столі банка варення.

Він завжди платить кредитною картою.

Ви б хотіли чашку чаю?

Я можу заплатити готівкою.

Ми можемо купити в'язку бананів.

6. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

— Küñ şerifñiz hayırlı olsun hanım! Men sizge yardım ete bilemmi?

— Sizge de hayırlı olsun efendi!

Maña sütnen penir berseñiz.

— Sizge ne qadar süt ve penir kerek?

— Üç yuz gramm penir ve karton qutuda süt, mümkün olsa.

— Buyurıñız hanım. Bu, 100 ğrıvnâdır.

— Maña daa ötmek de berseñiz.

— Elbet. 120 ğrıvnâ.

— Kredit kartanen tölemek mümkünmi?

— E, hanım.

— Добрий ранок, мадам! Чим я можу Вам допомогти?

— Добрий ранок, сер! Я б хотіла трохи сиру і молока.

— Скільки сиру і молока Вам треба?

— Триста грамів сиру і картонну коробку молока, будь ласка.

— Ось, мадам. Це 3 євро.

— Ой, і можна мені також хліба? — Звичайно, 3 євро 40 центів.

— Можна заплатити кредитною картою?

— Так, мадам.

— Meryem sen tükânğa barıp olursıñmı?	— Мер'єм, ти можеш піти до магазину?
— Nege ya anam?	— Навіщо, мамо?
— Bizim aqşamlıq aşı-mız az. Etimiz yoq, sebze-miz yoq.	— В нас немає досить їжі на вечерю. У нас немає м'яса, у нас немає овочів.
— Yahşı. Men aysa tükânğa barıp keleyim.	— Добре. Тоді я зможу сходити до магазину.
— Yarım kilo havuçnen eki kilo qartop alıp olursıñmı?	— Зможеш купити півкіло моркви і два кіло картоплі?
— Elbet. Sizge nasıl et ke-rek?	— Звичайно. А яке м'ясо Ви хочете?
— Tovar eti olsañ, bizde le-zetli bir aş olur.	— Яловичини, будь ласка, і тоді у нас буде смачна вечеря

Вправа 6.1. Відтворіть діалоги.

Kredit kartanen tölemek mümkünmi? Maña sütünen penir berseñiz. Buyurıñız hanım. Bu, 100 ğrivnâdır. Kün şerifñiz hayırlı olsun hanım! Men sizge yardım ete bilemmi? Üç yuz gramm penir ve karton qutuda süt, mümkün olsa. E, hanım. Sizge de hayırlı olsun efendi! Sizge ne qadar süt ve penir gerek? Elbet. 120 ğrivnâ. Maña daa ötmek de berseñiz.

Meryem sen tükânğa barıp olursıñmı? Elbet. Etimiz yoq, sebzemiz yoq. Sizge nasıl et gerek? Bizim aqşamlıq aşımız az. Yahşı. Tovar eti olsañ, bizde lezetli bir aş olur. Men aysa tükânğa barıp keleyim. Nege ya anam? Yarım kilo havuçnen eki kilo qartop alıp olursıñmı?

Вправа 6.2. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

— Kün şerifñiz hayırlı olsun hanım! Men sizge yardım ete bilemmi?

- *Добрий ранок, сер! Я б хотіла трохи сиру і молока.*
- *Sizge ne qadar sût ve penir kerek?*
- *Триста грамів сиру і картонну коробку молока, будь ласка.*
- *Buyurğınız hanım. Bu, 100 ğravnâdır.*
- *Ой, і можна мені також хліба?*
- *Elbet. 120 ğravnâ.*
- *Можна заплатити кредитною картою?*
- *E, hanım.*

- *Meryem sen tükânğa barıp olursıñmı?*
- *Навіщо, мамо?*
- *Bizim aqşamliq aşımız az. Etimiz yoq, sebzemiz yoq.*
- *Добре. Тоді я зможу сходити до магазину.*
- *Yarım kilo havuçnen eki kilo qartop alıp olursıñmı?*
- *Звичайно. А яке м'ясо ти хочеш?*
- *Tuvar eti alsañ, bizde lezetli bir aş olur.*

Вправа 6.3. Відтворіть пропущені речення.

- _____!
- _____?
- *Sizge de hayırlı olsun efendi! Maña sûtnen penir berseñiz.*
- _____?
- *Üç yuz gramm penir ve karton qutuda sût, mümkün olsa.*
- _____.
- *Maña daa ötmek de berseñiz.*
- _____.
- *Kredit kartanen tölemek mümkünmi?*
- _____.
- _____?
- *Nege ya anam?*
- _____.
- *Yahşı. Men aysa tükânğa barıp keleyim.*
- _____?
- *Elbet. Sizge nasıl et kerek?*
- _____.

7. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 7.1. Утворіть словосполучення, поєднуючи слова з двох стовпчиків.

eki kesek	qanvet
bir buçuq kilo	un
400 gramm	tatlı
qutusu	ötmek
bir torba	yuzum
bir kasa	şokolat
şişe	yağ
bir banka	şarap
bir bardaq	suv
bir filcan	hıyar
bir qade	balıq
eki	qave
beş salqım	şorba

Вправа 7.2. Напишіть словосполучення, створенні у вправі 7.1., з іншими числівниками.

Вправа 7.3. Використайте **ne, qaydan, qaç, kim**. Після цього дайте відповіді.

Sen tükândan adette ____ alasıñ?

Üylelik qavenen ____ kesek tort aşap olmaq mümkün?

Qorantañızda aqşamlıq (aşnı) ____ pişire?

Ötmek ____ ğrıvâ tura?

Saba adette sen _____ aşaysıñ?

Siz _____ pişirmege bilesiñiz?

Siz adette aşnı _____ alasıñız?

Вправа 7.4. Сформулюйте власні запитання зі словами **kim, ne, qayda, qaydan, qaç, ne qadar, nasıl, qaysı**.

XII. ŞEERDE У МІСТІ

1. ТЕХНІКА ЧИТАННЯ І ВИМОВА

Вправа 1.1. Назвіть звуки.

/g/ /ɤ/ /ŋ/ /s/ /ʃ/ /tʃ/ /d/ /dʒ/ /z/ /d͡ʒ/ /x/ /h/
/o/ /ø/ /y/ /u/ /i/ /i/ /w/ /e/ /ε/ /a/

Вправа 1.2. Прочитайте слова в транскрипції.

/bedava/ /aʃ/ /tojduʁmaz/ /jigʲit/ /juzuk/ /bağʲɫaj/ /ozʲ/
/kozyʲ mnen/ /korʲmege ʹndʒε/ /inanmam/

Вправа 1.3. Прочитайте речення.

Bedava aş toydurmaz.

Yigit yüzük bağışlay.

Öz közümmen körmegece inanmam.

2. СЛОВА З ТЕМИ

aqqında	/aɫɫında/	про
ava limanı	/ava/ /lʲımanı/	аеропорт
bank	/bank/	банк
yarı	/jarʲi/	будівля
avtovokzal	/avtovokzal/	автовокзал
saat, -tı, -lar	/sāt/	годинник
bağışlamaq	/baɫʲɫamaɫ/	пробачити, подарувати
sergi	/sergʲi/	галерея
oğramaq	/oɟramaɫ/	потрапити

yataqhane	/jataqʰane/	гуртожиток
otel	/otel/	готель
saat, -ti, saatler	/sāt/	година
barıp kelüv, kezinti	/bar ʰipkely ʷ/ /kezinti/	подорож
qaldırmaq	/qaldırmaq/	покинути
sol	/sol/	лівий
uzun	/uzun/	довгий
bazar	/bazar/	ринок
üyle	/ujle/	південь (час доби)
yarı gece	/jari/ /g/jedʒe/	північ (час доби)
daқиqа, daqqа	/daqā/	хвилина
müzey	/muzej/	музей
saat	/sāt/	на годиннику
...-dan soñ	/soN/	після
poştа	/poʃta/	пошта
mesele	/mesele/	проблема
çerik	/tʃerik/	чверть
vokzal	/vogzal/	вокзал
oñ, sağ	/oŋ/ /sax/	правий
tükân	/tykʰan/	магазин, крамниця
demek	/demek/	так, таким чином
doğru	/doğru/	правильно; прямий
taksi	/taksʰi/	такси
aytmaq	/ajtmaq/	говорити; розповідати; повідомляти
vaqıt	/vaqıt/	час
tren	/tren/	поїзд
tramvay	/tramvaj/	трамвай

kezinti, seyaat, ziyaret	/kezinti/ /sejāt/ / zijaret/	екскурсія, подорож, поїздка
qaytarmaq	/qajtarmaq/	повертати
ziyaret etmek	/zijare´tetm`ek/	відвідати

Вправа 2.1. Прочитайте слова і запам'ятайте їх значення.

Вправа 2.2. Перекладіть напам'ять українською з кримськотатарської.

Üyle, soñ, çerik, yarım, daqıqa, saat, aytmaq, kezinti, vaqıt

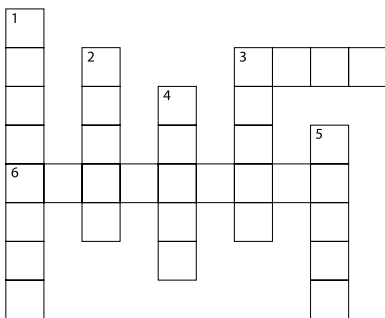
Вправа 2.3. Перекладіть напам'ять кримськотатарською з української.

Північ (час доби), гуртожиток, готель, крамниця, будівля, ринок, банк, пошта, вокзал.

Вправа 2.4. Розгадайте кросворд кримськотатарською мовою.

Enine: 3. Банк. 6. Гуртожиток.

Boyuna: 1. Музей. 2. Пошта. 3. Ринок. 4. Час. 5. Галерея. 6. Споруда.

3. НАЗИВАННЯ ЧАСУ

Зверніть увагу!!!

- Для того щоб сказати час, використовують слово **saat**, наприклад: *Saat on. Saba saat beş. Aqşam saat alti.*
- Для указання періоду дня в кримськотатарській мові використовують слова **saba, күндүз, aqşam, gece**, наприклад: *Kүндүз saat ekide. Aqşam saat sekizde.*
- Спосіб указання хвилин до 30 відрізняється від способу указання хвилин після 30.
- Якщо указуються хвилини до 30 включно, використовується слово **keçkende** після указання хвилин, а сама година ставиться у висхідному відмінку (до кількості години додається афікс **-dan/-den/-tan/-ten**), наприклад: *Saat üçten on daqiqa keçkende (3:10)*. При цьому називається час, який настав.
- Якщо указуються хвилини після 30, використовується слово **qalğanda** після указання хвилин, а сама година ставиться в давальному відмінку (до кількості годин додається афікс **-ğa/-ge/-qa/-ke**), наприклад: *Saat dörtke 10 daqiqa qalğanda (3:50)*. При цьому називається час, який має настати.
- Для позначення половини часу використовують **buçuq**, рідше — **yarım**, наприклад: *Beş buçuq (5:30)*.
- Для того щоб сказати, що подія відбувається в певний час, використовують афікс місцевого відмінку (**-da/-de/-ta/-te**) наприкінці структури, наприклад: *Adette biz aqşam saat beşte körüşemiz.*
- Про південь кажуть **üyle** (+ *vaqtı/maali*).
- Про північ кажуть **yarıgece**.
- Для того щоб запитати час, використовують **... saat qaç?**, наприклад: *Şimdi saat qaç? Saat qaçta körüşecekmiz?*

Вправа 3.1. Назвіть час.

10.20, 13.45, 19.35, 12.00, 4.15, 20.25, 11.10, 5.30

Вправа 3.2. Сформулюйте питання за прикладом.

Safiye İnternetke saat 20:00-da kire. Safiye İnternette saat kaçta ola?

Asan saba saat 7:00-da aşay.

Alime kolledjge saat 8:15-te kete.

Usein evge saat 14:45-te qayta.

Aliye öz dostlarını saat 19:30-da qarşılay.

Server işke saat 16:00-da kete.

Emine aqşamlıq aşını 18:40-ta pişire.

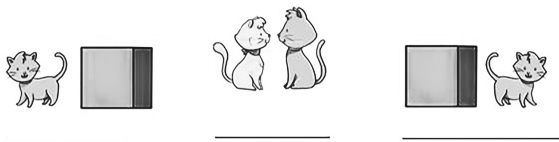
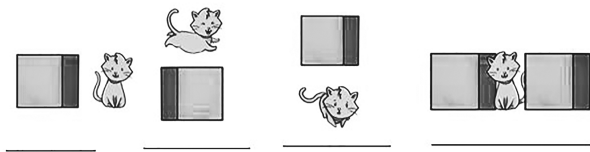
4. ПІСЛЯЙМЕННИКИ**Зверніть увагу!**

- Післяйменниками і іншими словами місця в кримськотатарській мові є наступні (післяйменники приймають афікси відмінку (найчастіше це давальний, місцевий, висхідний), в залежності від питання до словоформи/словосполучення, яким вони належать):

iç, içine, içinde, içinden	/itʃ/ /itʃinə/ /itʃinde/ /itʃinden/	в
üst, üstüne, üstünde, üstünden	/usˈt/ /usˈtyinə/ /usˈtyɲˈde/ /usˈtyɲˈden/	на
tüp, tübüne, tübünde, tübünden (p//b)	/tʏp/ /tʏbyinə/ /tʏbyɲˈde/ /tʏbyɲˈden/	під
ög, ögüne, ögünde, ögünden	/og/ /ogună/ /ogunˈde/ /ogunˈden/	перед
art, artına, artında, artından	/art/ /artına/ /artında/ /artından/	за, позаду
yan, yanına, yanında, yanından	/jan/ /janına/ /janında/ /janından/	поруч, біля
töpe, töpesine, töpesinde, töpesinden	/tøpɛ/ /tøpɛsine/ /tøpɛsinde/ /tøpɛsinden/	над, вище

aşağı, aşağıda, aşağıdan	/aʃā/ /aʃada/ /aʃadan/	унизу, нижче
arasına, arasında, arasından	/arasına/ /arasında/ /arasından/	між
solda, soldan	/solda/ /soldan/	ліворуч
oñda, oñdan/sağda, sağdan	/oñda/ /oñdan/ /sağda/ /sağdan/	праворуч
qarşı, qarşısına, qarşısında, qarşısından	/qarşı/ /qarşısına/ /qarşısında/ /qarşısından/	навпроти, проти

Вправа 4.1. Підпишіть картинки відповідними післяйменниками.

Зверніть увагу!

- Частіше за все у функції післяйменників часу в кримськотатарській мові використовуються слова в називному відмінку на початку речення або у формі місцевого відмінку:

saba	вранці
kündüz	вдень
aqşam	ввечері
yazda	влітку
oraqta/iyülde	в липні
bazarertesi	в понеділок
salı künü aqşam	у вівторок ввечері
qış aqşamında	зимовим вечором
suvuq bir künde	холодним днем
saat 9-da	о 9-й
saba saat 9-da	о 9-й ранку
gece	вночі
üylede	опівдні
yarigece	опівночі

Вправа 4.2. Використайте там де, потрібно, відповідні слова/післяйменники/афікси.

Üyle___, ___ 9-___, saba___, suvuq bir kün___, salı künü aqşam___, iyülniñ 23-___, aqşam___, saba___, yarigece___, gece___, saba saat 9-___, qış aqşam___, bazarertesi___, yaz___, kündüz___.

Вправа 4.3. Перекладіть кримськотатарською.

Вдень, вночі, в понеділок, вранці, у вівторок ввечері, опівночі, зимовим вечором, о 9-й годині, опівдні, о 9-й ранку, холодним днем, в липні, влітку, ввечері.

5. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ

Зверніть увагу!!!

- Наказовий спосіб виражає спонукання суб'єкта до дії, веління або наказ.
- Форму прохання, а також ввічливого наказу виражає (звичайно, крім свого основного значення) **умовний** спосіб; крім цього, в тюркських мовах виділяють також **повиннісний** та **бажальний** способи, наприклад: *Öz aqqında ikâye etseñiz.* — Розкажіть, будь ласка, про себе. *İşimni üylege qadar bitirmelim.* — Роботу має закінчити до півдня. *Böyle sıcaqta bir yağmur yağdı.* — Пішов би дощ в таку спеку. (У формах дієслів виділені афікси, за допомогою яких утворюються відповідні способи.)
- В кримськотатарській мові основа 2-ї особи дієслова є формою наказового способу, наприклад: *уартақ — уар, уарıñız; bermek — ber, beriñiz.*
- В кримськотатарській мові дієслово створює форми наказового способу від всіх осіб однини та множини за допомогою відповідних афіксів, наприклад: *men уарауım, sen уар, о уарsın, biz уарауıқ* (!кінцевий афікс є змінена форма 1-ї особи множини), *siz уарıñız, olar уарsınlar; men келеуım, sen kel, о келsın, biz келеуıк, siz келиñız, olar келsınler.* (! О 3-й особі афікс обирається в залежності від попереднього, наприклад: *külmek — külsün, ösmek — össün*; при вимовлянні афікс «втрачає» огубленість: /kul'sın/ /os'sın/.)
- Заперечна та питальна (крім 2-ї особи однини та множини) форми наказового способу, як і всіх інших, формулюються за загальними правилами, наприклад: *уартауıм, келмесинler, оғратауıқ; çıқsınlarmı, ögreneyimmi.*

Вправа 5.1. Скажіть речення в заперечній формі.

Maña yardım etseñiz.

Maña yardım etiñiz.

Qalemni berseñiz.

Qalemni beriñiz.

Şorbañnı aşa.

Alma alıñiz.

Azçıq suv iç.

Bir tort pişirmelim.

Köpekni kezdirgeydiñ.

Вправа 5.2. Створіть стверджувальні й заперечні речення у наказовому способі, використовуючи подані дієслова.

Alsın, beriñiz, diñle, ıyrlayıq, oynasinlar, sportnen oğraşıñız, bar

6. МОВЛЕННЄВІ МОДЕЛІ

Bağışlañız, efendim.	Вибачте, сер.
Men ...-ğace nasıl barıp çıqaım?	Як мені дістатися до...?
anda(n)	там
... ..-ğa barması, ne qadar vaqıt alır?	Скільки часу я потребувати-му, щоб...?
bayağı vaqıt almaz	Не багато (часу)
25 daqıqağa yaqın	Близько 25 хвилин
avtobustan ketiñiz	Їхати автобусом
Siz maña saat qaç olğanını aytıp olasıñız mı?	Ви можете сказати мені, котра година?
Mümkün degil!	Не може бути!
Mesele nede?	Якись проблеми?

Вправа 6.1. Додайте пропущене слово.

Bağışlañız _____, efendim.

Men otel _____ nasıl barıp çıqayım?

Siz maña saat kaç _____ aytıp olursıñız mı?

Bu, iç _____ değil!

Mesele _____?

Вправа 6.2. Складіть речення за зразком.

Men **hostelge** nasıl barıp çıqayım? — Siz **avtobusqa** otura bilesiñiz.

Anda barması ne qadar vaqıt alır? — **25 daqıqğa** yaqın.

otel	tramvay	20 daqıqça
ava limanı	tren	1 saat
supermarket	bus	40 daqıqça
demiryol vokzalı	taksi	15 daqıqça
bank	metro	10 daqıqça

7. РОЗМОВА ЗА ТЕМОЮ

— Efendim bağışlañız! Men poštağace nasıl barıp çıqayım?

— Anda anavı binanı köresizmi?

— Elbet.

— O, banktır. O bankqace barıñ, soñ solğa aylanıñ.

— Sağ oluñ. Poštağace barıp çıqqanıñ ne qadar vaqıt alır?

— Çoq vaqıt almaz, 25 daqıqğa yaqın. Amma siz avtobusqa oturıp, 15 daqıqada bara bilesiñ.

— Yoq, sağ oluñ, men avtobuslarıñı sevmeyim.

— Вибачте, сер! Як мені дістатися до пошти?

— Ви бачите ту будівлю там?

— Звісно.

— Це банк. Ідіть до цього банку, потім поверніть ліворуч.

— Дякую. Скільки часу я потребуватиму, щоб дістатися до пошти?

— Недовго, близько 25 хвилин. Але ви можете підїхати автобусом, тоді це у вас забере 15 хвилин.

— О, ні, дякую, я не люблю автобуси.

<p>— Qızım, bağışla. — Men sizge nasıl yardım ete bilem? — Siz maña saat kaç olğanını aytıp olursızmi? — Elbet, şimdi saat beş buçuq. — Ya-a-a, iç mümkün degil! — Ya mesele nede? — Mesele şunda ki, avtobusım saat beş buçuqta kete.</p>	<p>— Вибачте, панночко. — Чим я можу вам допомогти? — Ви можете сказати мені котра година, будь ласка? — Звісно, зараз о пів на шосту. — О, ні, цього не може бути! — Якась проблема? — Так, проблема в тому, що мій автобус від'їжджає о пів на шосту.</p>
--	---

Вправа 7.1. Перекладіть кримськотатарською пропущені фрази.

- Efendim bağışlañız! Men poštağace nasıl barıp çıqayım?
- *Ви бачите ту будівлю там?*
- Elbet.
- *Це банк. Ідіть до цього банку, потім поверніть ліворуч.*
- Sağ oluñ. Poštağace barıp çıqqanım ne qadar vaqıt alır?
- *Недовго, близько 25 хвилин. Але ви можете під'їхати на автобусі, тоді це у вас забере 15 хвилин.*
- Yoq, sağ oluñ, men avtobuslarını sevmeyim.

- Qızım, bağışla.
- *Чим я можу вам допомогти?*
- Siz maña saat kaç olğanını aytıp olursızmi?
- *Звісно, зараз пів на шосту.*
- Ya-a-a, iç mümkün degil!
- *Якась проблема?*
- Mesele şunda ki, avtobusım saat beş buçuqta kete.

Вправа 7.2. Відтворіть пропущені речення.

- _____! _____
- _____?
- Anda anavı binanı köresızmi?

— _____.

— O, banktır. O bankqace bariñ, soñ solğa aylanıñ.

— _____.

_____?

— Çoq vaqıt almaz, 25 daqıqağa yaqın. Amma siz avtobusqa oturıp, 15 daqıqada bara bilesiz.

— _____.

— _____.

— Men sizge nasıl yardım ete bilem?

— _____?

— Elbet, şimdi saat beş buçuq.

— _____!

— Ya mesele nede?

— _____.

8. КОНСОЛІДУЮЧІ ВПРАВИ

Вправа 8.1. Складіть питання та відповіді за зразком.
(Şimdi) saat kaç? — (Şimdi) saat 6.

Вправа 8.2. Складіть словосполучення/словоформи із літер в пелюстках.

	1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____
	1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____
	1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____

Вправа 8.3. Дайте відповіді про себе.

Seniñ adıñ nedir?

Milletiñ nedir?

Sen qaysı memlekettensiñ?

Siz student yoqsa ocasicız mı?

Siz türk yoqsa qırımtatar tilini ögrenesiz?

Sen oqumağa sevesiñ mi?

Sen aqşam nenen oğraşmağa sevesiñ?

Seniñ ağa/tata-qardaşlarıñ barmı?

Siziñ eviñiz yoqsa kvartırañız bar?

Eviñiz/kvartırañız qaç odadan ibaret?

Siziñ sevimli yıl mevsimiñiz nedir?

Sen institutqa ne vaqıt baracaqsıñ?

Kolledjden soñ sen ne vaqıt qaytacaqsıñ?

Cumaertesi ve bazar künleri adette siz ne yapasıñız?

Cumaertesi ve bazar künleri saba adette siz ne aşaysıñız?

Qavehanede siz sıq barasız mı?

Qavehanede siz adette ne sımarlaysıñız?

Qavehanede siziñ qaveñiz içün adette kim töley?

Müzey ve sergilerni adette siz sıq ziyaret etmege sevesiz mi?

Вправа 8.4. Складіть про себе якомога більше речень.

ЗМІСТ

Но- мер уро- ку	Комунікативна тема	Граматична тема	
I	Привітання і про- щання / Kögüşuv ve sağlıqlaşuv	Особові займенники Афікс присудковості	5
II	Знайомство, краї- ни, національності / Tanışuv, memleketler, milletler	Присвійні займенники Частка degil: заперечні і пи- тальні речення	21
III	Професії / Zenaatlar	Багатофункціональне сло- во bir Афікси присудковості	40
IV	В класній кімнаті / Sınıf odasında	Число іменників Вказівні іменники bu, şu, o Питальна і заперечна фор- ми речень	54
V	Сім'я і домогоспо- дарство / Qoranta ve ev işleri	Подвійні слова Афікс діючої особи -cı Слова bar, sabı olmaq, ibaret	69
VI	Пори року, місяці, дні / Yıl mevsimleri, aylar, künler	Числівники	90
VII	Повсякденне життя / Kündelik yaşayış	Şimdiki zaman Аспект можливості/немож- ливості Прислівники частотності	101

VIII	Інтереси і хобі / Meraq ve hobby	Devamlı ta daimiy şimdiki zaman Daimiylik gelecek zaman Конструкції з -nı/-ni beğenmek /уартаға sevmek Іменники на позначення живих/неживих істот	119
IX	Їжа і напої / Aşayt ve içimlikler	Зчисленні, незчисленні іменники Числівники 100–1000 Слова, що виражають кіль- кість: çoq, baayađı, bir kesek	137
X	У кафе / Qavehanede	Кількісні слова az, biraz, tekâran, azıq Аспект можливості та мо- дальні слова mümkün, kerek Питальні речення зі сполуч- никами ya ya da yoqsa	150
XI	Оплата / Tölev	Слово kerek Спеціальні слова в Şimdiki zaman i Kelecek zaman Питання з qaç i ne qadar	164
XII	У місті / Şeerde	Називання часу Післяймен- ники Наказовий спосіб	176

Довідкове видання

СЕЇТ-ДЖЕЛІЛЬ

Абібулла Шевкійович

**КРИМСЬКОТАТАРСЬКА ШВИДКО.
2000 СЛІВ НА КОЖЕН ДЕНЬ**

Головний редактор *О. В. Красовицький*

Відповідальна за випуск *О. В. Тимошина*

Художній редактор *О. А. Гугалова-Мєшкова*

Технічний редактор *Г. С. Таран*

Комп'ютерна верстка: *В. А. Мурликін*

Коректор *М. О. Пітішкіна*

Підписано до друку 15.11.21. Формат 60×90 1/32.

Умов. друк. арк. 6,00. Облік.-вид. арк. 4,84.

Тираж 1000 прим. Замовлення №

ТОВ «Видавництво Фоліо»

вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5244 від 09.11.2016

Сайт та інтернет-магазин видавництва:

www.folio.com.ua

Електронна адреса:

market@folio.com.ua

Надруковано з готових позитивів

у ТОВ «ПЕТ»

вул. Максиміліанівська, 17, м. Харків, 61024

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6847 від 19.07.2019